

EYLÜL-EKİM 2025 / SAYI: 17

antsanat

www.antsanat.net

MÜZE HALKINDIR, YIKILAMAZ!

MUSA EROĞLU ANTSANAT'TA

EDEBİYAT; BURADAN NEREYE?

ANADOLU'NUN GÖZÜ: OTYAM

TONGUÇ'U UNUTMAYACAĞIZ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

MADDE 10

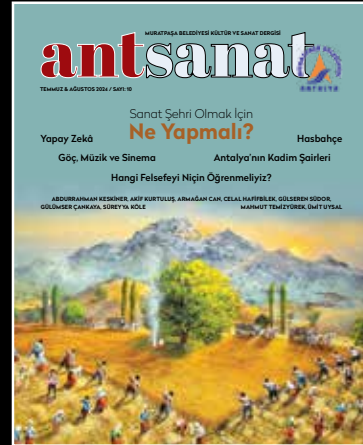
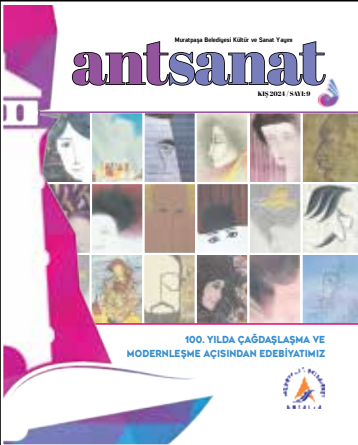
Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

ANTALYA'NIN TEK SANAT DERGİSİ

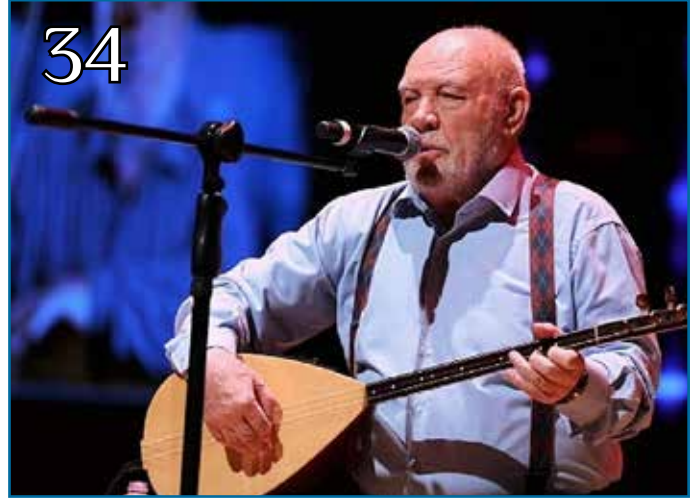
www.antsanat.net

4 yaşındayız

16

34

43

44

88

113

antsanat

EYLÜL- EKİM 2025 / SAYI: 17

Yayın Danışmanı
Ferruh Tunç

Görsel Yönetmen
Abdullah Yüksel

E-Posta:
m_zamanlar@hotmail.com

Web:
antsanat.net

 antsanatdergisi

MURATPAŞA BELEDİYESİ KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

Kapak Fotoğrafı: Kuzgun Acar ve Selahattin Tonguç (Gökтуğ Özgül Arşivi)

Ümit Uysal
Belediye Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni
Tuncer Çetinkaya

6. Editör'den / Tuncer Çetinkaya & Selahattin Tonguç

8. Portre: Fikret Otyam / Ayşe Özmak Mercan

12. Söyleşi: İbrahim Karaoğlu / AntSanat

16. Söyleşi: Ahmet Çapar / Oya Duran

19. Şiir: "Acı Yarası" / Neşe Yaşın

20. Likya Seramikleri / Çiğdem Özer

22. Anısına: Anadolu / Cavit Sarıkaya

24. Deneme: Şairanenin Şairanesi / Ferruh Tunç

27. Öykü: "Alaçul" / Kamile Yılmaz

30. Barış Günü / Tarık Günersel

31. Şiir: "Kendini Sev Biraz" / Mahmut Temizyürek

32. Kitap: "Asılacak Kadın" / Çiğdem Ekiz

33. Yeni Kitaplar / İbrahim Dağhan

34. Söyleşi: Musa Eroğlu / Duygu Şahin

36. Tango: Tutkunun Dansı / Oya Boysan

38. Söyleşi: Okan Yavuz & İsmail Oskay / Leyla İrten

43. Güncel: Lise Durağı / Zeyyat Şahin

44. Felsefe: Demokrasinin Riski / Cihan Camcı

46. Kısa Film Üzerine / Kerem Sürmeli

48. Dosya: "Müze Halkındır!"

49. Antalya Müzesi / Gül Işın

56. İtirazımız Var / Yavuz Ali Sakarya

60. Güzin ve Abidin Dino / Can Onur Demiralp

65. Herkül'ün 13. Görevi / Hilmi Uysal

68. İyi, Kötü ve Çirkin / Münevver Eminoğlu

71. Yıkılmak İstenen Tarih / Tuncay Koç

75. Bir Hafıza Mekânı / Nazire Öztürk

77. Antalya Müzesi'nde Yaşayanlar / İdris Özyol

84. Isparta Müzesi'ne Ne Oldu? / Yusuf Yavuz

86. Müzesiz Kart Çağrısı

88. Kapak Konusu: Selahattin Tonguç / Göktuğ Özgül

106. Tonguç ve Altın Portakal / Tuncer Çetinkaya

112. "Edebiyat; Buradan Nereye?"

113. Karikatür / Latif Demirci

İkinci Tonguç Baba ve Antalya Müzesi

17. AntSanat'a hoş geldiniz.. Bu sayımızın ana eksenini, 5 Ağustos'ta kaybettiğimiz, Antalya'nın efsanevi Belediye Başkanı Selahattin Tonguç ve yıkım çalışmaları hızla devam eden Antalya Müzesi oluşturuyor. Giriş yazımızda, bizler için Köy Enstitüleri'nin mimarlarından İsmail Hakkı Bey'in ardından "İkinci Tonguç Baba" olan sevgili Başkanımıza, kaleme aldığı son yazılardan biriyle veda etmeyi uygun gördük. Anısı önünde saygıyla eğiliyor ve duyarlı her yurttaşımız gibi, "Müze Halkındır, Yıkılamaz" diyoruz.

Tuncer
ÇETİNKAYA

"Antalya Müzesi artık süresiz kapalı! Antalya Müzesi artık yok! İnsanın söylerken dahi tüyleri ürperiyor. Neden peki? "Zorbalığa dönüşümünü tamamlayan demokrasi" diyelim!

Antalya bir ucu Lykia, bir ucu Pamphylia, komşusu Pisidia. Bir rivayete göre Lykia, ışığın yurdu, Pamphylia ise her yöreden gelenler demek. Antalya dünyanın en ünlü turizm yörelerinden. Onlarca antik yerleşime, antik tiyatroya ve sayısız tarih ve tarihöncesi eserine ev sahipliği yapan bir kent. Tüm bu eserlerin en büyük kesişim noktasıysa, on yıllardır bir enstitü niteliğinde de çalışan, öğrencilerin ve Antalya araştırmaları yapan araştırmacıların bahçesinde huzur bulduğu Antalya Müzesi.

Antalya Müzesi, Karain Mağarası'ndan Paleolitik dönem buluntularından Roma dönemi heykellere kadar Anadolu'nun yarım milyon yıllık kültürel mirasını barındıran benzersiz bir hazine. Bademağacı, Karataş Semayük, Burdur Hacılar Höyüğü, Bayındır Tümülüsleri, Hacimusalar, Aspendos, Termessos, Phaselis, Olympos, Patara, Xanthos, Arykanda, Limyra, Myra, Andriake, Antiphellos, St. Nicholas Ki-

lisesi ve diğer Müze kurtarma kazılarıyla gelişen eşsiz bir koleksiyon. Perge, Aspendos, Termessos gibi antik kentlerden gelen eserlerle birlikte bölgenin Likya, Pamfilya ve Pisidya medeniyetlerinin tarihini gelecek nesillere aktaran vazgeçilmez bir kültür köprüsü. Bir enstitü, Antalya Müzesi!

Uğur DüNDAR'ın Sözcü'de yer verdiği 2 Mayıs 2025 tarihli yazımızda, "Halk her şeyin farkında! Kendi seçtiği yöneticiler tarafından her alanda kısıtlanmış, birkaç yıl içinde fiyatı on katına çıkan gıda maddeleriyle boğuşan 80 milyonluk bir halk, milyonlarca işgalcinin arasında, geçim sıkıntısı, güvenlik sorunu, deprem korkusu ve gelecek kaygısı içinde; tarihte görülmemiş bir ekonomik buhranla baş başa bırakıldı! Siz sırtlanlar gibi ranta üşüşüp düzeninizi kurarken, elbette bu toplumsal çöküşü görmezden geliyorsunuz! Coğrafi miras gibi mimari miras da toplumsal belleğimizdir. Şehirlerimiz bina yığınları değil, insan ve diğer atalarımızdan unsurlar taşıyan canlı tanıklardır. Rant isteyenler taşın dilinden anlamazlar. Kamusal alanlar toplumsal nefesimizdir. Orada birleşir, kayna-

şır, düşünür ve var oluruz. Bu kalbi durdurmak, toplumu boğmaya çalışmaktır. Phaselis, Kaleiçi, Antalya Lisesi, yalıyarlarımız, Antalya Ovası, Lara Kumul Alanları, Vakıf Çiftliği, Masadağı Mağaraları, Konyaaltı Obrukları ve nihayet Antalya Müzesi rant tehdidi altındadır.” deyip, çeşitli sorular sormuştuk. Çağrımızı ve derdimizi biraz daha ayrıntılandırıyoruz:

Kamu kaynaklarıyla finanse edilen ve toplumun ortak mirasını barındıran bu proje hakkında vatandaşların bilgilendirilmesi anayasal bir haktır. Binlerce eserin geçici depolanma yeri, koşulları ve güvenlik önlemleri başta olmak üzere proje detayları, maliyet ve takvim konularında, eyleme geçilmeden önce, acil açıklama yapmanızı talep ediyoruz. Antalya Müzesi sadece yerel değil, evrensel bir kültür mirasıdır ve bu mirasın korunması konusunda Bakanlığınız tarihi bir sorumluluğa sahiptir.

Antalya Müzesi Çalışma Grubu, müzenin önünde günlerdir eylemde! Tarih bu direnişi yazacaktır! 20 ayrı sivil toplum grubunun temsilcilerinin ve yurdumun gözbebeği akademisyenlerinin sorduğu düzinelerce iyi niyetli ve mantıklı soruya, bakanlıktan tek bir kişi çıkıp yanıt vermedi.

Umutsuzluğa kapılmak yok değerli dostlar! Akıl ve mantık bizden yana Vicdan bizden yana hukuk bizden yana!

Antalya Müzesi’nin ilk yapıldığı haliyle korunması, ilave postmodern kısımların iptal edilmesi ve müzenin ilk yapıldığı haliyle tescil edilmesi de dâhil başlıkları tartışmaya açmak istiyoruz. Antalya Müzesi, kültürel mirasımızdır ve ortak belleğimizdir. Bu müzenin belli yerlerindeki siva

çatlaklarına yıllardır bilerek müdahale edilmediğini, ikinci kata çıkan boşluktaki küçük hasarınsa bilerek büyütüldüğünü ve çok daha fazla kötü niyet hamlesini biliyoruz!

Antik çağdaki büyük depremlerden beri, eserler hiç bu kadar akıbeti belirsiz bir duruma düşmemiştir. Çünkü depremle, eserleri içine alan toprak, koruyandır kollayandır. Ve yeni bir kent kurmak üzere, öncekinin üstünü örtme işlevselliğindeki topluluklar da şefkatlidir esasında. Korsanlar dahi bu denli yağmacı olmadı tarihte. Korsanlar görseydi gülerdi bu edepsizliğe!

Tüm bu süreçteki “iletişimsizliğinizle”, 103 yıl önce, yurdum işgal altındayken, Mustafa Kemal Atatürk’e “telgrafla” danışarak ve ondan gelen görevlendirmeye bu Müze’yi kuran Süleyman Fikri Erten’in de kemiklerini sızlattınız!

Demokratik bir toplumda sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve

vatandaşlar bu sürecin eşit ortağıdır ve onların görüşlerini almak yasal bir zorunluluktur. Detaylı proje dosyasının kamuoyuyla paylaşılması, uzman komisyonların genişletilmesi ve bağımsız denetim mekanizmalarının devreye sokulmasını acilen talep ediyoruz. Bu süreç sadece bir yapı inşaatı değil, toplumun kültürel hafızasıyla ilgili kritik bir süreçtir ve şeffaflık eksikliği demokratik meşruiyeti zedeler.

...

Tüm yerel ve ulusal muhalefete çağrımdır! Dilinizi mi yuttunuz! Bu zorbalığın karşısında durun! Çünkü bu yurdu size böyle bırakmadık! Işığın ülkesi’nden selam olsun!”

Ayşe Özmak
MERCAN

Anadolu'nun Gözü Fikret Otyam

Fikret Otyam (1926-2015), Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü 2024-2025 eğitim döneminde kendi bünyesindeki öğretmenleri için kültür, sanat, tarih ve eğitim alanların da çok kapsamlı konu ve konuklarını içeren Akademi Seminerleri Projesi gerçekleştirdi. Bu projenin sanat alanında yapılan seminerinde ise Antalya sevdalısı ressam, yazar, gazeteci Fikret Otyam, ressam ve resim eğitmeni Ayşe Özmak Mercan tarafından tanıtıldı.

Ressam, yazar, gazeteci, fotoğraf sanatçısı devam edelim, sürmeli gözlerin ressamı, Anadolu'nun gözü, Antalya sevdalısı, Anadolu'nun aynası, işçinin-emekçinin sesi. Fikret Otyam, toplumsal eleştirel yazıları, etkileyici sorgulayıcı fotoğrafları, tüm birikimlerini sentezlediği resimleri ile isminin önüne tüm bu nitelermeleri eklememizi sağlamıştır.

Otyam'ın hayatını incelediğimizde, onu sanat hayatında böyle çok yönlü ve farklı kılanın, zeki ve hareketli yapısının yanı sıra doğduğu, büyüdüğü ailenin ve coğrafyanın etkili olduğunu görmek mümkündür. Çocukluğunda yazlarını diğer kardeşleri gibi babası emekli Binbaşı Vasıf İbrahim Otyam'ın eczanesinde yardım ederek geçirmesi, sanatçının Anadolu insanını tanımasını ve Anadolu insanının so-

runlarını yakından görmesine sebep olmuştur. Bu süreç de, çocukluk çağında gördüklerinden o kadar etkilenir ki eczaneye gelen insanlarla ilgili gözlemlerini ve gün içerisinde yaşadıklarını günlüğüne yazmayı ihmal etmez. Dolayısıyla sanatsal üretimin tohumlarını kalfalık döneminde ektiğini söyleyebiliriz. Ve ilerleyen yıllarda yaptığı bir röportajında, çocukluk yıllarında babasının yanında kalfalık yaptığı yılları anlatarak, halkın hastalıklar karşısındaki çaresizliğinden, umutsuzluğundan, ekonomik sıkıntılarından bahsederek daha o yıllarda, doktor ya da mühendis olmak yerine, insanlara “ayna tutacak bir meslek” sahibi olmak istediğini ifade etmesi, zeki ve hareketli bir çocuk olan Otyam’ın henüz küçük yaşlarda iken ileride çizeceği yolu bu şekilde belirlemesi, bize ne kadar duyarlı ve kararlı bir insan olduğunu göstermektedir.

Fikret Otyam’ın sanata eğilimi sadece eczane ortamındaki gözlemlerini yansıtmaya istediğinden gelmez, ayrıca sanata ve kültüre ilgili bir ailede büyümüş olması da bunda büyük rol oynamıştır. Ağabeyi Nusret Kemal Otyam’ın şair ve yazar, diğer ağabeyi Nedim Vasıf Otyam’ın da ilerleyen yıllarda besteci ve orkestra şefi olması, ailenin sanatsal eğilimini kanıtlar niteliktedir. Otyam’ın ise Kayseri ve Ankara da farklı okullarda bitirdiği lise eğitiminden sonra güzel bir tesadüf sonucu karşılaştığı Nedim Günsur’un yönlendirmesi sayesinde İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi’ne girmesi ile sanatının yolu açılmıştır.

1945 yılında akademiye giren Otyam, önce İbrahim Çallı Atölyesinde daha sonra da Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinde sanat eğitimi alır. Bu süreç de Otyam sadece resim sanat eğitimi ile yetinmeyerek “Son Saat” gazetesinde gazetecilik mesleğine de atılır. Aslında gazeteciliğe ilgisi yeni olmayan Otyam, henüz on altı yaşında iken Tasvir-i Efkâr gazetesinde ilk gazete haberi yayımlanarak bu heyecanı yaşamıştı.

Ancak Otyam için artık gazetecilik uzun yıllarını ayırdığı bir dönemin başlangıcı olacaktır. Devam eden süreçte Falih Rıfkı Atay’ın çıkardığı “Dünya” gazetesinde yazar ve Yazı İşleri Müdürü Ali İhsan Göğüş’ün yardımcısı olur; ardından “Ulus” ve “Cumhuriyet” gazetelerinde mesleğini sürdürür.

1 Ağustos 1953’te Akademiden mezun olduktan sonra çok sevdiği hocası Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun okulda asistanı olarak kalması teklifini kabul etmeyerek, büyük bir heyecanla Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun o zorlu coğrafyasını keşfetmeye çıkar. Döneminin toplumsal kavgalarına, kaygılarına, topraksız köylülerine, yoksulluğuna, zulümlerine ve daha nice sorunlarına Anadolu’yu bir uçtan bir uca dolaşarak ayna tutma arzusuyla yanıp tutuşan Otyam, bu gezilerde gözlemlerini, fotoğraflar çekerek, röportajlar yaparak yazı dizileri hazırlar. Bu yazı dizileri haftalık makale olarak çalıştığı gazetelerde yayımlanır.

Uzun yıllar Cumhuriyet gazetesinde köşe yazarlığı yaptıktan sonra 1979’da emekli olan Otyam, eşi dokuma ve fotoğraf sanatçısı Filiz Otyam ile birlikte özgürce sanat çalışmalarına odaklanmak için Antalya’nın Gazipaşa ilçesi Selinus Kalesi altında ev yaptırır. Ancak bu süreç de gazetecilikten tamamen elini çekmeyerek Aydınlık gazetesinde köşe yazarlığına da devam etmektedir. Ancak bir süre sonra Otyam Ailesi Antalya Konyaaltı ve Geyikbayırı mevkilerindeki evlerine taşınarak yaşamalarını sürdürmeye karar verirler. Artık Otyam, hep özlemini duyduğu çiçekleri, ağaçları, keçileri, tavşanları, tavus kuşları yani doğa ile baş başa yaşayarak resim sanatına ve kitaplarını derlemeye odaklanır.

Eğitim yıllarında “Onlar Grubu” üyelerinden olan Fikret Otyam, hocası Bedri Rahmi Eyüboğlu’ndan aldığı ilhamın da etkisiyle, geleneksel Türk sanatının ve Anadolu motiflerinin izlerini taşıyan eserler üretir. Geyikbayırı sü-

recinde akademiden, fotoğrafçılıktan ve gazetecilikten biriktirdikleri, Anadolu'ya duyduğu aşkla birleşerek resimlerinde yeni görsel imgelere dönüştüğünü gözlemlemek mümkündür. Otyam sanat serüveninin sürecini ve kendini şu cümlelerle özetler:

“Yazı bittiği zaman fotoğrafa, fotoğraf bittiği zaman fırçama ulaştım. Hepsi gerçeği anlatmak için. Fotoğraf, gazetecilik, ressamlık eşittir Fikret Otyam.” Aslında bu sözler, onun çok yönlü kimliğini ve sanatsal üretiminin temel motivasyonunu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Fikret Otyam Güneydoğu Anadolu'ya yaptığı gezilerin yansımalarını ortaya koyar resimlerinde. Fotoğrafla yakaladığı anlık duyguları ve ayrıntıları yine ifadeci bir dil anlayışıyla resimlerine yansıtır. Otyam, sürekli akademizmden uzak durmaya çalışan asi ruhlu karakterinin etkisi ile naif sanatın izinde içtenliğe, samimiyete, inanca ve sevdaya dayalı bir ifade dilinin peşinde koşmuştur. Dolayısıyla eserlerinde anatomik doğruluk kaygısının güdülmediği figür betimlemleri, klasik denge ölçütlerine riayet etmeyen da-

ğınık kompozisyonları, çocuk çizimlerine benzeyen iki boyutlu figürlemeleri tercih ettiğini görmek mümkündür. Kendine özgü geliştirdiği bu resim dili içten bir sağlamlık taşımaktadır. Aslında her ne kadar akademizmi ve öğretilerini reddetse de Fikret Otyam'ın renklerinde, konularında ve naif anlatımında kullandığı üslubunda, akademik resim öğreniminin bağlandığı geleneğin temel kuralların yansımalarının verdiği sağlamlığı da görmek mümkündür. Fikret Otyam, Türkiye mozağini resimlerken daha çok bir bezekçi gibidir. Olaylara insandan yana bakan, her canlıya saygı duyan, yoğun boya katmanları ile tuvalini donatan bir halk aşığıdır. Anadolu'nun çeşitli yerleri, dağlar, kar altındaki köyler, Alevi gelenek ve mitolojisine dair figürler, Harran Ovası ve genç kadınlar, onların rengarenk kıyafet ve başlıkları, soru sorar gibi izleyene bakan kocaman gözleri Fikret Otyam'ın en çok işlediği konulardır. Resimlerin de Yörük kültürünü yansıtan imgeleri ve dağ keçilerini de sıklıkla kullandığını görmekteyiz. Sanatçı, bölge kadınlarının yaşadığı zor-

lukları fark ederek özellikle Doğu-Güney Doğu kadınına resimlerinde daha çok yer vermeye özen göstermiştir. Köylü kadın figürlerini geleneksel kıyafetleriyle betimlerken, yaşadıkları bölgeye ait toplumsal yaşayışın, inanç sistemlerinin, geleneklerinin özelliklerini ve yaşam tarzlarını halk sanatı ile iç içeliğini sergilemeyi yeğlemiştir. Doğu Anadolu kadınlarını resimlerinde tasvir eden Fikret Otyam Anadolu kadınlarının gözlerine, yüz ifadelerine, başlarını örtme biçimlerine ve kıyafetlerinin yansıtılmasına özen göstermiştir. Resimlerinde göz figürleri üzerinde özellikle durmuş gözleri iri ve dikkat çekici, burunları ve ağızlarını küçük olarak olarak betimlemiştir. Bunun açıklamasını da şu şekilde yapar Otyam:

“Güneydoğulu kadınların gözleri doğuştan sürmeli, bir de sürme çekerler, olur fincan gibi. Biraz da ben abartıyorum. Bu gözler benim imzam gibi oldu. Harranlı, Doğulu kadınlar.”

Otyam’ın eserlerinde sıklıkla Şahmeran ve tavus kuşu figürlerinin de yer aldığı görülmektedir. Şahmeran’ı hem halk sanatı örneklerinde süslendiği gibi hem de kendine özgü, bağımsız imgeler şeklinde yer vermiştir. Şahmeran’ın gözleri, genç kadınların gözleri gibidir, giysileri rengârenk çiçekler gibidir, yani figürler doğanın bir parçasıdır. Ve insan-doğa birbiri ile harmanlanmıştır. Tavus kuşu figürleri ise simgesel anlamıyla bir yerel inanç motifi olmasının yanı sıra halk sanatının yerel özelliklerini taşıyan bir araç olarak resimlerinde yerini almıştır. Fikret Otyam’ın resimlerinde dikkat çeken konulardan biri de, yerel özelliklere sahip duvar halıları ve perdeler gibi gündelik olarak kullanılan eşyalardır.

Otyam, eserlerinde Anadolu gerçekliklerinin dramatik kesitlerini, trajik yönlerini ele alarak büyük kent insanlarının özellikle kent aydınlarının, üniversite çevrelerinin dikkatini çekmek istemektedir. Kendisini sadece Anadolu’nun sorunlarını yansıtan bir gazeteci olarak görmek-

ten ziyade, sorunları içinde hissederek kendine amaç edinerek elindeki tüm yetenekleri ile en doğru bildiği düşünceleri anlatma, en iyi bildiği ifade dilleri ile aktarma çabası içinde olmuştur. Ressam, fotoğraf sanatçısı, gazeteci ve yazar Fikret Otyam’ın sanat hayatı boyunca farklı ifade yolları ile toplumsal sorunlara dikkat çekerek toplumsal değişimi teşvik etmeyi amaçlayan protest bir duruş sergilediğini görmekteyiz.

İlk resim sergisini 1952’de açan sanatçı yurt içi ve yurt dışında 30’un üzerinde sergi açmıştır ve resimleri birçok yurt dışı müzelerinde ve özel koleksiyonlarda yer almıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkı ile yaptığı röportaj serilerini “Topraksızlar”, “Gide Gide”, “Ha Bu Diyar”, “Harran ve Iırp”, “Ey Samandağ Samandağ” adlı kitaplarında toparlayarak yayımlar. 1953-1996’da Anadolu insanının yaşamını belgelediği fotoğraflarını “Gide Gide” başlığı altında, “Memleketimden İnsan Manzaraları, Anadolu 63” adlı sergilerde tanıtmıştır. Ancak Antalya sevdalısı değerli sanatçımız 9 Ağustos 2015 de sağlık sorunları nedeniyle tedavi gördüğü Antalya Araştırma ve Eğitim Hastanesinde hayata gözleri kapamıştır. Fikret Otyam, ardında birçok değerli sanat eseri, makale, kitap, fotoğraf ve ödüller bırakarak sanatçı ölümsüzlüğünü tatmıştır. Onun eserleri, Anadolu’nun derinliklerinden yükselen bir ses olarak yaşamaya devam edecektir.

Sanat Ortamında Çok Yönlü Bir Küratör: İbrahim Karaoğlu

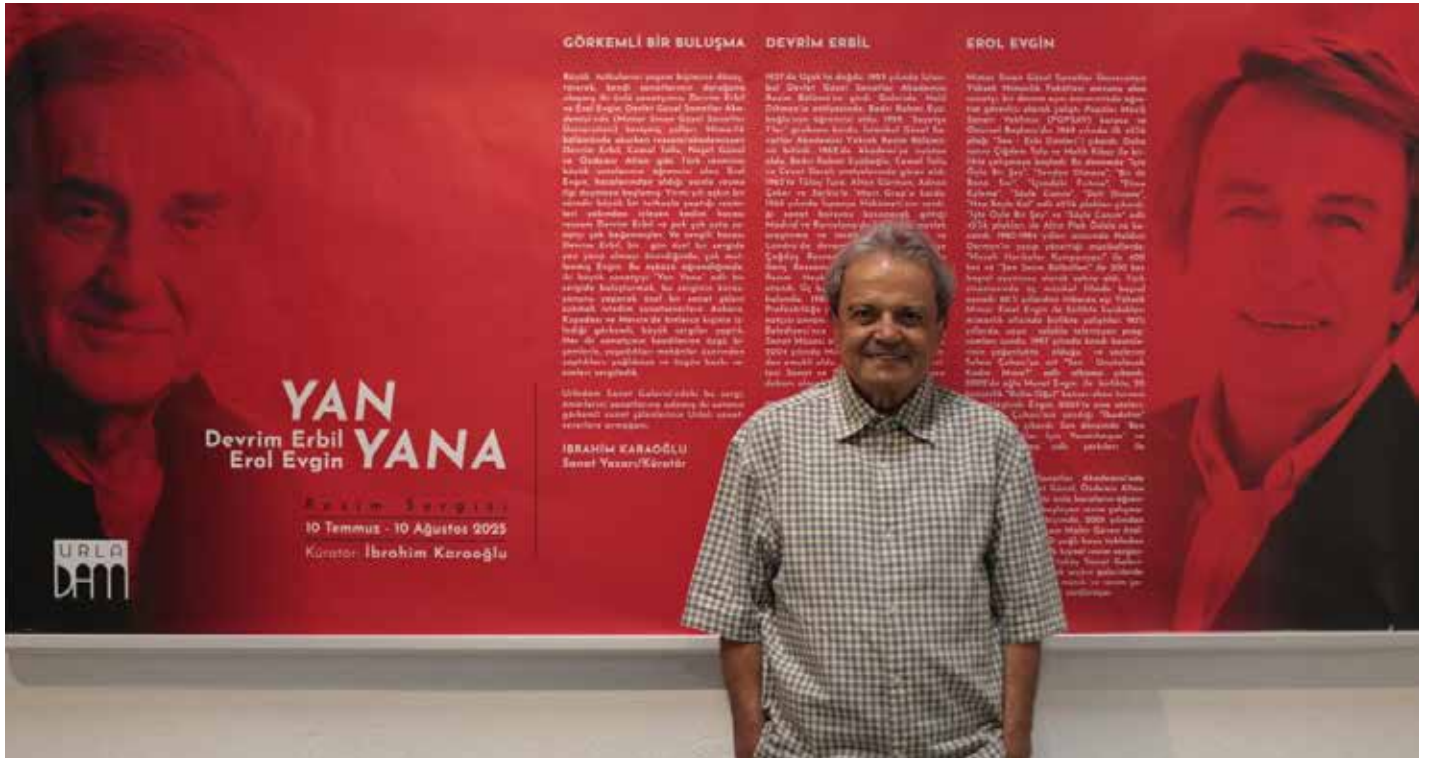
Son yıllarda Muratpaşa Belediyesi'nin katkılarıyla açılan pek çok sergide küratör olarak imzası bulunan, dergimizin daimi yazarlarından İbrahim Karaoğlu, bu kez özel bir söyleşinin konuğu olarak karşımızda.

Edebiyat ile sanat arasındaki geçişlikte kendinize özgü bir kulvar oluşturmuşsunuz; öyküleriniz, sanat yazılarınız ve küratörlüğünüzle sanat ortamımıza çok yönlü katkılar sunuyorsunuz. Sizi yalnızca bir sanat yazarı ya da öykücü olarak değil, düşünen, yazan ve sergileyen bir sanat yorumcusu olarak tanımlamak yerinde olur mu? Siz kendinizi nasıl tanımlarsınız?

Öncelikle bu tanımla için teşekkür ederim. Ne kadar başarabiliyorum, bilmiyorum ama ben de böyle tanımlıyorum kendimi. Bu tanımları açılırken iş zorlaşıyor çünkü insanın kendini anlatması çok zor. Bu nedenle kısa bir özgeçmiş bilgisi paylaşmak istiyorum: İbrahim Karaoğlu özgeçmiş:

1958 yılında Ankara'da doğdu. Coğrafya ve Psikoloji öğrenimi gördü. Cumhuriyet, Hürriyet ve Birgün gibi gazetelerde ve Varlık, Gösteri, Artist gibi dergilerde sanat yazıları yazdı. TRT1, TRT2 Televizyonu ve Türkiye'nin Sesi Radyosu'nda kültür-sanat programları danışmanlığı ve sunuculuğu yaptı. Öyküleri Tarık Dursun K ve Orhan Kemal adına verilen "Öykü Ödülleri"nde 2'lik ödülü aldı. Bir film öyküsü Adana Altın Koza Film Festivali'nde, şair Ahmet Erhan'la yazdığı senaryodan çekilen kısa film de Ankara Film Festivali'nde ödüller aldı. Belçika'da Lucien Rama ile birlikte

yazdığı kitap/katolog Fransızca olarak yayınlandı. Barbara Lipps Kant ile birlikte yazdığı kitap Almanca olarak yayınlandı. Küratörlüğünü yaptığı "Uzak/Yakın" sergi kitabı Hong Kong'da Çince-İngilizce olarak yayınlandı. "Salvador Dali- Zodyak/Pantagruel" sergisinin küratörlüğünü yaptı. Alman Prof. Dr. Hans Zilch'in sahibi olduğu el konseptli resim ve heykellerden (Picasso, Dali, Rodin, Bazalisk vb. 250 sanatçının yapıtlarıyla) oluşan "Ellerin Büyüsü" sergisinin küratörlüğünü yaptı. Modern Avrupa'nın ilk romanı kabul edilen Don Kişot'un yazarı Miguel De Cervantes ölümünün 400. yılında, Goslar Modern Sanatlar Müzesi'nin Don Kişot Evi'nde yer alan dünyaca ünlü koleksiyonu Türkiye'ye getirerek, müze müdürü Bettina Ruhrberg'le birlikte küratörlüğünü yaptı. 1950 sonrası çağdaş Avrupa resmine yön veren ve "Zero Sanat Hareketi"ni başlatan sanatçıların eserlerinin yer aldığı Ernst August Quensen'in koleksiyonundan seçtiği çok özel resimlerden oluşan "Dünyanın Renkleri" sergisinin küratörlüğünü yaptı. "Devrim Erbil/Şiirsel Soyutlamalarla İstanbul" sergisinin küratörlüğünü yaptı ve kitabını yazdı. Leonardo da Vinci'nin 500. ölüm yıldönümünde "Leonardo Da Vinci'ye Saygı" konseptiyle Fransa ve Türkiye'de gerçekleştirilen sanat projesinin küratörlüğünü yaptı."

Küratörlüğe nasıl başladınız?

1989 yılında Valör Bar Galeri'nin sahibi olduğum dönemde yaptığım Gören Bulut'un ksilografi, Tahir Ün'ün fotoğraf sergileri vb. pek çok sergiyi düzenleyerek başladı, küratörlük. Aslında ilk sanat yazım 1986 yılında İzmir'deki çok güzel ve çok büyük bir sergi olan Devrim Erbil sergisiyle ilgiliydi. O yıllarda çok önemli sanatçılarımızla tanışarak resim, heykel ve fotoğraf atölyelerinde dolaştım. Sanatın üretimine, sunumuna ve tanıtılmasına ilişkin okuduklarım ve yaşadıklarım beni çok etkiledi diyebilirim. Yaklaşık 40 yıl olmuş.

Küratör olarak bugüne değin neler yaptınız? Bunları kısaca özetleyebili misiniz?

İlginçtir, önce adlar belirdi belleğimde; Pablo Picasso, David Lynch, Auguste Rodin, Georg Baselitz, Louise Bourgeois, Antoine Carree, Le Corbusier, Günter Grass, Man Ray, Joseph Beuys, Heinz Mack, Otto Piene, Hartmut Rüger, Gerd Winner, Günther Uecker, Mac Uhlig, Mickael Bethe Selassie, Magdalena Abakanowicz'dan

Devrim Erbil, Erol Evgin, Adnan Turani, Duran Karaca, Fikret Otyam, Turan Erol, Yunus Tonkuş, Hayati Misman, Elvira Bach, Salvador Dali, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Yalçın Gökçebağ, Mehmet Aydoğdu, Nihat Kahraman, Filinta Önal, Mehmet Aksoy, Gürbüz Doğan Ekşioğlu, Fevzi Karakoç, Lütfü Dağtaş, Reyhan Abacıoğlu, Bedri Baykam, Mehmet Güler, Onay Akbaş, Nihat Kahraman, Necmettin Özlü, Ege Aydan, Arzum Onan, Tezcan Karakuş Candan, Baran Kamiloğlu, Erol Evgin, Orhan Zafer, Mümin Candaş, Zahir Büyükişliyen, Nilay Kan Büyükişliyen, Orhan Cebraioğlu, Ekrem Kahraman, Zafer Gençaydın, Mustafa Ayaz, Halil Akdeniz, Burak Erim, Önder Aydın, Hanefi Yeter, İsmail Yıldırım, Muharrem Pire, Atilla Atar, Adem Genç, Veysel Günay, İhsan Çakıcı, Abidin Dino, Tülin Onat, Burçin Erdi, Cem Sağbil, Barış Sarıbaş, Tayfun Pirselimoglu, Metin Altıok, Ülkü Tamer, Metin Yurdanur, Doğan Örs, Asaf Koçak vb. yüzlerce sanatçının yapıtlarının olduğu solo ya da bir konsept bağlamında oluşan karma sergilerin küratörlüğünü yaptım ve de hâlâ yapıyorum.

Salvador Dali'nin "Zodyak ve Pantagruel", Bert Stern'in "Marilyn Monroe" fotoğrafları, Elvira Bach "von mir aus", Bedri Rahmi Eyüboğlu "101 Doğum Yıldönümü", Prof. Dr. Hans Zilhç'in "Ellerin Büyüsü" adlı özel koleksiyonu, Ernst August Quensen'in Zero hareketinin öncülerinden olan sanatçıların yapıtlarından oluşan koleksiyonu, Almanya'nın Goslar Modern Sanatlar Müzesi'nin Don Kişot Evi'nde yer alan dünyaca ünlü ressam ve heykeltıraşların eserlerinden oluşan koleksiyonu, Leonardo da Vinci'nin 500. ölüm yıldönümünde, Fransa'da gerçekleştirdiğimiz "Leonardo da Vinci'ye Saygı" projesinin sergisi, Hong Kong'daki Art Basel fuarının yapıldığı mekânda yaptığım "Uzak Yakın" sergisi, "Türk Resminin 100 Yüzü" sergisi, Atatürk'ün 1923'te, Cumhuriyeti ilan etmeden 15 gün açtığı sergiyi 100 yıl sonra "Yine Yeniden" adıyla Ankara Resim Heykel Müzesi'nde açtığım sergi ve 70'e yakın öncü, usta sanatçının bir konsept bağlamında yaptığım kişisel sergileri ve çok sayıda uluslararası proje.

Sanatın iyileştirici gücü konusunda neler söylemek isterdiniz?

Sanatın iyileştirici gücü, hem bireysel hem toplumsal düzeyde derin ve çok katmanlı etkiler yaratabiliyor. Bu güç, yalnızca estetik bir deneyim sunmakla kalmıyor; aynı zamanda duyguların ifadesine, travmaların işlenmesine, içsel farkındalığın gelişmesine ve ruhsal dengeye katkı sağlıyor. Resim, müzik, dans, şiir gibi sanat dalları, bastırılmış duyguların dışavuru-

mu için güvenli bir alan yaratıyor. Bu ifade süreci, içsel bunaltıların ve psikolojik gerginliklerin azalmasına yardımcı oluyor. Sanat terapisi, özellikle psikolojik travmaların tedavisinde etkili bir yöntem olarak kullanılıyor, günümüzde. Görsel sanatlar,

yazma, oyun ya da müzik yoluyla birey, yaşadığı zorlukları sembolik olarak yeniden inşa edebiliyor. Böylece travmatik deneyimlerle başa çıkmak çok daha kolaylaşıyor.

Sanatla uğraşmak, bireyin kendine dönmesini ve içsel dünyasını keşfetmesini sağlıyor. Öz farkındalığı artırarak, kişinin kim olduğu, ne hissettiği ve neye ihtiyaç duyduğuna dair daha net bir anlayış geliştiriyor. Sanat, meditasyon benzeri bir etki de yaratabiliyor. Özellikle yaratım süreci, zihinsel yoğunluğu dağıtarak dinginlik ve huzur hissi sağlıyor. Sanat yoluyla başkalarının deneyimlerine tanıklık etmek, empati duygusunu geliştiriyor. Bu, yalnızlık hissini azaltıyor ve bireyler arasında daha derin bir bağ kurulmasını sağlıyor. Özellikle toplumsal sorunları işleyen sanat yapıtları, kolektif farkındalık ve iyileşme süreçlerine katkı sağlıyor. Sanat, acı veren gerçeklikten geçici bir kaçış da sunuyor. Sanatsal deneyim, kişiyi farklı bir zamana, mekâna ya da bilinç durumuna taşıyabiliyor. Bu geçici kopuş, bireyin yeniden güçlenmesini sağlayabiliyor. Sanat, bir ilaç değilse bile, ruhsal yaraların iyileşmesinde bir merhem olabilir. Bireyin iç dünyasını anlamasına, dönüştürmesine ve yeniden kurmasına olanak tanıyor.

Kendinizi yazar, küratör ve sanat yazarı olarak tanımlıyorsunuz. Peki, sanat yazarlığı ve eleştirmenliği konusunda neler düşünüyorsunuz?

Sanat yazarlığı ve sanat eleştirmenliği, hem yakın anlamlar taşıyan hem de işlevsel olarak ayrışabilen iki kavramdır. Sanatla ilgili bilgi, düşünce ve yorumları yazılı olarak aktarma pratiğidir sanat yazarlığı. Bu kapsamda sanat yazarı; sergi tanıtım yazıları, sanatçı portreleri, katalog metinleri, sanat tarihi ve kuramı üzerine denemeler, röportajlar, müze ve galeriler için metinler yazabilir. Amaç, sanat yapıtlarını ve sanatçıları daha geniş bir izleyici kitlesine tanıtmak. Sanat yazarlığının daha çok bilgilendiri ve açıklayıcı bir rolü var. Akademik, kuramsal ya da popüler bir dille yazılabilir. Yorum içerir ama eleştiri yapmak zorunda değildir. Sanat eleştirmenliği ise sanat yapıtlarını değerlendirme, analiz etme ve yorumlama sürecidir. Sanat eleştirmeni; bir yapıtın estetik, kavramsal ve teknik yönlerini inceler. Yapıtı dönemin sanat ortamı içinde konumlandırır. Güçlü ve zayıf yönlerini tartışır. Kimi zaman değer yargısına varır. Sanat eleştirmenliği genellikle daha analitik ve değerlendirmeci bir tutum içerir. Eleştirmen, yalnızca bilgiyi aktarmakla kalmaz; sanat yapıtı üzerine özgün bir bakış geliştirir, kimi zaman tartışma yaratır. Sanat yazarı ve sanat eleştirmeni bazen aynı kişide birleşebilir, ama bu iki alanın niyetleri ve yöntemleri farklıdır. Sanat yazarı çoğunlukla yapıtı görünür ve anlaşılır kılmaya çalışırken, sanat eleştirmeni yapıtın değerini, anlamını ve etkisini sorgular. Her iki alan da sanat dünyasında önemli bir rol oynar; biri köprü kurar, diğeri tartışma yaratır.

Türkiye’de sanatın kurumsallaşması ve eleştirinin gelişmesi henüz istenilen düzeyde değil. Toplumun genelinde eleştiri kavramı çoğu zaman yıkıcı, kişisel, hatta düşmanlık içeren bir tutum olarak algılanıyor. Bu nedenle eleştirel yaklaşım hem sanatçılar hem kurumlar hem de

izleyiciler tarafından çoğunlukla rahatsız edici bulunuyor. Sanat tarihi ve eleştiri alanında yetişen akademisyenlerin büyük kısmı, eleştirden çok sanat tarihi anlatımı ya da betimleyici çözümlemeler üzerine odaklanıyor. Kuramsal ve kavramsal eleştiri pratiği ise ya marjinal kaldı ya da akademi dışına taşamadı. Gazeteler ve dergilerde sanat bölümleri genellikle ya küçüktür ya da reklam/tanıtım odaklı çalışıyor. Bu mecralarda sanat yazıları genellikle sanatçıyı “tanıtmakla” sınırlı kalıyor; eleştirel ve tartışmacı yazılara ya yer verilmiyor ya da sansüre uğruyor. Sanat ortamında eleştiri çoğu zaman kişisel saldırı olarak algılanıyor. Sanatçılar, haklı olarak emek verdikleri işlerin yıpratılmasını istemezler; ancak bu tutum, eleştirinin gelişmesini engelliyor. Aynı şekilde galeriler, müzeler ve küratörler de “destekleyici” ama “sorgulayıcı olmayan” metinleri tercih ediyor. Sanat ortamında eleştirinin yerini genellikle sanat yazarlığı almış durumda. Bu metinler tanıtıcı, olumlayıcı bir dille yazılır. Estetik ve kavramsal çözümleme içerse de genellikle yargı içermiyor. Bu durum, eleştirel düşünceyi değil, daha çok “PR dili”ni öne çıkarıyor.

Sonuç: Eleştiri bir entellektüel pratik olarak değil, kişisel bir yargı olarak algılanıyor. Kurumsal yapılar ve sanat piyasası eleştiri üretimini teşvik etmiyor. Eleştirinin okuru az, etkisi sınırlı, riski yüksek.

Ben yaptığım kürasyonların bağlamında bir sanat yazarlığı yapıyorum. Bu da bir tür PR aslında. Ama bazen de çok özel konulara ilişkin sanat yazıları üzerinden işler yapıyorum. Sevdiğim , yitirdiğimiz sanatçıları anan ya da sanatlarını açığa çıkaran yazılar yazıyorum bazen. Yakın bir zamanda ressam/akademisyen Hayati Misman için yazdığım bir kitabım yayınlanacak, İş Bankası Kültür Yayınları’ndan. Bu bir saygı kitabı örneğin.

► Söyleşi

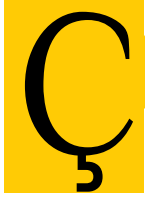

Oya
DURAN

**“Bir
Şaman
Gibi
Yaşıyorum.”**

Atölyesinde renkler ve taşlarla doğanın sesine kulak veren, edebiyat derslerinde öğrencilerine kelimelerin büyüsunü aktaran bir isim Ahmet Çapar. Hem edebiyat öğretmeni hem de ressam olan Çapar ile çocukluk hatıralarından sanata bakışına, doğayla kurduğı bağdan özgürlük arayışına uzanan bir söyleşi gerçekleştirdik.

ocukluğunuzun geçtiği yerden başlayalım. Nasıl bir ortamda büyüdüünüz?

Küçük bir dağ köyünde, üç yanı heybetli dağlarla çevrili, gürül gürül akan bir derenin kıyısında geçti çocukluğum. O dere, öyle coşkulu akardı ki, kışın evimizin duvarlarına sürtünerek geçer, dağdan koparıp getirdiği ağaç köklerini, taşları, kayaları evin yanından çarpa çarpa sürüklerdi. Oyuncaklarım taşlardı, böceklerdi, ağaç kabuklarıydı, dağlardan gelen köklerdi. Çamurdan şekiller yoğurur, ağaç tepelerine saklanır, dağları sonsuz bir oyun alanı gibi yaşardım.

Şehir hayatına geçtiğinizde neler oldu?

Okumak için şehre gitmek zorunda kaldım. Ama şehir, beni o köyün saf, el değmemiş doğasından kopardı. Ne bedenem ne de ruhen bir daha o masum dünyaya dönemeyeceğimi hissettim.

Sanata yönelişiniz bu kopuştan sonra mı başladı?

Evet. Yıllar sonra içimde biriken bir şeyleri dışarı vurma ihtiyacıyla, ilk insan gibi duvarlara resimler çizmeye başladım. Elime geçen her şeyi boyadım; çizgiler beni bilinmez yerlere götürüyordu. İlk resimlerim taşkın, patlayacak gibiydi. Bir kâğıdı arkalı önlü doldurur, yetmezmiş gibi kâğıdın arkasına da çizerdim.

Bir kâğıdı arkalı önlü doldurmanız, taşkın bir ifadeyi çağrıştırıyor. Edebiyat öğretmeni kimliğiniz gereği zaten sözcüklerle haşır neşirsiniz. Sözcükler hayatınızın merkezinde. Sözcüklerle bu denli iç içeyken sizi resimde ifade arayışına iten neydi?

Evet, mesleğim gereği her gün sözcüklerle iç içeyim. Onların büyüsunü, ritmini, gücünü çok seviyorum. Ama zamanla fark ettim ki sözcüklerin de bir sınırı var. Kitapların sayfalarına hapsoluyorlar; biri açıp okumadıkça görünmez kalıyorlar. Fark ettim ki sözcüklerin de duvarı yok. O an kendime sordum: “Sözcükleri duvara nasıl asabilirim?” İşte bu sorunun cevabını resimde buldum. Sözcükler yetmediğinde çizgiler, renkler konuşmaya başladı. Böylece edebiyat öğretmeni kimliğimle resim arasında görünmez bir köprü kuruldu.

Resimlerinizin yanı sıra doğada topladığınız taşlara şekil vererek oluşturduğunuz insan formundaki maskeler de ilgi çekici. Bu merak nasıl oluştu?

Çocukken içinde doğduğum dağlara büyürken yabancılaşmışım ama sonradan onlara tekrar kavuştum. Taşlara, ağaçlara, toprağa dokunmaya başladım. Hepsi benim için birer malzeme oldu. Taşlara bakarken rüzgârın, suyun, zamanın şekillendirdiği figürleri gördüm: İnsan yüzleri, hayvan silüetleri... Onlarla bir bağ kurdum. Binlerce taş fotoğrafladım; yaylalara tırmandım, dağların zirvesine çıktım, denizin dibine daldım. Taşlar bana gözükmeye başladı, ben onları değil, onlar beni buldu. Atölyeme kadar taşıdım onları; hâlâ yanımda, sessiz yoldaşlarım oldular.

Doğadaki en küçük canlıya, en sıradan nesneye bile anlam yüklüyorsunuz. Sanat ve doğa, yaşamın anlamını yeniden kurmanın bir yolu gibi görünüyor sizde. Bunu nasıl tanımlarsınız?

Evet, çok haklısınız. Hayat kabaydı, acımasızdı, insanı küçülten bir şeydi. Ama bir gün onun anlamını değiştirebileceğimi fark ettim. Yaşamın anlamını dışarıda aramaktan vazgeçtim; anlam, içimde, benim ona verdiğim değerdedi. Etrafımdaki her şeye anlam yükledim. Bir taşa, böceğe, ağaç dalına dokunurken, ruhumda onun özünü hissetmeye çalıştım. Ve her şey dönüştü. Artık anlamsız hiçbir şey yoktu. Bir sümüklü böcek, bir serçe, bir kaplumbağa, bir cırcır böceği... Hepsi dostum oldu, bana bir şeyler anlattı. Bir kurşun kalem, tahta parçası, çürümüş bir portakal... Hepsi anlam kazandı. Onların arasında, zincirin bir halkası olduğumu anladım. Kendimi bir şey sanıp uzaklaştığım yıllar boşa geçmişti. Bir kaplumbağanın ayak izi kadar, benim de bir izim vardı, o kadar. Taşlar topluyor, ağaçlara dokunuyor, heykeller, maskeler, resimler üretiyor, sanat yapıyorsunuz. Sanatınızda anlatmak istediğiniz temel duygular veya mesajlar neler?

Sanatımı şekillendiren temel iki duygu; hayal kurmak ve özgürlük... Her şeyden bağlarımı kopardıkça ağaca, taşa, suya, bir kedinin sesine, bir yılanın gömleğine, buluta, tuzlu deniz suyuna bağlandım. Okumaya başladım onları; evrenin, dağın, ağacın, kuşun hikâyelerini. Hepsi farklı dillerde konuşsa da birbirini anlıyordu. Bir tek insan, kendini dışarı atmış, beton kulelere saklanmıştı.

Özgürleştikçe dönüştüm. Büyürken unuttuğum hayal kurmayı yeniden buldum. Coşkuyu, hüznü, sevinci anlatmak için kendi alfabelemi yarattım. Bir şaman gibi yaşıyorum şimdi. Sanatımda da bu var. Taşlara dokunurken heykeller yapmaya başladım. Resimlerimdeki soyut çizgiler, ağaç kökleri gibi akıp gidiyor.

Hiçbirini planlamadım; içimin derinliklerinden fışkırıp geldiler. Sonra onlara “resim”, “heykel” dedim, mecburen. Sanat, benim için bir ifade değil, bir yaşam biçimi. Her anın içinde güzellik ve anlam bulma yolu. Doğayla barıştıkça kendimle barıştım. Ve anladım ki özgürlük, hayal kurmakla başlıyor; hayal kurdukça özgürleşiyorum.

Bugüne kadar bu duygular temelinde birçok resim sergisi açtınız. Sergi deneyimleri sizin için ne ifade ediyor ve şu anda üzerinde çalıştığınız bir proje var mı?

Sergiler, benim için yalnızca eserlerimi sergilemekten ibaret değil; aynı zamanda doğayla kurduğum o içsel diyalogu başkalarıyla paylaşma alanı. İnsanlar resimlere, heykellere bakarken aslında benim içimdeki yolculuğa da tanıklık ediyorlar. Bu yüzden her sergi, bir iç dünyanın dışa vurumu, bir paylaşım alanı.

Şu sıralar kasımın ilk haftasında açılacak yeni sergim üzerinde çalışıyorum. Doğadan topladığım taşlar, kökler ve soyut çizgilerle yine özgürlük ve hayal kavramlarını merkezine alan işler hazırlıyorum. Bu sergide izleyiciyi, taşların sessizliğinden doğan bir dilin içine davet etmeyi amaçlıyorum.

Bu içten sohbet için teşekkür ederim. Kasım sergisi, taşların sessizliğinde özgürlüğün ve hayalin yansıdığı bir buluşma olacak.

antsanat

ACI KARASI

*hikâye senin bildiğın değıl
o evde pek ışımadı sabah
sofrada kara tencere
çocuklar küflü
kalpler un ufak*

*lekeliydi gün ortası
akşam vahim bir utanç kazası
gece ziyafet haşarata*

*gözlerin derin kuyusunda
görölmüşler cesedi
yas evi yalan kümesi*

*söz bir defterde sırlı
mahkum gardiyan*

*kimse olamazdı kimsenin kimsesi
ürkek kız çocuğuna yorgan altı perisi
avucunda sımsıkı kaçış hayali*

*onca bilinmez denklemde
savaş koptu aniden
yıkıldı ruh sarayı*

*bu acı karası gözler
bana o kıyımdan kaldı*

NEŞE YAŞIN

Likya Seramiklerinin Hikâyesi

Akdeniz'in turkuaz sularına bakan dağlık Likya kıyıları, yalnızca görkemli mezar anıtları ve antik şehirleriyle değil, aynı zamanda zengin seramik mirasıyla da dikkat çeker. Likya halkı, tarih boyunca hem kendi kültürünü yaşatan hem de çevresindeki uygarlıklardan etkiler alan özgün bir toplumdur. Bu etkileşim, özellikle seramiklerinde kendini açıkça gösterir.

Çiğdem
ÖZER

Likya seramiklerinin öyküsü, miltattan önce 2. binyılın sonlarına kadar uzanır. İlk örnekler, Hitit etkisi taşıyan sade, işlevsel kaplardı. Geniş ağızlı çömlekler, günlük yaşamda su ve tahıl depolamak için kullanılırdı. Bu dönemin parçalarında süslemeden çok dayanıklılık ön plandaydı. Zamanla, Akdeniz'in ticaret yolları Likya limanlarını canlandırdı. Fenike, Yunan ve Kıbrıs tüccarlarıyla kurulan ilişkiler, Likya seramiklerine yeni formlar ve desenler kazandırdı. Özellikle M.Ö. 7-5. yüzyıllarda, Yunan kırmızı figür ve siyah figür teknikleri Likya atölyelerine ilham verdi. Ancak Likya ustaları bu teknikleri birebir kopyalamak yerine, kendi sembollerini ve motiflerini eklediler. Kanatlı yaratıklar, güneş sembolleri ve stilize bitkiler, Likya'nın özgün sanat dilini oluşturdu. Roma döneminde ise Likya seramikleri hem estetik hem de teknik açıdan zirveye ulaştı. İnce işçilikli amforalar, yemek takımları ve süslü kâseler üretiliyordu. Bu dönemde kırmızı astarlı, parlak yüzeyli kaplar en yaygın ör-

neklerdi. Roma etkisiyle figürlü sahneler, mitolojik betimler ve günlük yaşamdan kesitler seramik yüzeylerinde yer buldu.

Bugün, Likya seramikleri yalnızca birer arkeolojik eser değil, aynı zamanda bir medeniyetin ruhunu yansıtan sessiz tanıklardır. Her kırık parça, hem Likya halkının günlük yaşamına

hem de farklı kültürlerle kurduğu köprüye dair ipuçları taşır. Onlara baktığımızda, binlerce yıl önce aynı topraklarda yaşayan insanların ellerinin sıcaklığını, ticaret rüzgârlarının getirdiği yenilikleri ve Akdeniz'in ortak kültür mirasını hissederiz.

Likya Seramiklerinin Derin Yolu

Akdeniz'in güneybatı kıyılarında, dağların denize dimdik indiği, koyların inci gibi sıralandığı bir coğrafya... Burası Likya. Bugün Türkiye'nin Antalya ile Fethiye arasında kalan bu bölgesi, antik çağda yalnızca stratejik limanlarıyla değil, özgün kültürü ve sanatıyla da ün salmıştı. Bu sanat dallarından biri, binlerce yıl boyunca Likya insanının hem günlük yaşamına hem de inanç dünyasına eşlik eden seramik üretimi idi.

Başlangıç / İşlevsellik ve Dayanıklılık (M.Ö. 2. binyıl sonları): Likya'nın en erken seramikleri, Hitit etkisinin hissedildiği sade ve dayanıklı kaplardı. Geniş gövdeli küpler, dar boyunlu testiler, günlük su ve tahıl depolamak için tasarlanmıştı. Süsleme neredeyse yoktu; asıl amaç, kullanım ömrü uzun, sağlam kaplar üretmektir. Bu dönemden kalan buluntular, genellikle koyu renkli, kalın cidarlı ve elde şekillendirilmiş kaplardır.

Ticaret Rüzgârları ve Yunan Etkisi (M.Ö. 7-5. yüzyıllar): Zamanla Likya kıyıları, Akdeniz ticaretinin önemli duraklarından biri hâline geldi. Fenike'den Kıbrıs'a, Atina'dan Rodos'a kadar pek çok tüccar, Likya limanlarında mal indirip bindiriyordu. Bu hareketlilik, Likya seramiklerine yeni teknikler ve süsleme anlayışları taşıdı. Bu dönemde Yunan'ın siyah figür ve kırmızı figür teknikleri Likya atölyelerinde görülmeye başlandı. Ancak Likya ustaları bunları birebir

taklit etmedi; kendi sembollelerini ve mitolojik anlatılarını kattılar. Kanatlı yaratıklar, güneş ışınlarını andıran dairesel motifler, denizle ilişkili dalga desenleri bu dönemin özgün süslemelerindendi.

Roma Dönemi / Estetik ve Zanaatkârlık Zirvesi (M.Ö. 1. yüzyıl – M.S.

3. yüzyıl): Roma hâkimiyetiyle

birlikte Likya seramikçiliği hem estetik hem teknik açıdan doruğa ulaştı. Şehirlerde kurulan yeni pazar yerleri, büyük villalar ve hamamlar, ince işçilikli ve süslü seramiklere talebi artırdı. Roma tarzı kırmızı astarlı, parlak yüzeyli kaseler ve tabaklar en çok tercih edilen ürünlerdi. Mitolojik sahneler, ziyafet betimleri ve günlük yaşamdan detaylar kapların yüzeyine işleniyordu. Ayrıca Likya, bu dönemde amfora üretiminde de önem kazandı; Likya amforaları zeytinyağı, şarap ve balık sosu taşımak için Akdeniz'in dört bir yanına gönderiliyordu.

Likya Seramiklerinin Kültürel Anlamı: Likya seramikleri yalnızca mutfak eşyası değil, aynı zamanda birer kimlik göstergesiydi. Kullanılan motifler, Likya'nın kendi inanç dünyasını ve komşu kültürlerle ilişkisini yansıtır. Örneğin, güneş sembolü Likya'nın koruyucu tanrısı sayılan Apollon'la ilişkilendirilirdi. Dalga desenleri ise hem deniz ticaretini hem de kıyı yaşamının önemini simgelerdi.

Bugün/ Sessiz Tanıklar: Arkeologlar için Likya seramikleri, geçmişin sessiz tanıklarındır. Her kırık parça, hangi toprağın kullanıldığını, hangi fırın tekniğinin uygulandığını ve hangi dönemde üretildiğini anlatır. Üstelik bu parçalar, Likya'nın dış dünyayla kurduğu ilişkilerin haritasını da çizer.

Fethiye, Patara, Xanthos ve Myra gibi antik şehirlerde yapılan kazılarda bulunan seramikler, bugün hem Türkiye'deki hem de Avrupa'daki müzelerde sergilenmektedir. Onlara bakan zi-

yaretçiler, binlerce yıl önce bu topraklarda yaşamış insanların ellerinin izini hâlâ görebilir

Keşfedilmeyi Bekleyen Gezegen: Anadolu

Anadolu'da her an hemen hepimizden kalabalık duraklarda, ya da yurdun uzak bir yerinde, kahve otel köşelerinde, kimi gün ortasında, en çok da güz ayları ya da yağmur yağınca bir şeyler düşer. Ama görmez gelip geçenler. Görüp dokunsalar solgun bir gül olur dokununca. Severken öldürürler çünkü. Bu yüzdendir gün saltanatıyla gittikten sonra lavanta çiçeği kokan bohçaları evlerde kimseye göstermeden açmak.

Cahit
SARIKAYA

Neler çıkmaz ki o bohçalardan; Söylemekten çekinildiği yahut az bulunduğu için söylenemeyen sevgiler, 'kalkın ey ehli vatan' denildiğinde kalktığınız zaman yerinizin kapılmış olduğu, anlayamama ya da anlaşılamamalar, kaçmak ya da kalmak zorunda olmanın dayanılmaz burukluğu-acısı, tehcirler, mübadeleler, haklıyken girilen hapisler, işkenceler, hiç uğruna ölümler, nedenleri anlamsız kaybolan yıllar, emekler, sevgiler. Ve korkular, korkular, korkular değilse kaygılar, kaygılar. Kimi zaman hain, kimi zaman cesurluklar, çocukluklar. Yaşamamanın değil ölmenin yüceltildiği; sevginin sevmenin değil korkunun, korkmanın yüceltildiği. Yalnızca doğru ya da yanlışın egemen olduğu, yaşama farklı bakış açılarına en çok tahammül etmesi gereken sanatçılar, bilim ve meslek grubu insanların bile düz bakma hastalığından kurtulamamaları. Herkesin her şeyi bildiği ama kendi işini bilmedikleri. İnanca-inançsızlığa hoşgörüyü Bektaşî fıkralarına gülerек gösterenlerin oruç tutmayan insanlara dayanamamaları, cinselliği, sevişme-

yi ayıp sayanların bu konuları en açık biçimde içeren türkülere eşlik edip oynamaları. Bana bir seycik olmaz anlayışıyla deprem, sel felaketi ya da iş, trafik kazalarında; kanser, AIDS nedeniyle sayısız ölümler. Kendi mutluluğu, yaşam kalitesini kendisi için yaratacak kararları almak ve uygulamak için pek yücelttiği kültüründen alacağı/alması gerektiği gücü başkalarının gücü ve baskısından beklemeler. En zeki kendisi olduğunu sanıp sayısız yanılmalar. Anketlerde yüzde 20'ye varan sapmalar.

Komşusuna tahammül edemediği, bir kez bile kapısını çalmadığı, yaşadığı kenti bile doğru dü-rüst gezmediği halde dünyayı gezip yeni yerler, farklı kültürler keşfetmenin hayalini kurmalar... İşler arapsaçına döndüğünde mucizevi çözüm yolları üretip sorunu çözmeler. Can düşmanı saydığı insan, batsın dediği bu ülke güç durumunda kaldığında her şeyi unutup dünyanın en uzağında olsa bile yardıma koşmalar..

Elbette Türkiye çelişkiler ülkesidir, dedirten bu durumlar aslında dünyanın her yerinde benzer sorunları yaşayan tüm insanlar için gözlenebilecek özelliklerdir. Anadolu'yu ilginç kılansa

hemen her güzellik ve sorunun burada yaşıyor olmasıdır. Kıyıma, yıkıma, baskıya uğramış her kültür ve birey kuşkusuz tüm canlılar gibi yaşama içgüdüleriyle korunacak, saklanacak, kendini unutturacak ve kendini güvende hissettiği ilk fırsatta ortaya çıkacaktır.

Ya da en azından kendini ifade etmenin bir yolunu mutlaka bulacak, deneyecektir. Bu ne yazık ki kimi zaman içe, kimi zaman dışa dönük şiddet biçiminde olacaktır. Bu şiddet bazen bir futbol maçında, bazen sıradan bir görüş ayrılığında, bazen de otopark sorununda karşımıza çıkar.

Kendini bir biçimde ifade etmenin kazasız, üstelik saygı uyandıracak başka nezih yolları da vardır. Sanat, özellikle müzik ve şiir bunların başında yer alır. Çünkü her ikisinde söz çok sınırlıdır. Müzikte hiç olmayabilir de. Sanat ürünlerinin ortak özelliği şifreleme, bu iki sanatta daha yoğunur.

“Düzyazı ile dile getirilmesi durumunda her tür tehlikeye çağrıda bulunabilecek iktidara göre evcilleşmemiş duygu ve düşünceler şiirsel söylemde gerektiğinde kaçmak, gizlenmek için sayısız kapıları, pencereleri, tünelleri hazır tutar.” Kanımca bu yüzdendir şairin bol olması ve sevilmesi şiirin.

Ve bundandır enelhak'kı savunan Yunus'un bilmeden koyu İslamcı tarafından sevilmesi, bundandır dışlandığı halde alevi türkülerinin sevilmesi, bundandır Janet, Jak, Esim'in Ermeni oldukları halde kasetlerinin çok satması.

Anadolu, ne yazık ki onca zengin birikimine ve deneyimlere karşın farklı kültürlerin ortak değerler üzerinde birleştiği, buluştuğu bir ülke olamamanın sıkıntısını çekmekte bugün. Ve ne yazık ki, sistem bu zenginliği geliştirici değil yok edici kişilerin anlayışına tutsak durumda kaldıkça acılarımız, varlık içinde yoksulluğumuz sürecektir.

Güvene, sevgi ve saygıya, hoşgörüyeye dayalı

uygulamada da göstererek kurulacak bir yönetim anlayışını oluşturacak gizil güç Anadolu'da fazlasıyla var. Bir gün Anadolu'da da kalem kılıçtan keskin olacaktır.

Canım, “Yurdum -Anadolu- insanı”

Anadolu keşfedilmeyi bekleyen bir gezegendir.

(*) Cavit Sarıkaya 13 Şubat 1951'de Uşak'ta doğdu. Uşak Lisesi'ni, Ankara DTCF Türk Dili ve Edebiyatı'nı(1974), TODAİE Kamu Yönetimi alanında master yaptı(1980-81). 1978'de Uşak Eğitim Enstitüsü'nde göreve başladı. 1982'den 1993'e kadar Antalya Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1993-94'te Ankara Fatih Sultan Mehmet Lisesi'nden emekli olarak 5 yıl çeşitli dersanelerde çalıştı. Bu arada 1999-2002 yıllarında İzmir Tevfik Fikret Lisesi'nde de görev yapan Sarıkaya'yı 20 Ağustos 2025'te kaybettik. Çeşitli dergilerde denemelerini yayımlayan öğretmen yazarımız son aylarda, deneme ve anı dosyalarını basıma hazırlıyordu.

Şairanenin Şairanesi

Orhan Veli, şiirimizin modernleşmesi-çağdaşlaşması macerasında biraz gecikme, biraz özenme ve biraz da çoğaltma ile şiirimize o sırada hâkim olmuş bulunan simbolist boğuntuya ve primitif duygululuğa baş kaldırırken bir kalkış noktası olarak kullanır şairanelik kavramını (“Garip” Önsözü).

Ferruh
TUNÇ

Elbette yenilikçi, dönüştürücü evrelerini tüketip kendi kendilerini taklit etmeye yöneldikleri bir aşamada söz konusudur bu boğuntu, Orhan Veli ve arkadaşlarından önceki şairlerin.

Kısaca; ağdalı, hazır kalıp, yaşama eşlik etmeyen, dizeci ve eprilmiş-yıpranmış bir duygusallık, yani duyguculuk anlamındadır şairanelik. Ben, zamanla ona en yakın karşılıklardan birinin ‘şiir benzeri’ olabileceğini düşünür oldum. Ondan, duygucu-simbolist görünümlü bir ‘kitsch’ türü olarak da söz ettiğim oldu zaman zaman...

Bu bağlamdaki şairanelik; Orhan Veli ve arkadaşlarının onu hedef tahtasına koyduğu zaman, mekân ve koşullarla sınırlı bir kavram değil elbette. Onların öncesinde var olduğu gibi sonrasında da farklı niceliklerle varlığını sürdüren şiirsel bir durumun karşılığı. Şiir eleştirisinde bize bakış açısı sağlayan kalıcı ve önemli bir kavram. Söz gelimi, değerli bir şairi incelerken, bir tarihten sonra onun kendi şiirini tekrar ve taklit ederek şairaneleştiğini fark edebiliriz. Ne kadar gerçek, etkili bir şa-

irden veya şiir akımından söz edersek edelim, bunlar ne denli değerli ve dönüştürücü olursa olsun, hemen her şair veya şiirin gelişme çizgisi, bir tepe noktasına ulaştıktan sonra düşüşe geçmeye eğilimlidir. Hünerli, değerli şairler, düşüşte biraz geri çekilmeyi bilir ya da durumu fark ederek, düşüş açılarını oldukça dar tutmayı başarırlar. Böylece, eski düzeylerinin ortalamasının altına düşmeden şiirlerini genişletmiş bile görünebilirler. Ama bunu yapmayıp, kendi şiirini şairaneleştirenlere de çokça rastlanır.

*

Şiirimizin modernleşme ve çağdaşlaşma serüvenine, ellili yıllarda, batı modernist akımıyla yakından ilişkiye girerek tamamlayıcı bir imza atan İkinci Yeni şairleri genel olarak hem kişisel kaliteleri hem yaşadıkları toplumsal koşulların sonucu olarak, kendilerinin taklidine düşmekten büyük ölçüde kurtulmuşlardır. Çoğunun yaşamlarının kısa olması da bu durumda bir etken olmuştur. Ama asıl neden, bu dönüştürücü şiir akımının 1960-1980 aralığın-

da şiirimizdeki bir başka mecra (Romantik-Toplumcu Gerçekçilik) ile karışarak kaynaşması ve kendisini yenileyebilmesi, aşabilmesidir düşünce-sindeyim.

Türkiye'ye hâkim olan toplumsal duyarlığın, İkinci Yeni ve ondan farklı bir kanaldan ilerleyen romantik Toplumcu-Gerçekçi şiiri birbirine katarak, harmanlaması ve devamı için sentezlemesi, şiir tarihimizde tekrarı henüz mümkün olmamış bir doruğu temsil etmektedir.

Böylece, bir yandan *neoklasik-sembo-*
list-modernist hat, öte yandan *romantik-memleketçi-top-*
lumcu-gerçekçi hat

birbirine karışarak hem bir sıçrama yapmış hem de şiirimizin Batı şiiriyle hizalanma sürecindeki son boşluğu büyük ölçüde doldurmuştur. Ben, sözünü ettiğim bu doruğu, şiirimizin modernleşmesinin-çağdaşlaşmasının tamamlanması olarak görüyorum. Bana göre, bu buluşma ya da bireşimden sonra artık, tarihsel-modernite ile çağdaş şiirimiz arasında kapatılacak bir mesafeden ve tamamlanacak bir düzey eksikliğinden söz edemeyiz. O, bundan sonra, çağdaş dünya şiiriyle etkileşim içinde kendisi olarak ilerleyebilecektir.

O halde 80'li yıllar sonrasında, hele iki binli yıllarda hâlâ şiirimizin modernleşmekte olduğundan ya da modernist şiirle etkileşimini tamamlama sürecinde olduğundan söz etmek doğru değildir. Bunu söyleyenler, ikinci yeniyi ve onun şiirimizin tarihsel-modern Batı şiirindeki modernist akımla gerçekleştirdiği etkileşimi zamanında es geçmiş olmalılar. Bu türden savlar ne kadar kendinden emin görünürse görünsün (bu da 80 sonrası şairinin ilginç bir özelliğidir), sözcüsü oldukları güncel şiir, İkinci

Yeni'yi zamanında görmezden gelen kaba Toplumcu Gerçekçi şiirden ne denli farklı olursa olsun, İkinci Yeni'yi bir geç fark ediş ve tekrar edişle maluldür. Bu itibarla da gerilek (*regresif*), şairane ve hatta *anokranik* özellikler gösterir. Şiirimizin 60-80 arasında gerçekleşen tarihsel sentezlenmesine gözünü yummadığı gibi kaba toplumsal gerçekçi sayılması da mümkün olmayan bir kesim şair bunun büyük ölçüde farkına varmış ve 80 sonrası şiirlerini bu sentezlenmenin tekrarında değil devamında kurma çabasında olmuşlardır. Bu şairlerin, yeri gelmişken söylenmesi gereken bir başka özelliği de artık akımlar devrinin şiirimizde sona ermiş olduğunun, bunun yerine deyim uygunsu 'kişilik şairleri devri'nin başlamış olduğunun farkında olmalarıdır. Gerek akım gerekse kişilik düzeyinde, geçmişin referanslarıyla bir kopuş yerine kendine özgü dönüştürücü bir devamlılık ilişkisi içinde olan bu şairler şiirimizin bu döneminde çoklu bir 'kişilik şiiri' dönemini temsil etmektedirler. (Empatik bir okumanın bu bağlamda anılmasını beklediği şiir adlarını vermeyişimi bağışlayacağını umuyorum.)

1980 sonrasında, İkinci Yeni ile şiirimizdeki neoklasik ve sembolist varyasyonları gecikerek -biraz da zamanında gözlerini kapattıkları için mahcup olarak- okuyan bir kesim 'genç şair', 80 şiiri adı altında bir şairanelik dalgası yaratmışlardır şiirimizde. 1980 sonrası toplumsal koşulların yardımı ile, toplumsal diriliği olmayan, hayat bağları zayıf, hedonistik, neoklasik ve aşırı duygucu-sembolist duyarlılığı parlatan, modernist-nihilist bireyciliği retorik düzeyde taklit eden bir şiir ortaya koymuştur bunların çoğunluğu. Doğrusu, bu şiir artık yazılsa da yaşamamaktadır. Görünen hali, şairanenin şairanesi bir manzara sunmaktadır bize. Bu tür, şiirimizin ana kulvarından çıkarak tümüyle kendine çekilmiş akıntısız bir delta halindedir bence.

Dolayısıyla, şiirimizin 80 sonrası tarihinde 80 Şiiri bir yönelim olgusu olarak tartışmasız bir şekilde yer alırken, kurduğu şiirle buradan kurtulabilmiş birkaç ad dışında -bir önceki not burada da geçerlidir- geleceğe kalan bir şair olmayacaktır düşüncesindeyim. Şiirimizin 80 sonrası kalıcı tarihi, 80 öncesi gerçekleşen modernist İkinci Yeni ve Toplumcu Gerçekçi şiir sentezini, bir kişilik şiiri geliştirerek ileriye doğru dönüştürebilen, zenginleştirebilen nirengiler, 'şair kişilikler' üzerinden yazılacaktır. 80 şiiri içindeymiş gibi görünen istisnai 'kişilik şairleri' de buna dahildir.

*

Çağdaş şiir tarihimizin yakın döneminin bu şekilde okunabilmesi, şiirimizin yenilikçi, zengin ve çağdaş fakat bir yandan da tarihsel ekseninde ilerlemesi için 80 şiirinin, şiir taşrasında -dolayısıyla okurunda- yaratmış olduğu yaygın şairaneliğe hayırhah davranılmasına da bir şekilde son verilmesi gerektiğini düşünmekteyim. İkinci Yeni'nin kurucularının hayatta iken aştıkları İkinci Yeni şiirini, ona ricat eden 80 şiiri üstünden şairaneleştiren bir şair-okur kalabalığı, güncel edebiyat dünyasının oksijenini hesapsızca tüketmektedir. Bu kalabalığa, düzey düşüklüğüne karşı değerli şiirin/şairlerin direnmesi, çoğalması, birbirileri ile etkileşime girebilmesi ve şiirimizin ana yatağına göre koordinatlarını daha belirgin kılarak ilerlemesi beklenir.

Alaçul

Kamile
YILMAZ

Köydeki her kadın gibi o da eğirip bükmele-ri yeni bitirmişti. Kılı eğirirken köyün bütün sokaklarını dolaştı, yoksa evin içinde her yan kıl döküntüsü olurdu. Yürürken tenge- reğin dönmesi için ayaklarını, bacaklarını, yürüyüşünü iyi ayarlamalıydı. Köyün öğret- meni “Siz yün eğirerek yürürken, sanki dans ediyorsunuz,” demişti. Marziye, ömründe ne dans etmişti ne de edeni görmüştü. Televiz- yonda bile bir iki sahne anımsıyordu, onu da beğenmemişti. Neydi o öyle oyuna benzemez hareketler. Oyun dediğin atlaya hoplaya oy- nanırdı, teke zortlatması örneğin ya da Dir- mil’in çalgısı. Başka oyun bilmezdi o. Neyse yine aklı uzaklaştı. Oysa konu alaçuldu.

Alaçul deyip geçmemeli. Bütün kış onun kı- lını yününü eğirdi, bükte. Bahar gelince de boya otlarını topladı. Bir çuval dolusuydu ot. Kimisi sarı rengi verirdi, kimisi de diğerlerini. Taze cevizin yeşil kabuğu ise renkleri koyu- laştırmaya yarardı. Sütleğen otları toplarken, onun salgıladığı sütten elleri yara olmuştu. Ne zordu alaçul sahibi olmak. Şimdi bir iki dost arkadaş gönlünü edip ödünç dokuma işine girmeli alaçulu dokumalıydı. Herkesin evinde üst üsteydi bu alaçul, ama Marziye ilk kez edinebilecekti. Alaçul bitseydi de evin en görünen yerine serseydi. Kapının aralığın-

dan yoldan geçen bile görmeliydi.

Çocukları büyüyünce, onlar için de dokur- du. Çeyizlerine çulu da koyardı, kıvrımlı ki- limi de. Kilim o kadar zor değildi, ille de çul edinmek meşakkatliydi. İşte o da olacaktı so- nunda. O da Zeynep gibi kadın sohbetlerinde “Alaçul yıkadım da” gibi sözler edebilecekti.

Bıkmıştı şu yükü ağır yoksulluktan. İlkokula giderken öğrenmişti bu kasabanın en yok- sul ailesinin kızı olduğunu. Herkesin çantası ya da annelerinin dokuduğu renkli torbala- rı vardı. Oysa onun herkesin gülümseyerek baktığı, anasının eski çarşıftan diktiği soluk bir kesesi. İlk günlerde anlamamıştı ayrıkşılı- ğını ama sonra içine oturmuştu bir kere.

Yarından tezi yok alaçul dokuma arkadaşı bulacaktı. Dokuyucu kadınlara verecek pa- rası yoktu ama ödünç olabilirdi, o da onların çulu dokunurken yardımcı olurdu. Bakalım kimlerin gönlünü edebilecekti.

Marziye, şen şakrak sesi ve papatya gülüşlü yüzüyle alaçulu dokumak için dört kadın bul- du. Yarından tezi yok hemen başlayacaklardı. Sırayla hepsinin çulunu dokuyacaklardı. Üçü genç kızdı, evlilik yaşları henüz gelmişti. Yü- reklerinde ateşin harlandığı zamanlarındaydılar.

Çok çabuk gülebiliyor, gülünce yüzüyle gözüyle kaya kekliği gibi şakıyorlardı. Demek ki bu çulu dokumak oldukça neşeli anlarla olacaktı. Marziye buna çok seviniyordu.

Dokuma tezgâhının başına geçtiler, ip yu-maklarını karşılarına asıp kirkiti tak tak vurmaya başladılar. Marziye çok heyecanlıydı. Dokuyucu dostlarına neler hazırlayacağını bilemiyordu. Aslında yoksul evde pek de bir şey yoktu, bunu bilen kadınlar yanlarında yiyecekler getirmişlerdi, Marziye'ye sadece çay demlemek kalmıştı. Öğleye doğru çul nakışları görünmeye başladı. Nakışlardan en çok dikkat çeken "Aladirek" nakışıydı. Adı üstünde çok renkli olduğu için ilk bakışta göz alıyordu. Sonra sırayla; çiçekli sarı, çetingo, tabak...nakışları devam ediyordu. Marziye dokuma tezgâhının karşısına geçip geçip görüntüsüne bakıyor, mutlanıyordu. Neşesi, heyecanı doruktaydı. Bir an yeni bir desen gördü ve bağırды.

"Esmâ!!! Senin önündeki desen nedir? Ben böyle bir desen bilmiyorum. Alaçul evimde olmasa da başkalarına çok çul dokudum, böyle bir desen yok. Sen ne yaptın?"

Esmâ'nın yanakları al al yandı. Buruk bir gülümseme yüzüne yayıldı. İnce ve kısık bir sesle fısıldadı.

"Marziye abla be ne var sanki şuracıkta bir harf dursa? Yıllardır benim yüreğimde dura dura yuva yaptı. Elimde olmadan bir M harfi konduruverdim, ne olur söktürme bana."

"Kız kim bu?"

Hepsi o harfin başına toplandılar. Havada kahkahalar uçuştı. Kadınlar iki büklüm gülü-

yorlardı. Esmâ'nın yıllardır Mustafa'ya yanık olduğunu bilmeyen yoktu. Marziye duymamıştı, oysa Mustafa onun yeğeniydi. Gözleri doldu, Esmâ'ya sarıldı, bağırına bastırды.

"Kız bizim hayta oğlan senden iyisini mi bulacak? O iş bende sen üzülme, haydi bakalım o harf bu çulun köşesinde kalsın da aşkına tanıklık etsin."

Esmâ, daha da güçlü ve şevkle sarıldı kirkite küt küt iştahla vurdu.

Çul kısa zamanda dokunup bitirildi. Marziye'nin keyfine diyecek yoktu. Evin hangi odasına sereceğini şaşırdı. Bir oraya bir buraya serip serip kaldırıyordu. Karşısına geçip bu renk cümbüşüne dakikalarca bakıyordu. En sonunda salona serdi. En uygunu burasıydı. Hem eve giren hemen görürdü. Şu anda dünyanın en varıl kadını Marziye idi. O gece sevinçten uyuyamadı, yatakta döndü durdu. Kocası sordu.

"Ne oldu neden uyumuyor da bedenine yılan dolanmış gibi dönüp duruyorsun? İyi anladık alaçulun var artık. Sahi söylesene bu çul kaç TL eder?"

"Neden sordun? Ben onu asla satmam."

Sabah ağarır ağarmaz Marziye kalktı. Günlerdir aynı köydeki anasını ziyaret etmemişti. Çuldu vb. derken ihmal etmişti. Eline bir tengerek aldı, hem yolda eğiriyor, hem de yürüyordu. Bir kaç saat anasıyla sohbet ettiler. Çay içip Marziye'nin çocukluğunu konuştular. Aslında köy çocuğu çabuk büyürdü, çocukluk yılları oldukça kısa olurdu. Yürüyene dek onların çocukluğu. Akşama doğru yine elinde tengerek eğirerek yola çıktı. Sağa sola her zamankinden daha sevgiyle selam veriyordu.

Evine gelir gelmez, yerde serili çulun nasıl da yakıştığına bakmak istedi. Kapıyı ivedilikle açtı ve bakar bakmaz da feryadı kopardı.

“Çulumu çalmışlar!!! Yetişin komşular!! Gitti emeklerim gitti!!!”

Komşusu Teslime koşarak yetişti. Elinde de bir bardak su vardı. Hemen suyu Marziye’ye içirdi, yere oturttu. Marziye’nin sakinleşmesi mümkün değildi. Evine hırsız girdiğini, sadece alaçulunu alıp gittiğini söyleyip duruyordu. Teslime olayı biliyordu ama nasıl söyleyeceğini kestiremiyordu. Ne olursa olsun söylemek zorundaydı.

“Marziye sakin ol da sana anlatayım. Senin kocan kumarda ütölmüş. Çulu toplamış omzunda götürürken gördüm. Sordum ama benimle konuşmadı. Acelesi var gibi hızla yürüdü gitti. Sonra kumar olayını başkaları konuşurken duydum.”

Artık Marziye’yi kimse sakinleştiremezdi. Kocasını nerede bulacağını biliyordu. Koşmadı uçtu sanki eliyle koymuş gibi kahvehanede başı boynundan kırık gibi oturmuş halde buldu.

“Seni edepsiz adam seni! Ben o alaçulu dokuyana dek bedenimin kıllarını bile eğirip büktüm! Utanmaz arlanmaz seni! Çabuk çulumu geri getir! Yoksa bu köyde seni yaşatmam, zaten eve de giremezsin!”

Marziye kendini kaybetmiş, ağzına gelen küfürleri sıralıyordu. Kahvehanedeki adamlar da seyrediyordu. Oradan bir genç yerinden kalktı, çulu koydukları yeri görmüştü. Hemen kucakladı, Marziye’ye getirdi.

“Al teyze, sen yerden göğe haklısın. Bu adamlar hem üretmezler, hem de hazır eme-

ğe konarlar. Sen al çulunu git, bu adam da borcunu neyle öderse ödesin.”

Marziye’nin kocası yerinden kalktı, gence öfkeyle yürüdü.

“Allahın komünisti seni! Sana ne ulan benim sorunum?”

Herkes ayağa kalktı, gencin önüne gerildiler. Hepsi içten içe kadının haklı olduğunu düşünüyordu. Marziye, çulu omuzladı evin yolunu tuttu.

Kocası akşam oldu eve gelmedi. Ertesi gün de gelmedi. Üç gün sonra Marziye, kocasının arkadaşlarını buldu. Kocasını sordu.

“Sen kocanın bu köyü terk etmesine neden oldun. Haydi artık alaçula sarıl da yat.”

Marziye ne diyeceğini bilemedi. “Bunların hepsi birbirinin kopyası.” diye düşündü. Kadın yine de kocası için üzüliyordu. Nerede arayacağını bilemiyordu. Herkes ağız birliği etmiş gibi kadını suçladı. İşin kötüsü Marziye de kendini suçlamaya başladı. “Bir çul için çok mu ileri gittim? Çocuklarım babasız, ben de kocasız kaldım,” diye düşünmeye başladı.

Aradan bir ay geçti. Gece yarısı kapı çalındı. Marziye korka korka açtı. Kocası ezik büzük, örselenmiş kedi yavrusu gibi karşısındaydı. Zayıflamıştı. Çulun üstüne basarak içeriye girdi. Marziye, gür bir nefes boşalttı.

Kamile Yılmaz

21 Eylül Barış Günü Katkılara Yol Açsın

**21 Eylül Uluslararası Barış Günü.
Bu ad yetersiz: Barış Günü olmalı.**

Kişiler arası barış az mı önemli? Aile içi barış?
Atatürk'ün 'Yurtta barış, dünyada barış,' dileği
ve çağırısı tüm insanlık için değerli ve güncel.

Evet, 1 Eylül değil, 21 Eylül. Türkiye barışçıları-
nın 1 Eylül etkinlik ve duyuruları dünyada du-
yulmuyor, çünkü gündemde değil. 21 Eylül ise
bizdeki barışçıların gündeminde değil, o yüz-
den dünyada yine bizden tıs çıkmamış oluyor.
1 Eylül emperyalist saldırganlığa karşı bir gün
olarak değerlendirilebilir.

2013'te yazdığım (şiir olmayan, ama uluslarara-
sı alanda öyle sayılagelen) kısacık öztanım bu-
gün 270 dilde:

Tanık Günersel

Uvertür – Dünya Barışı için

İnsanım.
Başka canlılarla birlikte bir canım.
Doğanın parçasıyım.
Emek ve dayanışmadan yanayım.
Haksızlık ve şiddete karşıyım.
İnsan olarak haklarım,
dünya barışı için görevlerim var.
Katkılar katkılara yol açsın.

Overture For World Peace

I'm human.
I live with other living beings.
I'm part of Nature.
I'm for good deeds and solidarity.
I'm against injustice and violence.
I have rights as a human,
and duties for world peace.
May contributions lead to contributions.

Kendini Sev Biraz

Kendini sev biraz
sevenin uğruna sev
sevmeyene karşı biraz
nar suyu biraz tarçın
kalbine yaklaş biraz

Düşün tamam, oku tamam, ne
ki titrek kafiye gibisin sen bu
gidişinle yutarsın o şahım zoku
bir temmuz sabahı çıkarsın yola
bir daha dönemezsin

yapma be ya hu!

Sana n'oldu, o dan-dan geçitten
geçerken kırılan kalbin mi tutuldu
Derdin buysa bahtiyar ol kayıplar
hazinendir senin artık
gururla geç yolu.

*(Ama gel, bir de geri dön oku
sürçme(lem) de bir oyundur ve bak
bastırılan dönüyor hem de hileyle
gül yoluyor can burkuyor sen şaşar
zoka diye zok yazarsan bak
'a' yutup kafiye çıkarırsan böyle
bunu yemez ustan, sana n'oldu
söze mi sıkıştın, zona m'oldun
kaçarım mı sandın bir an sonsuza
sana seni soran o mektuptan
kalbe saplı tarihsel oktan o bir an.)*

Unutma ki bir gecen kaldı bir
gündüzün dünyada
o tek uyku, o tek zaman.

(
Öpüldüğün anlar gibi
ketina nav duyar gibi
kadeh çın çınlar gibi
sev biraz

Mahmut Temizyürek

Asılacak Kadın

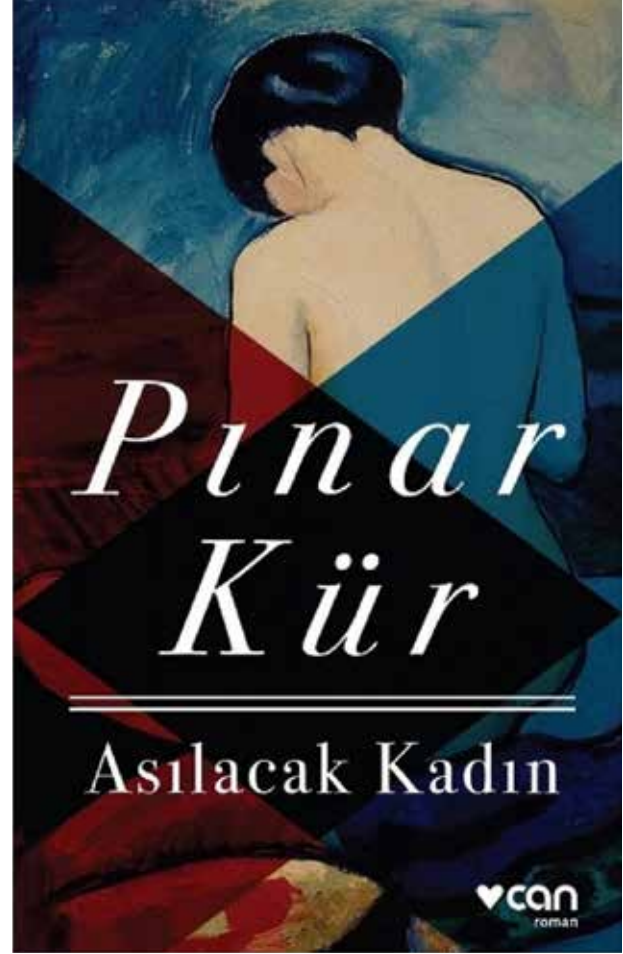

Çiğdem
EKİZ

“Kökü toprakta olduktan sonra her çiçeğin yaşatılma, kurtarılma olasılığı vardır. Oysa dalından koparılmış, vazoda soldurulmuş bir çiçeği ne kurtarabilir?”

Pınar Kür, 1943'te Bursa'da doğdu. Robert Koleji Yüksek Dil Bölümü'nü bitirdi, doktorasını Sorbonne Üniversitesi'nde tamamladı. Ankara Devlet Tiyatrosu'nda dramaturg, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda ve Bilgi Üniversitesi Medya İletişim Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Genç yaşta şiir ve tiyatroyla ilgilenmeye başlayan Kür'ün hikâyeleri, 1971'den itibaren *Dost*, *Cumhuriyet*, *Yazko-Edebiyat*, *Gösteri* gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. 12 Mart dönemini anlattığı *Yarın Yarın* adlı romanıyla tanındı. *Asılacak Kadın* (1979) ve *Bitmeyen Aşk* (1986) romanları “müstehcen” bulunarak yasaklandı, ancak mahkeme kararıyla aklandı. İngiliz ve Fransız edebiyatından pek çok önemli eseri Türkçeye kazandıran Kür, 15 Temmuz 2025'te aramızdan ayrıldı.

1986'da yayımlanan *Asılacak Kadın*, gerçek bir dava dosyasından esinlenmiştir. Roman, cinayet suçundan yargılanarak idama mahkûm edilen Melek'in hikâyesini anlatır. Kür, cinayet olayını üç farklı bakış açısından aktarır: İlk bölüm Yargıç Faik İrfan Elverir'in, ikinci bölüm sanık Melek'in, üçüncü bölüm ise sanık Yalçın'ın gözünden anlatılır. Olayın her bir bakış açısından nasıl farklılaştığını görmek, bana sık sık Akira Kurosawa'nın *Raşomon* filmini hatırlattı. Roman, kadın ögesini merkeze almakla birlikte keskin bir sistem eleştirisi de barındırır. Cinsiyete dayalı sorunların çözümü için yalnızca bireyleri değil, sistemin kendisini dö-

nüştürmek gerektiğini işaret eder. Geçen onca zamana rağmen hâlâ pek çok şeyin değişmediğini göstermesi açısından da bugün hâlâ çarpıcıdır.

Keyifli okumalar...

Asılacak Kadın, Pınar Kür, Bilgi Yayınevi

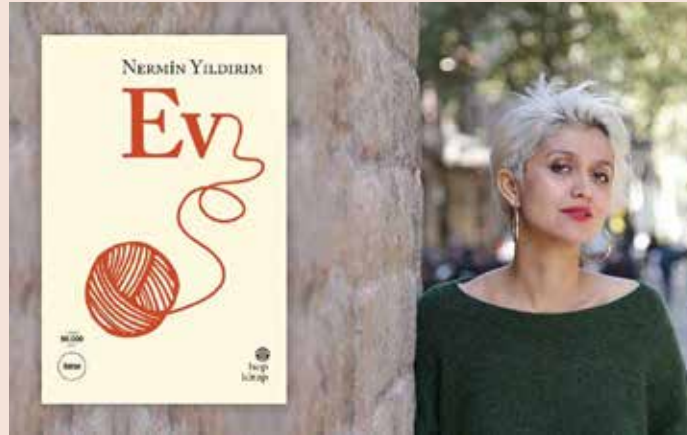
İbrahim
DAĞHAN

PEYGAMBERİN ŞARKISI / Paul LYNCH

İrlandalı yazar Paul Lynch'in 2023 Booker Ödülü'ne değer görülen anıtsal romanı Peygamberin Şarkısı, totaliter güçlerce iç savaşa sürüklenen bir toplumun kodlarını sorgulayan sarsıcı bir direniş distopyası.

Pek çok eleştirmen tarafından son 10 yılın en etkileyici yapıtlarından biri olarak gösterilen kitap, dört çocuklu bir annenin ailesini güvende tutmak için verdiği büyük mücadeleyi edebî hazzı doruğa tırmandıracak bir anlatıyla buluşturuyor. Bu günkü dünyayı ve zamanı kâbusları andıran gerçekçi bir kurgu ve dilin sınırlarını zorlayan bir üslupla anlatan Paul Lynch, edebiyatta hem içeriği hem de estetiği önemsediğini ortaya koyarak hayranlık uyandırıyor

Okurları en karanlık ve hatta klostrofobik düşleriyle yüzleştiren Lynch, nefes kesici özgünlükte yepyeni bir dünya kuruyor ve sonra onu muazzam bir beceriyle paramparça ediyor. Kitapta aklınızda hiç çıkmayacak ve bilindik kavramlara yepyeni tanımlar getirecek birçok düşünce var; Şimdi görebiliyorum özgürlük sandığım şeyin aslında sadece mücadele olduğunu ve özgürlük diye bir şeyin hiç olmadığını. Ateşle karanlık arasında mahsur kalmış insanların yolunu ışıtan Peygamberin Şarkısı, lirizmin doruklarında gezinen şiirsel bir manifesto.

EV / Nermin YILDIRIM

Nermin Yıldırım'ın Ev romanı, aidiyet, kökler ve geçmişin gölgesinde şekillenen kimlik meselelerini merkezine alan bir eserdir. Roman, karakterlerin bireysel ve kolektif hafızalarına odaklanarak “ev” kavramını yalnızca bir mekân değil, aynı zamanda ruhsal bir sığınak ve geçmişle hesaplaşmanın metaforu olarak ele alır. Yıldırım, anlatımında çok katmanlı bir kurgu tercih eder; farklı zaman dilimlerini ve bakış açılarını ustaca harmanlayarak okuru, anıların

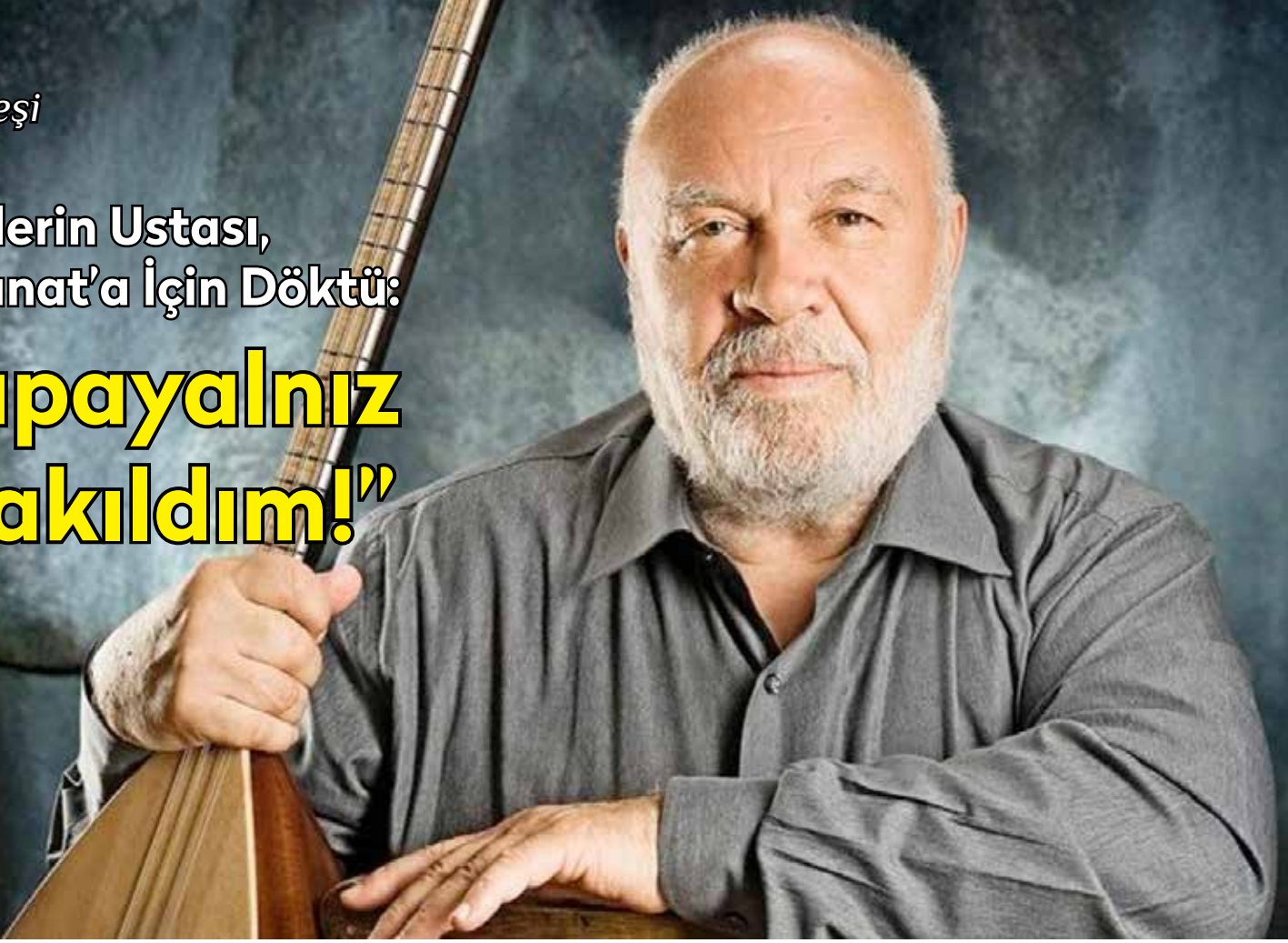
labirentinde dolaştırır. Bu yaklaşım, romanın duygusal yoğunluğunu artırırken kimi bölümlerde anlatımın ağırlaşmasına da yol açar.

Dil kullanımı, yazarın önceki eserlerinde olduğu gibi güçlü ve inceliklidir; karakterlerin iç dünyası derinlemesine işlenmiştir.

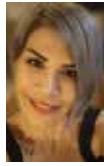
Ancak kimi okuyucular

için uzun iç monologlar ve geri dönüşlerin fazlalığı, olay örgüsünün akışkanlığını zaman zaman zedeleyebilir. Yine de roman, aidiyet arayışını ve göç olgusunun birey üzerindeki yıpratıcı etkilerini başarılı biçimde yansıtır. “ev” kavramının hem bir yuva hem de bir yük olabileceğini sorgulayan eser, bireyin geçmişten kopmadan yeni bir kimlik inşa etme çabasını etkileyici biçimde işler. Sonuç olarak, Ev, duygusal yoğunluğu ve derinlikli karakter çözümlemeleriyle edebî açıdan değerli; ancak zaman zaman yavaş ilerleyen bir yapıya sahip bir romandır.

Türkülerin Ustası, AntSanat'a İçin Döktü: “Yapayalnız Bırakıldım!”

Türk halk müziğinin usta ismi Musa Eroğlu, sanat yolculuğuna, derlemecilik anlayışına ve müziğin toplumsal işlevine dair çarpıcı açıklamalarda bulundu. Halk müziğinin geleceği ve kültürel mirasın korunması konusunda “Yalnız bırakıldım” çıkışıyla dikkat çekti.

Duygu
ŞAHİN

“Medeni bir insan olabilmek için dünyada olup bitene duyarlı olacaksın, konuşacağın konu hakkında bilgin olacak” diyen Eroğlu, müziği yalnızca bir sanat dalı değil, insanı yönlendiren yaşamsal bir güç olarak gördüğünü vurguladı:

“Müzik bizi aşka, sevgiye, kavgaya, öfkeye ve güzelliğe yönlendirir.”

Sanatçının en büyük kırınglığı, halk müziğinin derlenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması

sürecinde yalnız kalması oldu. Toroslar’ın türkülerine ve Anadolu’nun kültürel zenginliğine işaret eden Eroğlu, “Benim kaldırabileceğim yük 100 kilo ama bu konu bin kilo. Tarihçilerin, sosyologların, etnografların bana yardım etmesi gerekiyordu. Bu çaba, gelişmiş bir ülkede gösterilseydi neler olurdu, bir düşünün. İşin gerçeği bu konuda yapayalnız bırakıldım” sözleriyle yönetsel ve akademik destek çağrısı yaptı.

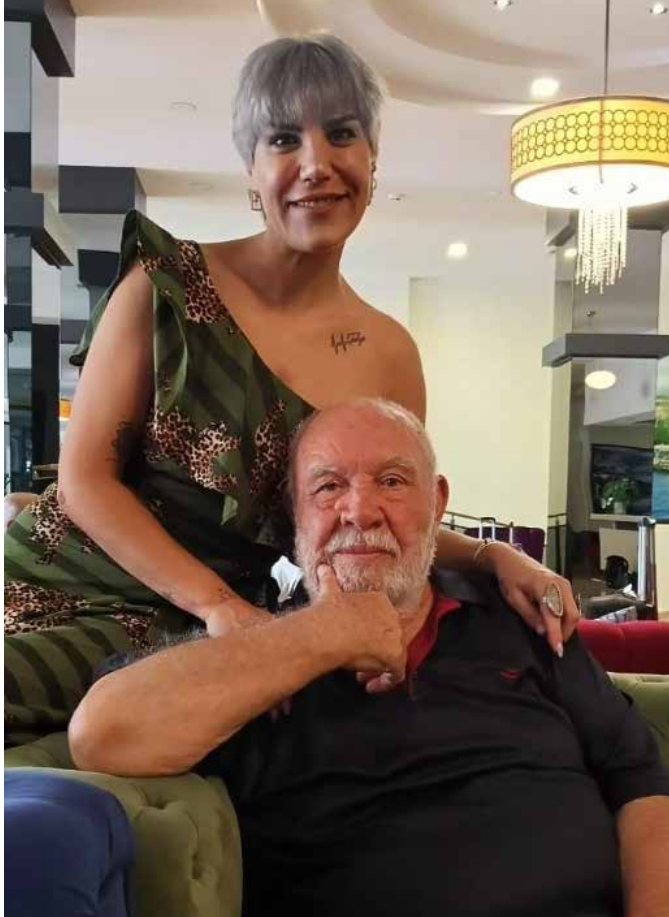
“Derleme Bir Tespittir”

Eroğlu, derleme anlayışının yanlış yorumlandığını belirterek şunları söyledi:

“Derleme bir tespit demektir. Teybin düğmesine basıp bir türkü dinleyip notasını yazmak derleme değildir. Çünkü konu aşk, edebiyat ya da tarih. Ben tarihçi değilim, sosyolog değilim. Bir sanatçı olarak yalnızca tespit yapabilirim. Asıl değer, o türkünün içindeki kültürel bağlamı anlamaktır. Karacaoğlu, Pir Sultan, Nefi olmasaydı ne olacaktı? Ben Karakoç’un şiirini besteledim; çünkü anladığımı anlattım (“Mihriban”, “Unutursun Mihribanım”. Şairi, dönemi ve toplumsal şartları bilmeden yapılan derleme sadece ezber olur.”

Genç Kuşaklara Destek

Son dönemde genç sanatçılarla yaptığı düetlere değinen Eroğlu, bireyciliğe karşı olduğu-

nu ve gençlere destek vermeyi görev bildiğini vurguladı: “O çocuklara bir umut olsun istiyorum. Onlarda bir ışık görüyorum, yanlarında oluyorum.”

Müziğin İki Yönü: Protest Ve Aşk

Sanatçı, yaşamı boyunca iki ana çizgide ilerlediğini belirtti: “Protest müziği çok seviyorum, onunla uğraşıyorum. Ama aynı zamanda derinliğine dökülen aşk ve sevgi türküleri de söylüyorum. Mihriban bunun bir örneği, Kerbelâ Destanı ise protest tavrımın özeti.”

Eroğlu, müziğin sadece ezgi değil, aynı zamanda tarih ve sosyolojiyle iç içe geçmiş bir yaşam biçimi olduğunu vurguladı. “Bir tarihçi bana deseydi ki, Musa Bey bu göç hareketleri Osmanlı’nın bir politikasıdır... İşte o zaman biz türkülerin köklerini çok daha iyi anlatabilirdik” sözleriyle akademisyenlere çağrıda bulundu. Sanatçı, hayatını müziğe adanmış olduğunu belirterek sözlerini şöyle tamamladı:

“Benim görevim türkücü olmaksızın, elimden geleni yapıyorum. Ama bu sadece benim değil, hepimizin meselesi. Bana destek olun ki, birlikte daha fazlasını anlatabilelim.”

Tango: Tutkunun Dansı

insanların yabancılaştığı yüzyılımızda bir isyan bayrağı açmaktır Tango. Konuşmadan, müziğin ritmi ile karşısındakini anlayabilme, tanıyabilme sanatıdır. Tango bir uyum işidir; anı yakalamak, ritme kendini bırakarak düşünmeyi durdurmaktır. Gerçek anlamda yan yana olmayı hissetmek için en uygun danstır; bir kadın ve erkeğin uyum içindeki hareketlerinden meydana gelen en güzel danslardandır.

Tangonun tarihçesi uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Anavatanı Buenos Aires / Arjantin ve Montevideo / Uruguay'dır. 1800'lü yıllarda Fransa'dan, İtalya'dan, Macaristan'dan, İspanya ve Portekiz'den Güney Amerika'ya umut

için göç eden işçiler kendi kültürleri ile birlikte Tango'yu dünyaya kazandırmışlardır.

Mustafa Kemal Atatürk Avrupa seyahatlerinde Tango ve vals ile tanışır. Cumhuriyetin yeni kurulduğu yıllarda Cumhuriyet'in bir bayram gibi kutlanmasını ve bir gelenek haline getirilmesini ister ve bunun da ancak dans ile olabileceğini söyler. İlk Cumhuriyet balosuna katılanların dansla tanışmasını sağlar ve yeterince dans bilgilerinin olmadığını fark eder. Hızla Ankara'da bir dans okulu açılır. İstanbul'da dans dersleri veren Ardaş Panosyan başkente davet edilir. Belli ailelere ders vermeye başlar. Böylece Türkler Atatürk sayesinde tango ve vals ile tanışır.

Tango bir dönemde Türkiye'de öyle sevilir ki

Oya
BOYSAN

“La Cumparsita” düğünlerin vazgeçilmez açılış parçası olur; birçok şehirde dans okulların açılmasıyla daha çok insana ulaşmaktadır. Antalya’da da popüler olan Tango okulları zaman zaman workshoplar düzenleyerek yurt dışı ve yurt içinden ünlü dansçıları getirmekte; sosyal aktivitelere şovlar hazırlayarak renk katmakta ve Tangoyu daha çok insanla tanıştırmaktadır. Keyifli bir sosyal etkinlik olmasının yanında Parkinson, Ms, Alzheimer gibi hastalıkları geriletici etkisi olduğu da bilinmektedir.

Eşimle beraber tangoyla tanışmamız 17 yıl öncesine dayanıyor. Bir Tango tanıtım dersine davet edildiğimizde hayran olduğum ve hiç canlı izlemediğim, sadece Türk filmlerinde gördüğüm Tango’nun hayatımızda önemli bir

yere sahip olacağını hiç düşünmemiştim. Bu zor ama çok keyifli dans, yıllar geçtikçe sizi daha çok içine çekiyor, yakın çevreniz bile zamanla tango dostlarından oluşuyor. Milongalara (Tango geceleri) keyifle, kendine özen göstererek hazırlanmak alışkanlık haline geliyor. Müziğin ritmine uyarak hayatın keşmekeşinden, sıkıntılarından beynimizi adeta arındırmak ve sıfırlamak, yarınlar daha sağlam daha moralli olarak devam edebilmek için ideal bir dans Tango.

Sizler de kendiniz için bir şey yapın Tango’yla tanışın.

Leyla
İRTEN

► Söyleşi

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde Kültür ve Sanat Çalışmaları

Antalya'nın kültür ve sanat etkinliklerini planlayan kültür müdürleri ile söyleşilerimizden oluşan yazı dizisinde, Kepez, Konyaaltı ve Muratpaşa Belediyelerinin ardından sırada Antalya Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanı Okan Yavuz ve Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde Kent Tarihi ve Tanıtımı Dairesi Başkanı İsmail Oskay var.

Antalya, sıradan bir yerleşim yeri değil, her türlü geçmiş/günümüz doğal/iklimsel/tarihi imkâna sahip, bünyesinde listelerce zenginliği barındıran, tarih, kültür, doğal oluşumlar, “ne ararsan var” türünden bir hazine.

Her bir anı ile her bir köşesi ile sürekli sürprizler sunan bu şehirde yaşayanlarla, bu şehrin yerel yönetiminin kurduğu, kuracağı bağlar gerçekten çok önemli ve anlamlı.

Okan Bey, Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanı olarak hangi görevleri üstlendiğinizden bahsedebilir misiniz?

Antalya Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı olarak çok geniş bir yelpazede görevler üstleniyoruz. Şehrimizin kültürel ve sanatsal hayatını zenginleştirmek amacıyla yıl boyunca festival, şenlik, konser, sempozyum, söyleşi ve benzeri etkinliklerin planlanması ve hayata geçirilmesinden sorumluyuz.

Görevlerimiz yalnızca etkinlik düzenlemekle sınırlı değil; aynı zamanda kültürel mirasın korunması, sanatın ve sanatçının desteklenmesi, halkın kültür-sanata erişiminin kolaylaştırılması gibi önemli misyonları da üstleniyoruz. Altın Portakal Film Festivali, Antalya Uluslararası Piyano Festivali gibi köklü organizasyonları gerçekleştirmenin yanı sıra, yerel sanatçılarla iş birliği içinde mahallelere, ilçelere yayılan kültürel etkinlikler düzenliyoruz.

Kültürel altyapıyı güçlendirmek, kültür merkezlerini, kütüphaneleri halkın kullanımına sunmak ve bu alanlarda sürekli etkinlikler organize etmek de önemli görevlerimiz arasında. Bütün bu çalışmaları gerçekleştirirken kentimizin doğal, tarihi ve kültürel zenginliğini göz önünde bulunduruyor, farklı yaş ve ilgi gruplarına hitap edecek şekilde etkinliklerimizi çeşitlendiriyoruz. Amacımız, Antalya'yı yaşayan bir kültür-sanat kenti haline getirerek hem yerel halkı hem de ziyaretçileri bu zenginlikle buluşturmak.

Antalya, son yıllarda kültür, sanat ve turizm alanındaki başarılarının yanı sıra gastronomi alanında da kendini göstermeye başladı. Bu çerçevede Antalya Gastronomi Festivali, şehrin zengin mutfak mirasını tanıtmak, yerel ürünleri ve üreticileri desteklemek, gastronomi turizmini canlandırmak amacıyla düzenlediğimiz önemli bir etkinliktir.

Üyesi olduğum Antalya Kent Konseyi Kültür Sanat grubunda da çokça değindiğimiz konular doğal olarak bu şehrin kültür sanat etkinliklerinin planlaması. İncelediğimizde şehrin tüm ilçelerinde de çok önemli kül-

tür sanat etkinlikleri gerçekleşmekte. Bu etkinliklerin koordinasyonu anladığım kadarı ile Antalya Büyükşehir Belediyesi'nden beklenmekte. Belediyenin kültür sanat etkinlikleri yönetimi ve koordinasyonundan bahsedermisiniz?

Evet, dediğiniz gibi Antalya'da kültür ve sanat etkinliklerinin koordinasyonu konusunda Büyükşehir Belediyesi olarak önemli bir sorumluluk üstleniyoruz. Öncelikle, Ulusal Bayramlar ve resmi törenler Valilik koordinasyonunda yürütülüyor; biz de bu kapsamda üzerimize düşen görevleri büyük bir titizlikle yerine getiriyoruz. Bunun dışında düzenlenen pek çok kültürel ve sanatsal etkinlikte ise yerel derneklerin, sivil toplum örgütlerinin, Antalyalı sanatçıların ve kültür insanlarının taleplerini dikkate alıyoruz. Onlardan gelen proje ve etkinlik önerilerini değerlendiriyor, uygun olanları kendi yıllık etkinlik programımıza dahil ediyoruz. Bu işbirlikçi yaklaşım, şehrin kültür sanat hayatının çeşitlenmesini ve daha kapsayıcı bir hale gelmesini sağlıyor.

Vatandaşlarımız, sanatçılar ve kurumlar bize resmî başvurular yoluyla ulaşabilecekleri gibi, sosyal medya hesaplarımız üzerinden de rahatlıkla iletişime geçebiliyorlar. Bu açık iletişim kanalları sayesinde hem kültür sanat projelerini daha geniş bir tabana yayabiliyor, hem de farklı kesimlerin sesini etkinliklerimize yansıtabiliyoruz. Antalya'nın her köşesinde kültür ve sanatın yaşaması ve herkesin bu etkinliklere katılım sağlaması için kapsayıcı ve katılımcı bir yaklaşımı önceliyoruz.

Sizce bu etkinlikler ortak bir planlamayla belli bir politikaya dayalı olarak düzenlen-

mesi konusunda görüşünüzü alabilir miyim?

Kültürel etkinliklerin ortak bir planlama ve belirli bir politika çerçevesinde düzenlenmesi, dengeli bir şekilde yürütülmelidir. Böyle bir yaklaşım, toplumsal birlikteliği desteklerken tüm kültürel çeşitliliği ve bireysel yaratıcılığı da koruyacak bir anlayışla geliştirilmelidir. Başarılı bir kültürel politika, sadece belirli bir grubun değil, tüm toplumun kültürel zenginliğine saygı göstermeyi temel ilke olarak benimsemelidir.

İsmail Bey siz de Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde Kent Tarihi ve Tanıtımı Dairesi Başkanı olarak görev yapıyorsunuz ve Daire Başkanlığı olarak siz de birçok kültür sanat etkinliği düzenliyorsunuz. Kültür ve sanat etkinliklerini nasıl planlıyorsunuz ve organize ediyorsunuz ve bu etkinlikleri planlarken ve düzenlerken en büyük zorluklar nelerdir?

Kültür ve sanat etkinliklerini planlarken öncelikle kentin kültürel dinamiklerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulunduruyoruz. Etkinliklerimizin planlamasında yerel sanatçılar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve farklı kültürel yapılarla kurduğumuz iş birlikleri çok önemli bir rol oynuyor. Her etkinliğin içeriği, hedef kitlesi ve amacı doğrultusunda detaylı bir hazırlık süreci yürütüyor, mekân seçimin-den tanıtıma, lojistikten sanatçı koordinasyonuna kadar tüm aşamaları titizlikle organize ediyoruz.

Bu süreçte karşılaştığımız en büyük zorluklardan biri, çok çeşitli kültürel beklentilere aynı

anda yanıt verebilmek. Antalya gibi kültürel açıdan zengin ve dinamik bir şehirde farklı yaş grupları, kültürel geçmişler ve ilgi alanlarına hitap etmek için dengeli bir program oluşturmak ciddi bir planlama gerektiriyor. Ayrıca bütçe kısıtları, zaman zaman yaşanan teknik ve lojistik sorunlar ile hava koşulları gibi dış etkenler de organizasyon sürecinde zorluk yaratabiliyor. Ancak tüm bu zorluklara rağmen, Antalya'nın kültür sanat hayatına katkı sağlamak ve kent halkına zengin bir kültürel deneyim sunmak için özveriyle çalışıyoruz.

Antalya halkının kültür sanat etkinliklerine katılımını ölçümleyebiliyor musunuz?

Antalya halkının kültür ve sanat etkinliklerine katılımını sayılarla ya da geribildirimlerle takip ediyoruz. Sayılarla derken, sergi ve müze ziyaret kayıtları üzerinden düzenli ölçümler yapıyoruz. Antalya Kent Tarihi Sergisi, Manavgat Yörük Müzesi, Antalya Oyuncak Müzesi ve Behlül Dal Sinema Müzesi gibi Büyükşehir Belediyesi sorumluluğunda olan sergi ve müzelerde ziyaretçi kayıtlarını titizlikle tutuyor, ziyaretçi sayılarını düzenli olarak analiz ediyoruz.

Bunun yanı sıra, düzenlediğimiz festival ve büyük etkinliklerin girişlerinde, güvenlik gö-

revlilerimiz vasıtasıyla katılımcı sayımını gerçekleştiriyoruz. Ayrıca, kütüphanelerimizde giriş kapılarında bulunan sayım cihazları sayesinde günlük ziyaretçi sayılarını da sistemli bir şekilde takip edebiliyoruz.

Öte yandan, geribildirimleri ile de halkın nabzını tutuyoruz; yerel sanatçılar, sivil toplum kuruluşları ve kültür insanlarıyla sürekli diyalog kurarak toplumsal ilgi, beklenti ve geri bildirimleri doğrudan gözlemlene fırsatı buluyoruz.

Bu iki yönlü takip yöntemi sayesinde, düzenlediğimiz etkinliklerin kent yaşamındaki karşılığını daha iyi anlayabiliyor ve kültür-sanat politikalarımızı bu doğrultuda sürekli geliştirmeye çalışıyoruz.

Yerel sanatçılar ve topluluklarla nasıl bir iş birliği içerisindeyiz?

Yerel sanatçılar ve topluluklarla güçlü bir iş birliği içerisindeyiz. Bu anlamda en somut örneklerden biri, Bülent Ecevit Kültür Merkezi'nin yeniden canlandırılması oldu. Uzun yıllar atıl durumda bulunan bu merkez, Belediye Başkanımız Sn. Muhittin Böcek'in girişimleriyle kapsamlı bir tadilatı geçirilerek Antalya sanatçıların buluşma noktası haline geldi. Geçtiğimiz iki yıldır yoğun bir şekilde kullanılan merkezde, yerel sanatçıların sergilerine düzenli olarak yer veriyor, bu alandaki önemli bir boşluğu dolduruyoruz. Bunun yanı sıra, merkezde söyleşiler ve toplantılar düzenleyerek kültürel paylaşıma katkı sağlıyoruz. Sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerle kurduğumuz iş birliği sayesinde, kültür-sanat alanında ortak projeler üretmeyi ve daha geniş kitlelere ulaşmayı hedefliyoruz. Ayrıca, bu yıl dördüncüsünü düzenleyeceğimiz Uluslararası Antalya Yörük-Türkmen Festivali kapsamında, çok sayıda sanatçıyı ve kültür insanını bir araya getiriyoruz. Festival sürecinde sadece

yerel Yörük dernekleriyle değil, aynı zamanda yurt dışındaki Türk topluluklarıyla da yakın ilişkiler kurarak, onların kültürel mirasını yaşatmaya ve daha görünür kılmaya özel bir önem veriyoruz.

Bu etkinlik, sadece geleneksel kültürümüzü tanıtmakla kalmayıp, farklı coğrafyalarda yaşayan topluluklarla da güçlü kültürel bağlar kurmamıza vesile oluyor. Böylece Antalya'nın kültürel çeşitliliğini uluslararası düzeyde görünür hale getiriyoruz.

Kültür ve sanat etkinlikleri için hangi kaynakları kullanıyorsunuz? Özel sektör veya devlet desteği sağlıyor mu?

Kültür ve sanat etkinlikleri için kullandığımız kaynaklar hem entelektüel sermaye hem de mali destekler üzerinden şekilleniyor. Kültür alanındaki faaliyetlerin (örneğin sergi ve söyleşilerin) planlanması ve organizasyonu büyük ölçüde uzman çalışanlarımızın bilgi ve birikimi sayesinde gerçekleşiyor; bu noktada kadromuz önemli bir görev üstleniyor. Ayrıca, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla kurduğumuz iş birlikleri sayesinde hem içerik üretimi hem de organizasyon süreçlerinde güçlü bir sinerji oluşturuyoruz. Mali kaynaklarımız ise büyük ölçüde Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin bütçesinden karşılanıyor. Bunun yanında, özellikle büyük etkinliklerde

sponsorluk desteklerinden de yararlanıyoruz. Bu dengeli yapı sayesinde hem insan kaynağı hem de mali kaynakları etkin bir şekilde kullanarak Antalya'nın kültür sanat hayatına değer katmaya devam ediyoruz.

Antalya'nın kültürel mirasını koruma ve tanıtmada ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz?

Antalya'nın kültürel mirasını koruma ve tanıtmada amacıyla yürüttüğümüz çalışmaların başında, her yıl düzenlediğimiz Uluslararası Antalya Yörük-Türkmen Festivali geliyor. Bu festival, bölgenin köklü Yörük kültürünü yaşatmak, tanıtmak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla önemli bir platform sağlıyor. Bunun yanı sıra, Antalya'nın zengin arkeolojik mirasını görünür kılmak için belgesel çekimleri gerçekleştiriyor, tarihi zenginliklerin daha geniş kitlelere ulaşmasını hedefliyoruz. Somut olmayan kültürel mirasın korunması amacıyla sözlü tarih çalışmaları yürütüyor, yerel halkın hafızasında yaşayan değerleri derleyerek kayıt altına alıyoruz. Ayrıca, kent tarihine ışık tutan sergiler ve söyleşiler düzenleyerek hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin Antalya'nın kültürel birikimiyle daha yakından buluşmasını sağlıyoruz.

Şehrimizin tanıtımını daha etkili bir şekilde yapabilmek için Antalya'nın tarihi, kültürel ve doğal değerlerini anlatan kitaplar, broşürler ve haritalar da yayımlıyor, bu yayınları hem yerelde hem de katıldığımız etkinliklerde ziyaretçilere sunuyoruz. Bu bütüncül çalışmalar sayesinde, Antalya'nın tarihsel derinliğini korurken, kültürel zenginliğini canlı, erişilebilir ve sürdürülebilir bir şekilde geleceğe taşımayı hedefliyoruz.

Antalya'nın kültürel ve sanatsal yaşamını geliştirmek için gelecekte planladığınız projeler nelerdir?

Antalya'nın kültürel ve turistik geleceğini güçlendirmek amacıyla birçok alanda kapsamlı çalışmalar yürütüyoruz. Şu anda, şehrimizin doğal, tarihi ve kültürel değerlerini sürdürülebilir bir yaklaşımla korumak ve Antalya'yı dünya ölçeğinde daha güçlü bir kültür ve turizm merkezi haline getirmek amacıyla, kapsamlı bir Turizm Master Planı üzerinde çalışıyoruz. Bunun yanı sıra, Akseki ve İbradı havzasındaki geleneksel düğmeli evlerin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınması için özel bir proje hazırlığı içindeyiz. Bölgenin özgün mimari mirasını koruyarak tanıtmak, kültürel kimliğimizi gelecek nesillere aktarma hedeflerimiz arasında öncelikli yer tutuyor.

Yakın gelecekte ise, Antalya'nın kültürel çeşitliliğini daha geniş kitlelerle buluşturacak iki önemli projeyi hayata geçirmeyi planlıyoruz: Bunlardan ilki, Antik Kentler Festivali. Bu festival ile Antalya'nın sahip olduğu benzersiz arkeolojik mirası daha görünür kılmayı, antik kentlerimizi birer kültür ve sanat sahnesi haline getirerek hem yerel halkı hem de uluslararası ziyaretçileri bu zenginliklerle buluşturmayı hedefliyoruz. İkinci büyük projemiz ise, Yaşayan Yörük-Türkmen Köyü projesi. Bu proje kapsamında, geleneksel Yörük yaşamını canlandıran bir kültür köyü kurarak, ziyaretçilere sadece izlemekle kalmayacakları, birebir deneyimleyebilecekleri bir kültürel alan oluşturmak istiyoruz. Böylece, Yörük-Türkmen kültürünün özgün yaşam biçimini, el sanatlarını, müziğini ve gastronomisini canlı bir ortamda yaşatma ve tanıtmada fırsatı sunacağız. Tüm bu projelerle hedefimiz; Antalya'nın tarihi ve kültürel zenginliklerini yalnızca korumakla kalmayıp, onları yaşayan ve gelişen değerler haline getirmek.

Lise Durağı'nda Park Yasak

Birkaç yıl öncesine kadar Antalya Lisesinde benim de emek harcadığım “Lise Durağı” adlı bir dergi çıkarmıştık. Derginin adı, tarihi binalarımızın tam karşısında yer alan duraktan geliyordu. Antalya halkı bu durakta ineceğinde, “Antalya Lisesi'nde ineceğim” demez, “Lisede ineceğim” der. Böyle der; çünkü Antalya Lisesi şehrin lisesidir. Sadece lisesi değil hafızası, hikâyesi; üstüne titredığı, sevmelere doymadığıdır.

Antalyalı lisesini sevmelere doymaz; ama birilerinin doymaz iştahlarına lisesinin peşkeş çekilmesine de karşı koyamaz. Karşı koyamaz çünkü bu peşkeşten haberi olmaz. Nasıl haberi olsun ki? Birileri işi An-kara'dan bağlayıp okul bahçesini otopark olarak kiralamış ve gelip pat diye girişe gişesini, ödeme düzeneğini kuruvermiştir. Hatta tarihi binaların görseliğini kirleten, estetiğini bozan kocaman bir otopark afişini tam Lise durağının karşısına gelecek biçimde asmayı da ihmal etmemiştir. Onlar hiçbir şeyi ihmal etmiyorlar; ama Antalya halkı ihmal ediyor sanki. Ülkenin ilk yüz lisesinden biri ve şehrin ilk lisesi ranta kurban edilirken bütün gayretlerimize rağmen gür bir itiraz yükselmemiştir. Denebilir ki, “Bunda ne var, okula da bir gelir olur, nasıl olsa koca bahçe yaz boyu boş duruyor.” Amiyane tabirle kazın ayağı öyle değil. Her şeyden önce okula bir kuruş kalmıyor. Bir ihale olup olmadığını bilmiyoruz ama doğrudan bakanlık kanalıyla ve bu şehre yabancı kişiler tarafından otopark işinin bağlandığını biliyoruz. İkinci olarak sadece yaz tatili değil bütün yıl boyunca okul bahçesi otopark olarak kullanılacak. Hatta gece de bu kullanım devam edecek.

Gelin şimdi birlikte düşünelim: Şehir betona teslim edilmiş ve çocukların oyun alanları nere-

Zeyyat
ŞAHİN

deyse hiç kalmamışken Lise bahçesi çocuklar için bir cennet bahçesiydi ve şimdi o bahçe çocuklardan çalındı. Daha vahim durumlar da var: Gece, okulu otopark Olarak kullananlar okul

bahçesine madde zulalayabilir, gayri meşru durumlar yaşanabilir, koruma altındaki tarihi binalara zarar verebilirler. Bütün bunların yanında zaten yetersiz olan temizlik görevlilerimiz bir de otopark kullanımından kaynaklanan kirliliği temizlemek zorunda kalabilir. Antalya Lisesi nedense herkesin iştahını kabartıyor. Daha önce yaptığımız gibi bu taarruzu da püskürtmeliyiz. Eğer bunu yapmazsak korkarım ki bir sonraki aşama şehrin lisesine çökmek olacaktır. Paradan başka mukaddesi olmayanlar için iştah kabartıcı bir konumda ve salyaları akıtabilecek iki eşsiz binaya sahibiz. Bu da Moğol misali adamları sürekli üstümüze çekiyor. Lise bahçesi çocuklara oyun, kedilere ve kuşlara yaşam alanıdır ama otopark değildir. Lise rantçılarının değildir şehrin miri malıdır.

Çocuklarımız da “Lise Durağı'nda inecek var” diyebilesin istiyorsak bu durağın tam karşısına asılan otopark levhasının kaldırılması yani otopark uygulamasının iptali için mücadele etmeliyiz. Burası Antalya ve biz bunu başarabiliriz.

antsanat

Demokrasinin Riski, Gelecek Olan Demokrasi

Demokrasi, hepimize çekici gelen, alternatifi olmadığı düşünülen bir kavram. Demokratik olmayan bir yönetimi, bugün gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yaşayan kimse savunamaz. Demokratik olmadan refah, gelişmiş hak ve özgürlükler, bireysel farklılıkların saygı görmesi düşünülemiyor. Türkiye’de de durum farklı değil.

Siyasi söylemi demokrasi, demokrasinin derinleşmesi, niteliğinin artması olmayan siyasi aktör yok sayılır. Ancak, son yıllarda kamuoyu araştırmalarında, 20 yıl önce bir ideoloji olarak neredeyse hiç var olmayan Kemalizm’in -milliyetçilikle birlikte-yükseldiğini görüyoruz. Bu, demokratikleşmenin geri planda kaldığını, önemsiz olduğunu göstermiyor. Demokrasinin de her siyasi kavram gibi kendi içinde, sınırları olmayan, anlamı kendinden menkul bir şey, yüce bir inanç olmadığı sağduyusunu gösteriyor. Belki biraz cesur ve aşırı bir yorum yapıyoruz bunu öne sürerek... Ama bence, Kemalizm’in günümüzde yükselişi, demokrasinin sınırları, koşullar olduğunu, bu bağlam yokmuş gibi, soyut bir demokrasi anlayışının riskinin, bir ölçüde anlaşıldığını gösteriyor. Demokrasinin riski kültürlerin farklılığında, kendi işleyişinin, bağışıklık sisteminde olduğu gibi kendisini ortadan kaldıracılabileceğindedir. Demokrasi eski bir kavram... Doğrudan demokrasi, Yunanlı özgür (köle olmayan) erkek vatandaşların toplanıp, çoğunluğun görüşünü benimsediği bir gelenektir. Ama bu az sayıda kişinin birbirini görerek, doğrudan görüşünü açıklayabilmesi, sayı arttıkça temsil zorunluluğuna dönüştü. Temsili demokrasi, doğrudanlığın yerine dolayımı ikame ederek, insanların görüşlerinin

Cihan
CAMCI

bu dolayımda -Kafka’nın bürokrasisinin uzayıp giden labirentleri gibikaybolma riskini getirdi. Demokrasi, heterojenliği homojenleştirirken eksiltme, indirgeme, çarpıtma gibi riskleri içerir. Bu anlamda demokrasi risktir. Kant’ın “Aydınlanma Nedir?” başlıklı yazısına, aynı adlı bir yazıyla karşı çıkan Foucault gibi Nietzscheci düşünürler, mahrem farklılıkların kamusal alanın içinde yutulduğunu savunurken, bu riskten söz ediyorlar. Nietzsche, insanın bir estetik olarak kendisini yaratmasını, mahrem mükemmelleşme diyebileceğimiz bir süreçte kendisine aşmasını öneriyordu. Apolloncu dengeye, rasyonel düşünceye karşı Dionisos’un esrikliğini, coşkusunu, biricikliğini savunuyor, Apolloncu düşüncenin modern versiyonu olarak gördüğü aydınlanmanın, duygularının zenginliğini sınırlandıran, hadım eden bir sürü mantığı olduğunu düşünüyordu. “Sürü mantığı” ya da “sürü ahlakı” dediği bu sınırın aşılıp öteye geçilmesi, “üst insanın” romantik idealiydi. Nietzsche için, aydınlanma-modernizm düşüncesinin dayattığı egaliter banallik, bir tür sahtekarlık, aslında örtük bir güç arzusuuydu. Sıradan, vasat, güçsüz yığınların mahrem farklılıkları ve özgün estetik deneyimlerin coşkusunu, aşkınlığı, Yunan tragedyasından, Dionysos’tan gelen arzusunun yıkıcı yaratıcılığını yok ediyor, kültürü çürütüyordu.

Foucault'un gördüğü risk bu bağlamdaydı. Nietzscheci bir diğer 20.yüzyıl Fransız filozofu Derrida, demokrasinin kendi içsel işleyişinin, yapısının getirdiği bir zayıflık, kendisine zarar verme, kendisini zehirleme gibi anlamları olan "autos-immunis" sözcüğüyle başka bir riskten söz ediyor. Kafka'nın bürokrasisinin insan mutluluğu için araç olmaktan çıkıp, kendi içinde bir amaca dönüşmesi gibi, demokrasi de yüceltilip otonomi kazanırken, kendisinin olanaklılık koşulunu ortadan kaldıracabilecek bir riski, kendini korumak için gereken bağışıklığın yitirilmesi tehlikesini içeriyordu. Foucault'un aksine, mahrem farklılıkla sınırsız, koşulsuz açıklık, Derrida için risktir. Demokrasiyi sürdürülebilirliği sınırlar. Demokrasinin dışında, daha doğrusu işleyişinin marjında diyebileceğimiz bu sınırı Aydınlanmadan başka bir şey değildir. Bunu bir şeyin işleyişiyle, adı, kendisi olmasının olanağı arasındaki geçişli ilişki olarak düşünebiliriz. Derrida buna, sınır işleyiş halinde, limit at work diyor. Demokrasi, geleceğe, "la démocratie à venir", başka türlü düşünmeye, olanaklılık koşullarının içinde/sınırında açıktır. Mahrem farklılıkların, bireysel özgürlüklerin genişleyebileceği bir boyutu vardır. Buna niteliksel dezavantajlıları, azınlıkları pozitif ayarıştıran, fırsat eşitliğini, insan haklarını, adil değer bölüşümünü yayan- genişleme diyebiliriz. Ancak niceliksel, sayısal çoğunluğun demokrasinin olanaklılık koşulunu, yani demokrasinin kendisini riske atacak genişlemesi, demokrasinin Aydınlanmacı niteliği ile çelişebilir. Aslında

da Derrida, Nietzsche'nin Hristiyanların azınlık ve mağdurken, niteliksiz, kendisine acıyarak güç istemini perdeleyen, sinsî, değerleri olmayan kalabalıklara dönüştüğünü söylediğini de biliyordu. Nietzsche, niceliğin niteliği ortadan kaldırarak gücü ele geçişi, değersiz, yeteneksiz, derinlik-siz, adaletsiz oluşlarını çoğunluk oluşlarıyla telafi ettiklerini ve bunun da çürümeye -decadence- neden olduğunu da anlatıyordu. Derrida, Nietzsche'yi bu bağlamda okuyordu diyebiliriz.

Bu bağlamda demokrasi, kapalıdır (clôture). Niteliği, niceliğin ön-kşulu olarak kabul etme zorunluluğu, demokrasinin demokrasi olarak kalma zorunluluğu demokratik olmayabilir. Bir şeyin ne olduğunu ne olmadığından ayıracak sınırların zorunluluğu gibi... Bu, Kant'ın "sollen / yapmalısın" buyruğundaki zorunluluktur. İnsanlık, Derrida'ya göre (Aydınlanmanın) hayaletin içindeki esas mirastan vazgeçmez ve bu hayaletin içindeki bir yerde onu yeniden oluşturur.

antsanat

Sinemanın Sanatının En Kısa Formu: Kısa Film

Kısa film, sinemanın en yoğun ve en özgür biçimlerinden biridir. Birkaç dakikalık süreye sığdırılan bir anlatı, seyircinin zihninde uzun metrajlı filmlerden çok daha kalıcı izler bırakabilir. Bu nedenle kısa film, yalnızca “uzun metraja giden bir basamak” değil, başlı başına bir sanat formudur.

Kerem
SÜRMELİ

2000’li yıllardan itibaren dijital teknolojilerin yaygınlaşması, kısa film üretimini kökten değiştirdi. Bir zamanlar film çekmek için pahalı kameralar, laboratuvar masrafları ve büyük bütçeler gerekirken, bugün bir akıllı telefon bile güçlü bir film üretim aracına dönüşmüş durumda. Kurgu yazılımlarının masaüstü bilgisayarlara taşınması, ücretsiz montaj programlarının yaygınlaşması ve internet üzerinden erişilebilen atölyeler, genç sinemacıların üretime daha kolay başlamasını sağladı. Bu teknolojik dönüşüm, Türkiye’de genç yönetmenlerin önündeki en büyük engellerden biri olan maliyeti azalttı. Üniversite topluluklarında, bağımsız atölyelerde ya da bireysel girişimlerle çekilen kısa filmler hem üretim hem de dolaşım açısından hiç olmadığı kadar görünür hale geldi.

Üretimdeki bu kolaylaşma, doğal olarak gösterim alanlarının da çoğalmasını beraberinde getirdi. Bugün Türkiye genelinde yılda 200’den fazla kısa film festivali ve yarışması düzenleniyor. Bu sayı, genç sinemacıların kendilerini ifade edebileceği ve filmlerini geniş kitlelere ulaştırabileceği çok geniş bir ağın varlığına işa-

ret ediyor. İstanbul Film Festivali’nin kısa film bölümü, Adana Altın Koza’nın öğrenci filmleri kategorisi, Antalya Altın Portakal Film Festivali’nin kısa metraj yarışması, Akbank Kısa Film Festivali, İzmir Kısa Film Festivali, Ankara Film Festivali ve Eskişehir Uluslararası Film Festivali bu ağın en bilinen durakları arasında. Bu etkinlikler yalnızca filmleri göstermekle kalmıyor; aynı zamanda atölyeler, paneller ve ustalık sınıfları aracılığıyla genç yönetmenlere sinema yolculuklarında rehberlik ediyor.

Altın Portakal örneği, bu bağlamda özel bir yere sahip. Türkiye’nin en köklü festivali olan Antalya Altın Portakal, kısa film yarışmasıyla genç yönetmenlere yalnızca görünürlük değil, aynı zamanda profesyonel sinema çevreleriyle temas imkânı da sunuyor. Bir filmin Altın Portakal seçkisine girmesi, genç bir yönetmen için sinema yolculuğunda önemli bir eşik anlamına geliyor. Bu yüzden kısa film, yalnızca kişisel bir ifade değil, aynı zamanda geleceğe atılmış bir adım oluyor.

Son yıllarda Türkiye’den çıkan kısa filmler, uluslararası başarılarıyla da dikkat çekiyor. Re-

zan Yeşilbaş'ın Sessiz (2012, Cannes Altın Palmiye), Serhat Karaaslan'ın Bisikleti ya da Ceylan Özgün Özçelik'in erken dönem işleri, genç yönetmenlere "benim filmim de sınırları aşabilir" duygusunu aşıyor. Bu örnekler, kısa filmin yalnızca deneme alanı değil, güçlü bir sanatsal ifade biçimi olduğunu kanıtıyor. Ama kısa filmin gücü sadece ödüllerde ya da festivallerde değil. Asıl gücü, genç bir yönetmenin ilk kez eline kamera alıp kendi hikâyesini anlatmasında gizli. Kimi zaman bir mahalle arasında, kimi zaman bir öğrenci evinde çekilen kısa filmler, çoğu zaman hayatın ta kendisini yakalar. Büyük prodüksiyonların parıltısından uzak, daha yalın ve daha samimi bir bakış sunar. İşte bu nedenle kısa film, sinemanın en gerçek ve en içten biçimi olarak kalır.

Üstelik kısa film, bireysel olduğu kadar kolektif bir üretim alanıdır. Çoğu genç yönetmen, arkadaş gruplarıyla, üniversite topluluklarıyla ya da amatör ekiplerle yola çıkar. Ortaya çıkan filmler yalnızca yönetmenin değil, kolektif bir ruhun ürünü olur. Bu ruh, festivallerde başka gençlerle karşılaştığında daha da büyür; kısa film bir yandan kişisel bir ifade, bir yandan da dayanışma kültürünün güçlü bir simgesi haline gelir. Eskiden kısa filmler, festivaller dışında izlenemeyen eserlerdi. Oysa bugün YouTube, Vimeo, BluTV ve Mubi Türkiye gibi dijital platformlar sayesinde kısa filmler geniş kitlelerle buluşabiliyor. TikTok ve Instagram gibi mecralar ise mikro-anlatılar üzerinden genç yönetmenlere yeni deneme imkânları sunuyor. Böylece kısa film, yalnızca üretim değil, dolaşım açısından

da tarihte hiç olmadığı kadar güçlü bir konuma gelmiş durumda.

Kısa film çekmek, gençler için sadece sinemaya giriş kapısı değildir. Aynı zamanda özgürce deneme yapabilecekleri, kendi seslerini bulabilecekleri ve toplumsal ya da kişisel meseleleri görünür kılacakları bir alandır. Birkaç dakikalık bir film, bazen bir romanın ya da uzun metrajın söyleyemediğini söyleyebilir. Türkiye'de kısa film artık yalnızca "öğrenci işi" değil; kendi başına değerli bir sanat formu olarak kabul görüyor. Bu kabul, gençlere daha fazla alan, daha fazla motivasyon ve daha geniş bir seyirci kitlesi sunuyor.

Türkiye'de her yıl düzenlenen yüzlerce festival, dijital platformların açtığı yollar ve teknolojinin sunduğu kolaylıklarla birlikte kısa film, gençler için hiç olmadığı kadar ulaşılabilir. Sinema tarihine baktığımızda, pek çok büyük yönetmenin ilk sözünü kısa filmlerle söylediğini görürüz. Belki de şimdi, o sözü söyleme sırası sizdedir.

“Antalya Müzesi Halkındır”

YIKILAMAZ!

Turizm Odaklı Kültür Politikaları Amazında Antalya Müzesi

İçinde bulunduğum ve sözcülüğünü üstlendiğim “Müze alışma Grubu” (MG), Türkiye’nin yarışma projesi ile inşa edilmiş ilk müzesi olan Antalya Müzesi hakkındaki yıkım kararının ne denli hatalı bir tercih olduğunu, 20 Mart 2025 tarihinden bu yana yaklaşık beş aydır halka ve yetkililere anlatılabilmek adına mücadele veriyor.

Gl İŞİN

20 Mart’taki resmi yıkım duyurusunun hemen ardından ANKA (Antalya Kültürel Miras Derneğİ) 27 Mart 2025 tarihinde Antalya Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu’na Müze’nin tescili için başvurmuş; kurul olumsuz yanıtını 10 Nisan 2025 tarihinde vermiştir. 24 Nisan’da Serbest Mimarlar Derneğİ çatısı altında “Antalya Müzesini Yeniden Düşünmek” başlıklı bir panel düzenlemiş panelde Antalya Bilim Üniversitesi Mimarlık Bölümü ğrencileri müze için “Diyaloglar ve Mimarlıklar” teması çerçevesinde bitirme projelerini sergilemiş, panelde Antalya Müzesi’nin yıkım kararının hatalı bir tercih olduğ bilimsel bir platformda dile getirilmiştir. 29 Mayıs 2025 tarihinde ANKA, Bölge Kurul kararına karşı itirazını Ankara’daki Yüksek Kurul’a taşımıştır. Kurul kararı beklenirken, 5 Haziran’da taşıma ihalesi yapılmıştır. Yüksek kurulun olumsuz yanıtı 27 Haziran 2025 tarihinde gelmiştir.

5 Temmuz 2025 tarihinde Antalya Müzesi önünde, yıkım kararına karşı yapmış olduğ basın açıklamasıyla ne çıkan MG Antalya Barosu, Antalya Kültürel Miras Derneğİ, Antalya Kent İzleme Platformu, Akdeniz Serbest Mimarlar Derneğİ, Akdeniz niversitesi ğ-

retim Elemanları Derneğİ, Arkeologlar Derneğİ Antalya şubesi, Docomo, Eğitim-İş Antalya şubesi, Eğitim-Sen Antalya şubesi, İnşaat Mühendisleri Odası Antalya şubesi, Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneğİ, Kültür Sanat Sen Antalya şubesi, Mülkiyeliler Birliğİ Antalya şubesi’nden oluşan bir 13 bileşenli bir platformken, sadece 1 ay içerisinde katılımcı sayısı 50’nin üzerine çıkılmış, yeni meslek odaları, sendikalar ve sivil toplum örgütleri eklenmiştir. Merkez Mimarlar Odası, Antalya Kurulu’nun olumsuz tescil kararını 7 Temmuz tarihinde mahkemeye taşımış ve davayı “bir kültür varlığı adına verilmiş mücadelenin hukuksal zemini” olarak tanımlamıştır. 16 Temmuz’da mzemiz ziyarete kapatılmış olmasına rağmen, Bakanlığın tanıtım için kurduğ milyonlarca dolar btelere sahip “turizm geliştirme ajansı”, tanıtım sayfalarında turistleri Antalya Müzesine davet etmeye devam etmiştir. Bu süreçte turistler kapıdan dönmek zorunda kalmıştır. MG temsilcileri 21 Temmuz’da ATSO ve ANSİAD ile, 22 Temmuz’da ise Antalya Valimizle görüşmeler gerçekleştirdi. Bu önemli fikir alışverişleri sonunda Sayın Vali dahil tüm kurumlar, sylemlerimizdeki haklılık payını teslim ettiler. Hatta,

akabinde Ansiad ve ATSO müzemizin korunması yönünde basın açıklamaları yaptılar. Söz konusu kurumların bizleri haklı bulduğu ve onlara göre en önemli olan argümanımız, maliyet hesaplarıyla net bir şekilde ortaya konan kamu zararıdır. Bu görüşmelerde en ivedi talebimiz, Antalya Müzemizin yıkım ve kapatılma kararlarına karşı açılmış hukuki süreç başlamışken, yıkım ve taşınmayla ilgili geri dönüşü mümkün olmayan hasarları göz önünde bulundurarak, tüm işlemlerin durdurulması olmuştur. Sayın Vali bu noktada mahkemeden çıkacak “yürütmeyi durdurma” kararının tek çözüm olduğunu belirtmiştir. Valilikte yapılan görüşmede uzman akademisyenler, bilirkişiler ve hukukçulardan oluşan MÇG’nin katkı sunacağı bir çalıştayın planlanması gerektiği hem sözlü hem de yazılı bir metinle 22 Temmuz’da sunulmuştur. Ertesi gün basın aracılığı ile de bu çalıştayın gerçekleşmesi için bir “Ortak Akıl Çağrısı” yapılmıştır. 23 Temmuz’da Kültür ve Turizm Bakanı ile Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Antalya’ya gelmiş olmalarına rağmen, Valimiz aracılığı ile ilettiğimiz “ortak akıl çağrısı ve görüşme taleplerimize” hiçbir yanıt verilmemiş; aksine aynı gün müze önünde levhalar sökülmüş ve müze içine konteynır ve tırlar müzeye sokulmuştur. Ağustos itibarıyla müze içinde vitrinler hızla boşaltılmaya devam etmekte ve öncelikle müze bahçesindeki eserler kaldırılmaya çalışılmaktadır. Bu süreçte müze içindeki çalışma hızına deneyimli müze personeli yetersiz kalacağı için taşeron firma aracılığıyla hiçbir tecrübesi olmayan yeni elemanların alımı yapılmaya başlanmıştır. Yaşanma ihtimali yüksek kazalar, geri dönüşü olmayan sonuçlar doğurmaya gebe dir. Yıkım için öne sürülen gerekçelerin başında, binanın depreme dayanıksız olduğu öne sürülürken, Antalya İnşaat Mühendisleri Odası bir yandan, 1,5 katlı bir binanın kolayca güçlendirilmesinin mümkün olduğunu açıklarken, diğer yandan da resmi olarak yetkililerden “Deprem

performans analiz raporunu” talep etmektedir. Ancak bakanlık bu raporu kamuoyuyla henüz paylaşmamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca ilan edilen yıkım ve ardından yeni müzenin yapımını içeren sürecin şeffaflık içermemesi, kararların uzman görüşleri alınmadan bir oldu bitti ile duyurulması, öne sürülen endişelerde haklılık payı olduğu desteklemektedir.

Bugüne gelindiğinde Antalya Barosu ve sendikalar ile 50’nin üzerindeki sivil toplum örgütünden katılımıyla güçlenen MÇG’nin destekçileri on binleri aşmıştır, kısa sürede sosyal medyada görüşlerimize yağın destek, milyonlar ile telaffuz edilmektedir.

Peki, nasıl oldu da bu konu uzmanlar ve kamuoyu nezdinde bu denli önemli sayıda tartışar buldu? Müzenin yıkımının engellemesi için harekete geçen gönüllüler sadece söylemde kalmadılar. 16 Temmuz 2025 tarihinde Antalya Müzesi’nin ziyarete kapatıldığı ilanından sonra, kendilerine “Müze Savunucuları” diyen, sayıları değişen gönüllü bir topluluk, her gün (bu yazının kaleme alındığında 37 gün olmuştu) Antalya Müzesi önünde farklı performanslarla protestolarını sürdürdüler, sürdürüyorlar. Nasıl oldu da ülke tarihinde ilk defa bir müze binasının yıkımını engellemek için kentliler ciddi bir karşı duruş sergiledi, sergilemeye devam ediyor? Bu soruların tek cevabı var: **güven sorunu**. Ülke genelinde benzer süreçlerin düzgün yönetilememesi, Antalyalıları ve uzmanları muhatap almayan yaklaşımlar, şüphe uyandıran uygulamalar, tutarsız açıklamalar bu eylemlilik halinin devamına sebep olmaktadır.

Öncelikle, yıkımı istenen Antalya Müzesi’nin Adana, Bergama, Hatay müzeleri ya da modern mimarlık mirası Antalya Dokuma ve Pil Fabrikaları gibi tescilli bir yapı olarak korunmasındaki ısrarımız ve konu hakkındaki açılan davaların gerekçeleri net bir şekilde anlaşılmalıdır.

Antalya Müzesi, Türkiye Müze Mimarlığı tarihinde öncü ve benzersiz bir role sahiptir. Al-

tında Doğan Tekeli, Sami Sisa ve Metin Hepgüler isimlerinin imzası olan proje, Cumhuriyet tarihimizde bir ilk olarak, Bayındırlık Bakanlığı'nın "Antalya Müze Binası" için ilan ettiği yarışmada, 1964 yılında birincilik ödülüyle taçlandırılmıştır. Akdeniz'in sıcak insanının binlerce yıllık mimari kültüründen beslenmiş ve en önemlisi fonksiyonuna uygun biçimde inşa edilmiş, bir kültür mirası olan yapı, 20. yüzyıl müze mimarlık tarihimiz açısından nirengi noktasıdır. Bir ilk örnek olması, ona kendiliğinden tarihi, belgesel, özgünlük ve teklik değeri katmaktadır.

Antalya Müzesi, mimarları tarafından yalnızca eski eserlerin teşhir edildiği bir yapı olarak tasarlanmamıştır. Kütüphanesi, geniş bahçesi, açık hava tiyatrosu, avluyla bütünleşik bir kafeteryası, konferans salonu ve güzel sanatlar sergi salonuna da sahip olmasıyla yapı tasarlandığı dönemden itibaren sosyal, kültürel ve eğitsel bir kurum olarak kente hizmet verme vizyonu ile öne çıkartılmıştır. 1964 tarihi "An-

talya Film Festivali"nin başlaması ve "Antalya Müze Binası"nın projelendirmesi ile kentin kültürel kimliğini oluşturan iki önemli sembolün ortaya çıktığı yıl olarak hatırlanır. Antalya Müzesi, 1972'deki açılış tarihinden itibaren çok sayıda geçici sergi, konferans ve müze konserlerine ev sahipliği yapmıştır. 1976 yılında düzenlenen 13. Antalya Film ve Sanat Festivali, Resim ve Heykel Sempozyumu'nda müze cepheleleri Gülsün Karamustafa ve Figen Aydıntaşbaş gibi dönemin ünlü sanatçıların eserlerine tuval olmuştur. Müze, sadece 10 yıl içinde tüm kentin kültür odağı ve Antalyalıların buluşma noktası olmuştur. Müze, planlandığı gibi yoğun kullanım sonucu kültürel ve kamusal olarak bir odak haline gelmiştir. 80'lerden itibaren bulunduğu bölge "Müze Durağı" olarak anılmaya başlanmıştır. 1988 yılında ise Avrupa Konseyi tarafından Müze Binası, çoğulcu kullanımı ve sergilemesiyle "Avrupa Yılın Müzesi Özel Ödülü"nü almaya hak kazanmıştır. Antalya Müzesi, mimarisi ile belleklere "Mücevher

Kutusu” olarak kazınmış çok özel bir yapıdır. İşlevselliği ile anı değerini yükseltmiş, kültürel bir odak haline gelmiştir. Yıkım kararı sonrası süregiden ve taraftarını arttıran eylemlerdeki katılımcıların en önemli karşı duruşları, Antalya Müzesi’ni hafıza mekanı olarak kabul etmelerinden ve müzenin toplumsal hafızada yaşatmak istemelerinden kaynaklanmaktadır. Yukarıda iki ana maddede kısaca özetlenen, Antalya Müze binasının yıkımının durdurulup ivedilikle kültür mirası olarak tescil edilmesi için öne sürülen temel argümanlardır. Bu argümanların çok daha azına sahip olan, Adana, Hatay, Müzeleri ile Antalya’daki Dokuma fabrikası tescile layık bulunmuşken, Antalya Bölge Koruma Kurulu ve sonrasında Yüksek Kurul, neredeyse hiçbir ciddi açıklama yapmadan Antalya Müzesi’nin tescil talebini reddetmişlerdir. Bu durum 2863 sayılı yasanın uygulamalarında, benzer konularda farklı kurullarda farklı kararlar alırken hangi tasarruflarla hareket ettiklerinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. İkinci olarak anlaşılması gereken en önemli nokta, binanın bir boş apartman ya da herhangi bir yapı olmadığıdır. Yıkımı istenen bina, içinde paha biçilmez tarihi eserler barındırmaktadır. Bu noktada Bakanlığın tutumunu anlamak mümkün değildir. Zira Kültür Varlıkları Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı müzelerin temel görevi eski eserleri korumaktır. Bakanlık elindeki müzeyi yıkmadan, yeni bir müze inşa edip, Antalya Müzesi’nin kapanmasına mahal vermeden, zamana yayarak rahatlıkla yeni bir müze inşa edecek imkanlara sahiptir. Bakanlık ne pahasına olursa olsun eserlerin dış mekanda konteynerlerde kalmasını göze alarak, ısrarla öncelikle elindeki müzeyi yıkmak istemektedir. Bu tutumun mantıklı hiçbir açıklamasını yapmak mümkün değildir. Müze yönetimi 20 Mart 2025 tarihinde binanın depreme dayanıksız olduğunu bildiklerini ve bunu dört yıl önce yaptıkları analizlerle

öğrendiklerini açıkladı. Bu noktada MÇG şu soruları yöneltti; dört yıldır niçin çalışanları, ziyaretçileri ve eserleri riske attınız? İyileştirme ya da güçlendirme için niçin hiçbir adım atmadınız? Üstelik de ülkede 2023 depremi yaşanmışken niçin bu sorunu gündeme taşımadınız, niçin Bakanlığınızdan ivedi çözüm talep etmediniz? Yoksa bugün öne sürülen bu rapor gerçekte bu talepleri yöneltebileceğiniz kadar sağlam bir rapor değil miydi?

İnşaat mühendisi güçlendirme uzmanları, günümüz teknolojileriyle antik yapılarda bile binaların kimliklerine zarar vermeden güçlendirmenin yapılabildiğini, üstelik ülkemizde de bu konuda yetişmiş çok sayıda uzmanın bulunduğunu belirtirken, sadece yıkıma odaklanarak bu çağrılara sessiz kalınması güven sorununu tazelemektedir. Geçtiğimiz temmuz ayı içinde Antalya İnşaat Mühendisleri Odası Başkanının Kent Konseyi’nde konuyla ilgili yapmış olduğu sunumda 1, 5 katlı mevcut müze binasının güçlendirilmesi için 200 milyon lira yeterliyken, yetkililer yıkımla birlikte inşaat için 2,5 milyar lirayı rahatlıkla gözden çıkarttıklarını bilimsel verilerle ortaya koydu. Bu noktada elbette soruluyor niçin güvenli ve risksiz bir şekilde onarımı tercih edilmiyor?

Ve yine MÇG soruyor; yeni bir müze binasının inşası Antalya için mutlak ve gerekli ise, örneğin “Millet Bahçesi’nde” ya da “Mini City” olarak anılan “Akdeniz Parkı”ı içindeki antik yol ve yakınındaki antik nekropolün bulunduğu alana yakın noktada, neden bir Arkeopark ve Yeni Müze konsepti oluşturulmuyor?

Antalya Müzesi’nin yıkım kararı için öne sürülen gerekçenin özünde Müze’nin onarım ihtiyacı yatmaktadır. Müze özellikle son 15 yıldır kaderine terk edilmiştir. Örneğin, yönetimin iradesiyle kolayca çözülecek ziyaretçi tuvaletleri bile dönemin benzin istasyonlarının çok gerisinde bırakılmıştır. Yönetim eğer tadilat ve renovasyon için ödenek isteyip de bulamıy-

sa bu sorun binanın mimarları ya da uygulayıcılarıyla değil doğrudan binayı bu durumda bırakmak isteyenlerle ilişkilidir. Benzer durum Antalya Müze binasının arkasındaki kamu arazisinde bulunan dışarıdan bile bakımsızlığı algılanan Uygulama Oteli için de geçerlidir. Eskimeye ve çürümeye bırakılan Uygulama Oteli, Müze Binası ve Meteoroloji Binası ile sit derecesi düşürülmüş falezler birlikte düşünülünce ve hiçbir şeffaflık olmayınca her türlü spekülasyona alan açılmaktadır.

Öte yandan Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Müzeler Genel Müdürlüğü'nün özellikle 2011 sonrasında yetersiz personellerine rağmen, bilimsel soru ve amaçlardan uzak Turizme hizmet mantığı ile Türkiye genelinde farklı antik kentlerde arkeolojik kazıların sorumluluklarını üstlenmeye başlamışlardır. Müze müdürlüklerinden öncelikle ve ilk olarak beklenen hem müze binası içine getirilmiş hem de hakim olduğu bölge içinde var olan arkeolojik kültür varlıklarını korumasıdır. Koruma milletçe sorumluluğumuzda olmakla birlikte müzecilerin asli görevidir. Müzeciliğin korumayla eş değerde olan diğer yükümlülüğü bünyelerindeki tarihi eserleri öğretici ve yaratıcı sergilemelerle halkla buluşturmaktır. Müzeciler müzelerini öncelikle halk sonra turist için cazibe mekanları haline getirmekle yükümlüdür. Ne yazık ki örneğin Antalya'ya Müzesinin bazı vitrinleri (hafızam beni yanıltmıyorsa) 35 yıldır, çoğunluğu yirmi yıldır sabittir. Müze depolarındaki eserlerin dönüşümlü olarak vitrinlere aktarılmasını sağlayan tematik sergilemeler mevcut yönetim sürecinde hiç yapılmamıştır. Müzecilik bir eseri vitrine bir kere koyup 30 yıl unutmak zihniyetiyle yapılamaz, müze dinamiği videolarla değil bilgi sahibi gerçek küratörlerle kazanılır. Ülkemizin zengin kültürel mirası "kurtarma", "kamu yatırım" ya da "bilimsel danışmanlık son-daj" kazıları zaten mecburen müzelerimizdeki iş yükünü olağan üstü arttırırken, yetersiz per-

sonelle bir de ayrıca "turizm odaklı arkeolojik kazıların" Müze Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmesi müzelerin asli görevi olan korumayı geri plana itmiştir. Turizm başkenti olarak tanıtılan Antalya'nın Müze Müdürlüğü de bu süreçten fazlasıyla nasibini aldı. Müze yönetimi içinde bulunduğu binanın temel bakım ve onarımı için merkezden gerekli desteği almak için uğraşmak yerine, büyük bir yoğunlukla "turizm odaklı arkeolojik kazı çalışmaları"na odaklandı. Örneğin Perge, Lyrboton Kome, Phaselis, Termessos, İdyros, Sillyon ve Rhodiapolis gibi antik kentlerde yürütülen temizlik çalışmaları ve kazıların bazıları sonradan Bakanlar Kurul Kararı ya da Cumhurbaşkanlığı onayı ile Üniversite öğretim üyesi en az Doçent ünvanlı Arkeolog, Sanat Tarihçi öğretim üyelerine devredildiyse özellikle 2012 yılı sonrası Antalya Müzesi'nin iş yükünü arttıran önemli kazılar olmuşlardır. Örneğin 2012-2019 yılları arasında Perge gibi çok önemli bir antik kentimizin kazıları, turistler için yeteri kadar alan açılmıyor daha hızlı çalışılması lazım gerekçesiyle, İstanbul Üniversitesi'nden alınarak, Antalya Müze Müdürlüğü'ne devredilmiştir. O dönem Perge çalışmalarında Bakanlığın desteğiyle, bugün eleştirdiğimiz 19. yüzyıl koleksiyonerleri zihniyetinde, sadece daha fazla alan açmaya ve eser çıkartmaya yönelik bilimsellikten uzak kazılar gerçekleştirilmiştir. Antalya Müzesi tarafından kentin Batı Caddesi, Doğu Caddesi'nin bir kısmı, Yuvarlak Kuleli Hellenistik Kent Kapısı ile Geç Devir Kapısı arasında kalan meydan, Tiyatro ve Kuzey Parados önü, Batı Nekropolü, Kuzeybatı Nymphaion (F-5 Çeşmesi), Batı Kapısı ve Kent Bazilikası gibi alanların kazı ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların ayrıntılı bilimsel raporları ne yazık ki arkeoloji dünyasıyla paylaşılmamıştır.

Antalya Müze Müdürlüğü'nün sorumluluk alanını somut rakamlarla kısaca açıklamak yerinde olacaktır. 2025 yılı verilerine göre Antalya'da arkeolojik, tarihsel ve kentsel sitlerin sayısı

1171'dir. Örenyeri sayısı ise 16'dır. Başka bir deyişle, Antalya'daki arkeolojik, tarihsel ve kentsel sitlerin sadece 16'sı tel-örgü, bekçi, ziyaretçi gezi güvenliği ve korumaya sahiptir. Geri kalan 1155 sit alanında bulunan taşınmaz kültür varlığı için herhangi bir koruma çalışması bulunmamaktadır. Antalya kent merkezine yakın mesafede bulundukları halde sürekli kaçak kazılarla talan edilen onlarca ören yerine ait haberleri gazetelerde sıkça görünür olması, durumun vahametini ortaya koymaktadır. Üstelik gazetelere yansıyanlar uzmanların bildiklerinin belki de yarısıdır. 6-7 Ağustos 2025 tarihinde Türkiye'de Arkeoloji'nin "Altın Çağı" sloganıyla gerçekleştirilen sempozyum ve sergi, Türkiye'de arkeoloji ve müzeciliğin sorunlarının üzerini altın yaldızla boyamaya çalışan anlayışın ürünüdür. Zira Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi'nde düzenlenen sergide kaçakçıların elinden kurtarılaraq yurt dışından getirilen ve gururla sergilenen eserlerin (örneğin bronz Marcus Aurelius heykeli) çıktığı Boubon Antik Kenti gibi yüzlerce antik kent hâlen dağ başında korumasız kendi kaderine terk edilmiş olarak durmaktadır. Arkeolojik mirasın devlet nezdindeki asıl sorumluları konuyla ilgili hiçbir tedbir geliştirmemekte, müzelerimize arkeolojik sit alanları ve ören yerlerine ne eleman ne araç açısından hiçbir destekte sağlanmamaktadır.

"Yeni Türkiye"lerine yeni çehre kazandırmayı başat politika olarak belirleyen siyasi erk, Cumhuriyet'in maddi ve manevi kamusal değerlerini Ankara'da, İstanbul'da, Anadolu'da bir bir hafızalardan silmeye çalıştığı son 20 yılda, ne yazık ki Antalya Müzesi de bu sıraya dahil edilmiştir.

Her sabah uyandığında skandal gündemlerle uyanan insanımız için "Antalya Müzemizin yıkım haberi"nin arada kaybolup gideceğini düşünenler Antalya'da hiç beklemedikleri bir tepki ile karşılaştılar. Uzman meslek örgütlerinin resmi kanallar aracılığı ile yapmış olduğu itirazlardan güç alan kendilerine "Müze Sa-

vunucuları" diyen duyarlı Antalyalılar, müze binalarını sahiplenmeyi sürekli bir eylemlilik haline dönüştürerek konuyu ülke gündemine taşımaya başladılar.

Duyarlı ve katılımcı Antalyalıların duruşu "kentlilik bilinci" adına ülke çapında tarihi bir değere sahiptir. Antalya'da başlayan bu kıvılcım şimdiden 20. Yüzyıl Cumhuriyet Dönemi kamusal değerlerimizin hafızalardan asla silinemeyeceğini bir kez daha göstermiş, toplumsal bilinç ve farkındalığın dayanışma ve örgütlülük bilincinden geçtiğini hatırlatmıştır.

Sonuç olarak; Müzemiz 16 Temmuz'dan bu yana tam 37 gündür kapalıdır. Müzenin etrafı panellerle çevrelenmiş müze içerisinde yürütülen faaliyetleri anlatan inşaat (şantiye) tabelası yerleştirilmemiş, dolayısıyla bu yürütülen faaliyetlerle ilgili mimari resmi tanıtım ve sorumlu mimar mühendis, yapımcı, varsa taşeron firma, arsa parsel bilgileri, izin bilgileri ve maliyet gibi aydınlatıcı bilgiler kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Bu bile tek başına yürütülen işin ciddiyetsizliğinin göstergesidir. Bakanlık nezdinde Antalya Müzesi, Röleve, İl Kültür Müdürlükleri tasarrufunda yürütülen taşıma, yıkım, yapım aşamalarına ilişkin bu süreç bırakın şeffaflığı, yasal prosedürlerin hiçbirisi işletilmeden "yangından mal kaçırma hızıyla" yürütülmektedir. Müze içerisinde taşınmaya yönelik tüm faaliyetler durdurulmalı. Yıkım kararı ivedilikle iptal edilmeli, müzemizin ihtiyaç duyduğu bakım onarım ve gerçekten ihtiyaç varsa güçlendirilmesi için mühendis, mimar ve uzman küratörlerden oluşan bir bilim ekibinin yürüteceği çalışmalar sonrasında yeni bir yol haritası çizilmelidir.

Antalya Halkı Olarak Müzenin Yıkımına İtirazımız Var!

Müze Halkındır, Yıkılamaz!

Çankaya köşkünde yürüyüş yolu üzerinde bulunan bir ağacı kesme önerisini getiren bir bahçe görevlisine kızan Atatürk, “Sen hiç hayatında tek bir ağaç diktin mi ki bu ağacı kesmeye yelteniyorsun?” diyerek kesinlikle ağacın kesilmesini engeller.

Yavuz Ali
SAKARYA

Duyarlılık budur. Tek bir ağaca bile kıyamamak budur. Bugün uyduruk gerekçeler gösterilerek, ama daha çok depreme dayanıksız (!), yeri dar (!) gibi gerçek dışı ifadelerle kanıt ya da rapor gösterilmeden kitabına uydurulup, adeta minareye kılıf hazırlanarak yıkılmaya kalkışılan Antalya Arkeoloji Müzesi için de benzeri bir durum söz konusu.

Ulusal Kurtuluş Savaşının verildiği dönemde henüz daha ülkenin, Türk ulusunun yazgısının ne olacağı belli değilken, Antalya toprakları İtalyan işgali altında inlerken, İtalyanlar bölgede ele geçirdikleri tarihi eserleri toplayıp İtalya'ya götürme gayretkeşliği gösterirlerken, Antalya Lisesinden Süleyman Fikri Erten adında bir yurtsever öğretmen çıkar, eserlerin yurt dışına çıkartılmasını içine sindiremez ve mutasarrıflığa başvurarak kendini asar-i atika memuru (eski eserleri koruma memuru) olarak görevlendiren bir yazı hazırlatır ve İtalyanların toplamaya başladıkları eserlere el koyarak Antalya Arkeoloji Müzesini kurma girişiminde bulunur. İlk emek, ilk hareket, ilk sahiplenme, ilk koruma bilinci onundur. Müze adına meşaleyi ilk yakan odur. 100 yıllık bir emektir bu. Bu nedenle hiç kimsenin, ama

makamı mevkii ne olursa olsun hiç kimsenin duyarlı müzeci Erten öğretmenin müzeyi kurarken çektiği sıkıntıları, gösterdiği vatansever çabayı, özveriye görmezden gelerek, verdiği emeği hiçe sayarak kemiklerini sızlattırmaya hakkı yoktur.

Müzenin Kurucu Müdürü Süleyman Fikri Erten Tarih bilinci gelişmiş çok bilinçli ve bilgili bir eğitimcidir Süleyman Fikri. Mustafa Kemal, 1930 yılında Antalya'ya geldiğinde, ona açıklamalarıyla rehberlik yapan, bölgeyi tanıtan da odur. Mustafa Kemal ilk gelişinde kenti tanımak adına Antalya üzerine yazılmış kitaplar isteyince, onları temin eden, Aspendos ziyaretinde ona tiyatroyu gezdiren, bilgilendiren ve bölgeyi ayırıcı nitelikleriyle anlatan, tanıtan da Süleyman Fikri Erten'dir.

Antalya Arkeoloji Müzesi, bugün dünyanın en zengin Roma dönemi heykellerine sahip müzeleri arasında adı önde gelen bir müze ise, bunda Süleyman Fikri Erten'in emeği ve alın teri vardır. Onun kenti tanıtan kitaplarının bu tanıtımdaki rolü büyüktür. İlk harç, ilk hareket onundur. Müzenin ilk kurucusu, memuru, müdürü, başlangıçta her şeyi yurtsever eğitimci Süleyman Fikri Erten'dir.

Antalya Müzesi / Günümüzde Kaleiçi Aleaddin Camii, 1930'ların başı.

Öncüler

Kuşkusuz, Antalya Arkeoloji Müzesi içinde sergilenen görkemli eserlerin büyük çoğunluğu, galeriler dolusu eser bir zamanlar heykel okuluna sahip olduğu söylenen Perge kökenlidir. Kazıları başlatan hocaların hocası Ord. Prof. Dr. Arif Müfit Mansel, ardından yardımcısı olan Prof. Dr. Jale İnan ve kazı ekiplerinin, öğrencilerinin müzeye eser kazandırmada emekleri her türlü takdirin üzerindedir.

Perge, Güney hamamında aynı günde soğukluk bölümünün havuz kısmında 18 heykel bulan Jale İnan hanımın sevinçten oynadığı yerdir. Aynı durum şu andaki müze müdürü

Mustafa Demirel'in kazı başkanlığı döneminde nekropol (mezarlık) alanına yakın yerdeki çeşmenin havuz kısmında da olmuş, havuzdaki malzeme boşaltılırken çok sayıda mermer yapıt çıkartılarak bir galeri dolusu yontu müzeye kazandırılmıştır. Örneğin bu eserler arasında bulunan imparator Caracalla (Karakalla) yontusu, dünya üzerinde şu ana kadar bulunan tek Caracalla yontusudur. Benzersiz bir eserdir. Özgündür, paha biçilemez değerlidir.

Müzemizin Unutulmazları

Gereksiz yere üzerinde oynanan, ranta kurban edilen Müze, bir kere mimari ödüllü pla-

na sahip bir yapı ve uygulamadır. Cumhuriyet dönemi mimarlık eserleri arasında yeri vardır. Öncelikle bu nedenle korunması gerekir. İçinde bulundurduğu eserler sıra dışıdır. Bünyesinde en çok Herakles lahdi (Kuvvet tanrısı Herakles'in 12 zorlu işini anlatan kabartmalarla süslü mermer mezar) bulunduran müzedir. Tek hayvan lahdi buradadır.

Kesintisiz tüm taş çağı buluntularını içeren Karain buluntuları buradadır. İki çeşit mermerden yapılan tek heykel (Dansöz yontusu) buradadır. İkonalar, değişik dönemlerden seramik eserler, değişik bölge kazılarında ortaya çıkan yapıtlar, tanrı ve imparator yontuları, krallık çeyrek yontuları, ilk kadın belediye başkanı pergeli Plankia magna, heykel başları, mozaik panolar, kazı çalışmalarını gösteren filmler, Perge tiyatrosundan heykeller, çok sayıda lahit (anıtmezar), gömüt örnekleri, sanat perileri (müzlerin heykelleri), birinci katta ilk madeni sikkeler, değişik yörelerden ele geçen hazineler, Bizans defnesi, değişik malzemeler kullanılarak yapılan figürünler, tanrılara sunulan adaklar, güney hamamının yanında bulunan çeşmenin alınlığı ve alınlığı süsleyen kabartmalar hepsi ayrıcalıklı güzeldir. Bütün bunlar müzeyi özgün ve varıl kılan niteliklerdir.

İki renk mermerden yapılan tek dansöz yontusu, bu yontu aynı zamanda müzenin de simgesidir. Ortadan ayrık saçlarına bakarak Büyük İskender'e ait olduğu söylenen dünyanın en büyük İskender yontusu buradadır. Nümitatik (para bilimi) uzmanlarının ezberini bozan, dünya üzerindeki "dekadrahmi" sayısını katlayan Elmalı Hazinesi (önce çalınan sonra ülkeye geri dönüşü sağlanan) bu müzede gösterimdedir. (Hazine bulunana kadar dünya

Süleyman Fikri Erten

üzerinde sadece 13 dekadrahmi varken bu hazinenin bulunması ile dekadrahmi sayısı 27 ye çıkmıştır. YAS) Fosillerden başlayarak günümüze uzanan ve dizinsel sıra ile Anadolu tarihini yansıtan, Anadolu'nun dünya uygarlığına sağladığı katkıları gündeme getiren müze, öylesine zengindir ki, bünyesinde Pamfilya bölgesi başta olmak üzere komşu bölgeler Likya, Psidya ve Kilikya bölgelerinden de eserler barındırmaktadır. Müze, teşhirde 7 bin, depolarında 70 bine yakın tarihi obje ile Anadolu müzeleri içinde öncü müzelerden biridir. Geçmişte "Yılın müzesi" ödülünü almış az sayıdaki müzeler arasındadır.

Çok sayıda buluntu vererek, müzeyi besleyen Perge antik kenti, bugün Pamfilya bölgesinin en önemli iki kentinden, iki başkentinden biri olarak dünya vitrinindedir. (Diğeri Side) Sadece yüz yıla yaklaşan kazı sürecinde ancak beşte biri kazılabilen Perge antik kenti, verdiği zengin buluntular ile Efes gibi, Bergama gibi, Laodikya, Miletos ya da Afrodisiyas gibi kentlerle yarışır konumdadır. Antik kentte kazıların tamamlanması için gerekli 200 yıllık süreçten ve daha yirmiye yakın kazı başkanından söz ediyoruz.

Henüz daha yeri kesin olarak belirlenmemiş olsa da kent bünyesinde büyük olasılıkla bir heykel okulu vardı. Yoksa ören yerinde çıkan bu kadar çok heykel ve kabartmayı açıklamak, kaynaklandırmak kolay olmayacaktı. Heykel okulu ile doğrudan ilintili bir Pergeli de vardır: Claudius Peison (Kladiyus Piso). Müzede sergilenen kimi heykel kaidelerinde hep onun adı yazılıdır. Zengin bir sponsor mu (parasal destekçi mi), heykeltraş mı, yoksa heykel okulunun sahibi mi kesin bilinmeyen bu sanatse-

ver insan ya da sanatçının Antalya Arkeoloji Müzesini dolduran eserlerde büyük katkısının olduğu yadsınamaz durumdadır. Hiç kimsenin onun ruhunu incitmeye, eserlerine zarar vermeye hakkı yoktur. Verdiği emek çarçur edilemez. Tek bir taşına, tek bir yontusuna bile dokunmamak, sonsuza dek korumak gerekir.

Ranta Kurban Edilmemelii

Ord. Prof. Dr. Arif Müfit Mansel ve Prof. Dr. Jale İnan'ın ardından, üçüncü dönem kazı başkanlığını yürüten Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'nun, Müze müdürü Mustafa Demirel'in ve özellikle uzun yıllar boyu kazıları yöneten İstanbul Üniversitesinin Arkeoloji bölümünün müzenin bu derece tanınmasına katkıları göz ardı edilemez. Yıllar süren, yazları Antalya'nın sıcağında kan-ter içinde yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkmıştır görkemli müze. Yüz yılı bulan bir emek ve özveri söz konusudur. Bu emek yoğun çalışmalara hiçbir aşamada katkı koymayan insanların müzeyi değil yıkmaya, tek bir taşına, tek bir objesine bile dokunmaya hakları yoktur. Müze, kimsenin babasının malı

değildir, tek bir kişinin iki dudağının arasından çıkacak bir söz ya da iki satır yazı ile kıyılacak, yok sayılacak bir yer hiç değildir. Antalya Arkeoloji Müzesi, sahipsiz değildir. Müze halkın malıdır, kentin paha biçilemez marka değeridir. Önce anılandır. Görülmesi önerilendir.

Müzeyi sahiplenmek konusunda Antalya halkı aklını başına toplamalıdır. Konunun gecikmeye, bekleyip görelim demeye asla tahammülü yoktur. Kentin en önemli, en yüz güldüren değerlerinden biri olan müze, birilerinin çıkarına, ranta kurban edilemez, yıkılamaz. Yıkılmamalıdır. Makamı, mevkiisi ne olursa olsun hiç kimsenin müze için ilk harcı koyan, ilk girişimi başlatan Süleyman Fikri Erten öğretmenin ve müzeye emek veren, ama aramızdan ayrılıp sonsuzluğa göçen insanların kemiklerini sılatmaya, yaşayanları üzmeye hakkı yoktur.

Müzenin yıkılmasına, sergilenen eserlerin çarçur edilmesine Antalya halkı olarak toptan itirazımız var. Hukuktan beklentimiz de bu işe derhal dur demesidir. İşin arkasını bırakmayacağımız bilinmelidir.

antsanat

Can Onur
DEMİRALP

1993 Yılında Antalya Müzesi'ne Abidin Dino ve Güzin Dino ile Ziyaret

Abidin Dino, Türkiye'de bildiğimiz son sergilerinden birisini Alanya, Kızılkule'de açtığı 1993 yılının sıcak haziranında Antalya Arkeoloji Müzesi'ni de eşi Güzin Dino'yla ziyaret etmiş; hayatının son Yaz'ında 'O An'ların fotoğraf karelerinden ve kendi anlatımıyla çok kıymetli anekdotlar bırakmıştır. (2) Abidin Dino, kendi deyimiyle "iç ve dış depremlerin kâğıda döküldüğü bir sismograf gibi işlev gören çizgi"si ile Antsanat'ın bu sayısında konuğumuz olacak.

Bir Abidin Dino Nasıl Yetişir? Nasıl "Çizginin Şairi" Olur?

Dünyaca tanınmış üstün yetenekli sanatçı ve bilim insanlarında sıkça karşılaştığımız; eğitimi yarıda bırakma durumu Abidin Dino için de yaşanmış; 1925 yılında öğrenim gördüğü Robert Koleji'nden ayrılarak ağabeyi şair Arif Dino'nun yönlendirmesiyle karikatüre yönelmiştir.

1930'lu yılların başında henüz 18 yaşındayken Babıali'de Yarın Gazetesinde ilk karikatürlerini ve aynı dönemde Artist Dergisinde ilk yazılarını okurlarıyla buluşturmuştur. Kendi deyimiyle yaş kavramı olmayan, genç ve yaşlı kuşağı ayrı görmeyen Dino, Türkiye'de karikatürün özel bir birleştirici gücü olduğunu vurgulamıştır. Bu sayede Babıali'deki ilk yıllarında

Neyzen Tefrik'le, Peyami Safa'yla, Cemal Nadi'le, komşusu Mevlevi hattat Nuri Hoca'yla arkadaş olabilmıştır. Türk karikatürünün Cemil Cem'den sonra gelen ismi ve aynı zamanda yakın akrabası olan Sedat Nuri'yle de çok yakındır. Böylelikle Abidin Dino, Cumhuriyetin henüz ilk on yılı içerisinde oldukça aşama kaydeden sanat ve edebiyat dünyasının tam da merkezine adeta hızlı bir giriş yapmıştır. Sanatın gelişmesini ve tüm kesimlere yayılmasını sağlamak için ressamı Elif Naci, Nurullah Berk, Zeki Faik İzler, Cemal Tollu ve Zühtü Müridoğlu ile 1933'te "D Grubu" sanat topluluğunu kurmuştur.

Çok yönlülüğünün bir diğer göstergesi olarak sinemaya da ilgi duyan Abidin Dino, 1934 yılında Atatürk'ün isteği ve Yutkeviç'in daveti üzerine sinema eğitimi almak üzere Sovyetler Birliği'ne gitmiş ve Gertrude Stein, Tristan Tzara, Sergey Eisenstein, Andre Malraux ve Pablo Picasso gibi dönemin önde gelen sanatçılarıyla da tanışma fırsatını bulmuştur. Burada Eisenstein ve Yutkeviç gibi usta yönetmenlerin yanında çalışmış; rejiden senaryoya kadar sinemanın her alanında tecrübe kazanmış; Yutkeviç'in yönettiği sanatı emek ve toplumsal konularla bütünleştiren Madenciler filminde çalışmıştır. Paris'te sinema ve tiyatro dekorculuğu gibi farklı alanlarda da çalışmıştır. Hayatın tek bir yönde ilerleyecek kadar uzun olmadığını genç yaşta benimseyen Dino, sadece bir ressam değil, aynı zamanda bir düşünür sinemacı, yazar ve toplum eleştirmeni olarak da tanınmasını sağlamıştır.

Öte yandan Dino, Rönesans sanatının uzmanı Brenson'ın Selçuklu sanatına olan hayranlığını şu sözleriyle dile getirdiğini hatırlatır: "Selçuklu sanatı bugüne dek anlaşılmış bir sanat değildir. Ne Ermeni sanatı ne İran sanatı mimari bakımdan bu kerteğe varamamıştır". Osmanlı dönemi sanatçısı Levni'yi Türk minyatüre hareket getiren sanatçı, Osmanlı'nın gi-

zemli karikatüristi Siyahkalem'i büyük, harika, arkası gelmemiş bir kaza olarak tasvir etmiştir. Anadolu ve Orta Asya Türk kültürü gibi köklü kaynaklardan beslenen Abidin Dino Türk sanatının kendi köklerini, özellikle de Selçuklu çizgilerini keşfetmesi gerektiğini savunmuştur. 1935-1936 yıllarında Leningrad'da bulunan Hermitage Müzesi'nde muazzam bir Orta Asya Resim sergisi açıldığını belirten Dino, bir daha izine rastlanmayan nadide duvar parçaları ve fresklerin müze depolarında saklandığını ümit etmiştir. Söz konusu kültür varlıkları hakkında: Uygur medeniyetinden izler taşıdığı, Orta Asya'nın sadece Çin kültüründen ibaret olmadığını, İpek Yolu'nun üzerinde Türk resminin müthiş bir hazırlığı olduğunu ve Siyahkalem ile bu hazırlığın sonlandığını veya en önemli ürünlerinden birini vermiş olduğunu vurgulamıştır. Bu kültürel bağların politik ideolojilerle yeterince anlaşılamadığını: "Sil baştan o dünyayı tanımamız lazım. Henüz tanımış değiliz. Hatta dünyanın da pek az tanıdığı bir dünya." şeklinde ifade etmiştir. Batı sanatıyla kurduğu yakın bağlara rağmen, kendi özgün kimliğinden hiçbir zaman ödün vermemiş; Doğu ve Batı sentezini eserlerinde başarıyla harmanlamıştır. Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Fazıl Hüsni Dağlarca ve Cemal Süreya, halkbilimci Pertev Naili Boratav'ın kitap kapaklarını ve iç sayfalarına hareket kazandırmıştır.

Elbette Abidin Dino'nun çizgisinin gelişmesinde ülkenin ve dünyanın önde gelen sanatçılarıyla, yönetmenleriyle, edebiyatçılarıyla tanışıp arkadaş olabilmemesi, onlarla ortak iş yapabilmemesi, çizgileriyle onların eserlerine dahil olarak katkı sağlayabilmesinin bir de temeli olması gerekli. Bu konuda Dino, çizginin merkezinde ve etrafında müthiş bir kültür birikimine sahip olmasını temelini ise ailevi bir şans olarak gördüğü, çocukluğunda evlerinde bulunan karikatüristlerin kitaplarıyla büyümüş olmasına ve üç kardeşinin de harika çizgiler ç-

zebilmesine bağlamıştır. Kendisini karikatüre yönlendiren ağabeyi Arif Dino'nun etik sanat anlayışına atıfta bulunarak: "Çizgi namusu bakımından O'nun kadar dürüst birisini tanımıyorum. Çünkü çizginin de namusu olabiliyor. Çizgide yalan söylememek önemli. Yalan söylememek dışa saygı bir anlamda. Yani görünen şeye bir saygı Ama ondan da daha önemlisi içe saygı. İçte duyulan nesneye, heyecana, kızgınlığa saygı vs. O çizgi bir sismograf gibi bir şey, tamamen iç ve dış zelzeleleri kâğıda veya tuvale dökülebilen bir araç. Üstelik de müthiş bir cambazlık galiba." Özellikle Yaşar Kemal'in hikayelerinde ve romanlarında gördüğümüz hayatın karmaşasını, sevincini ve direnişini çizgilerine ustalıkla yansıtan Abidin Dino, sanatı basit bir estetik uğraş olmasının ötesinde, yaşamın "iç ve dış zelzelelerini" kâğıda döken bir sismograf olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla O'nun çizgileri sadece görünenlerden ibaret olmayıp, aynı zamanda insanın ruh halini ve hayata bakışını dürüstçe ortaya koyan bir aynadır. Dolayısıyla Abidin Dino'nun ressamlığında sosyal-psikoloji bakımından yaşam ile sanat arasında köprü kurabilen bir düşünürün kaleminden çıkan çizgileri vardır. Diyebiliriz. Öyle ki 2. Dünya Savaşı gibi doğrudan içinde bulunmadığı olayları bile resmedebilmiştir.

"Mutluluğun Resmi" ve "Sesini Kaybeden Şehir"
Abidin Dino'nun sanat hayatındaki önemli dönüm noktalarında birisi Nazım Hikmet'le tanışması olmuştur. Dino'nun 1931 yılında ilk resimlediği kitabı da Nazım Hikmet'in "Sesini Kaybeden Şehir" isimli şiir kitabı olmuştur. Nâzım Hikmet ile olan yakın dostluğu, sanatına ve düşüncelerine derin etkiler bırakmıştır.

Nâzım Hikmet 1961 tarihli "Saman Sarısı" şiirini eşi Vera'ya duyduğu aşk, sevgi ve tutku ile yazarken, dünya şehirlerinin ve sanatçı dostlarının da bir panoramasını sunmuştur. Tanıştığı insanları ve onların ruhlarını dizelerine aktarmış, böylelikle Vera'ya olan bağlılığını hem dünyayla hem de dostlarıyla bütünleştirmiştir. Nazım şiirinde Dünyanın farklı şehirlerinin sokaklarında dolaşırken, dostlarına göndermeler yapmıştır. Ve Abidin Dino'ya sorduğu soruyla edebiyat dünyasında halen konuşulan bir pencere açmıştır:

Küba'dan döndüm bu sabah

Küba meydanında altı milyon kişi akı karası sarısı melezi ışıklı

bir çekirdek diyor çekirdeklerin çekirdeğini güle oynaya

sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin

Dino, bu soruyu 1983 yılında, Nazım Hikmet'in vefatından 20 yıl sonra gazeteci Zeynep Oral'a verdiği röportajda (3) şöyle yanıtlamıştır:

"Mutluluğun değil ama sevincin resmini zaman zaman yaptım. Mutluluk süreklilik gerektiren bir şey. Resim tarihinde pek de yapılabilen olmadı. Korkunun, çirkinliğin, sefaletin, mutsuzluğun yapıldı da mutluluğun hayır. Büyük sevinçler yaşadım. Evet, tekrar tekrar yaşadım. Bir ömür boyu Güzin'le yaşamak mutluluğun eşğinde yaşamak demek. Güzin olmasaydı, çoktan yok olmuştum."

Dino'lar Antalya Arkeoloji Müzesi'nde

Antalya Arkeoloji Müzesi'nin kadim Akdeniz uygarlıklarının eşsiz kültürel mirasının bir koruyucusu olarak taşıdığı önem, Dino çiftinin müze gezisini daha da anlamlı kılmıştır.

John Berger Görme Biçimleri'nde, fotoğrafın o an'larına ilişkin analizlerinde bir fotoğrafın bir anı sabitleyerek her zaman bir yokluğu ifa-

de ettiğini belirtmektedir. Berger'in söz konusu fotoğrafları elimize rastgele geçen, daha önce tanımadığımız ya da hakkında çok az bilgi sahibi olduğumuz kişiler hakkında bir yargıya varma yolunda önemli ip uçlarını vermektedir:

Hayatının son yazını geçirdiğinden habersiz eşi Güzin Dino ile Alanya, Kızılkule'deki resim sergisini ve Antalya Arkeoloji Müzesi'ni ziyarete gelen Abidin Dino için ise çok fazla bilgiye sahibiz. Sabancı Üniversitesi, Sakıp Sabancı Müzesi Koleksiyon ve Arşivi'ne Güzin Dino tarafından bağışlanan 1993 yazında çekilmiş fotoğraflara* Abidin Dino'nun Nazım Hikmet'e verdiği yanıt, Berger ve tüm bildiklerimiz ışığında gelin bir bakalım:

Abidin ve Güzin Dino'nun birlikte çekilmiş fotoğraflarında o andaki Abidin'in el hareketleri ve Güzin'in ona dönük vücut dilinde samimi, canlı ve ilgili bir sohbet etkileşimi içinde olduklarını görebilmekteyiz. Dino'nun bahsettiği "büyük sevinçlerin" doğrudan görsel kanıtlarıdır.

Bir ömür süren kesintisiz sohbetinin birer kesitini görürüz fotoğraflarda. Ömür boyu süren derin bağları düşündüğümüzde, bu anlık "sevinç" kayıtları, Güzin'in temsil ettiği mutluluk eşiğinin güçlü birer sembolleri haline gelmekte, Dino'nun andaki mutluluğun veya sevincin doğrulaması olarak yansımaktadır.

Fotoğraflarda arka plandaki heykellerle sanatsal bir diyalog kurulmuştur. Heykeller anlamsız arka plan unsurları değil, Dino'nun ömrü boyunca edindiği dünya görüşüne, deneyimine, bilgi birikimine anlam kazandıran sembolik karakterlerdir. Dolayısıyla aynı kıyafetleri bir başkasına giydirsek, aynı ortamda bizler için bu kadar anlam kazanmayacaktır.

Antik tiyatro maskalarının yanında onlar gibi ağzını açarak tragedyanın ve komedyanın ötesine geçerek neşeli olduğu her karede belli eden ve içindeki sevincin içten ve rahatlıkla, bastırılmadan dışa vurulmuş bir resmidir.

Fotoğraflar, mutluluğun bir resmi değilse bile sevinçlerinin nadide ve son koleksiyonudur.

Berger, bir fotoğrafın bir anı sabitleyerek her zaman bir yokluğu ifade ettiğini belirtse de Dino'nun Güzin ve mutluluk hakkındaki açıklamasını biliyor olmamız, bu yokluğun tek panzehiri olduğunu da bize öğretmiştir. Çünkü Abidin'in açıklamasında "Güzin olmasaydı çoktan yok olmuştum." İfadesi tek bir fotoğrafla yakalanamayacak kadar derin ve sürekli olan mutluluk eşiğini bizlerin zihninde temsil etmiştir. Fotoğrafların asıl gücü bütün olarak bir ömrü mutlu yaşayabilmenin hikayesini anlatırken, Berger'in yokluk teorisine karşı olarak Dino'nun varlık düşüncesi fotoğraf okuyuculuğuna yeni bir sayfa açabilecek niteliktedir. Mutluluğun tek bir resimde ya da fotoğraf karesinde ifadesinin mümkün olamayacağı, fakat temelde ömür boyu süren bir yaşam tarzına yayılabileceği ve saf sevinç anlarının ise Dino'nun 18 yaşında başladığı sanat hayatında edinimleriyle eşi Güzin ile olan evliliği tüm yaşamında bir mutluluk ve büyük sevinçler içeren kareler, sekanslar şeklinde bir senaryonun var olabileceğini bizlere kanıtlamaktadır.

1990'lı yıllara gelindiğinde, Dino'nun kendisinden yaşça çok büyük arkadaşları artık yanında değildir. Ama eşi Güzin ile yaşamayı mutluluğun eşiğinde yaşamaya benzetmiştir. Büyük sevinçlerinin belki de en özelini hayatının son yazında Antalya Müzesi'nde bizlere yansıtmıştır.

Notlar:

(1) Fotoğraflar: Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Koleksiyonu ve Arşivi İnternet Sitesi: <https://digitalssm.org/>

(2) Ressam Mehmet Güleriyüz'ün Abidin Dino ile 1993 yılında gerçekleştirdiği ve Votre Beaute Dergisi'nin 1993/8. sayısında yayımlanan röportajdan alınmıştır:

(3) Milliyet Sanat Dergisi, 1 Ağustos 1983, 77. sayısından alınmıştır.

Antalya
Müzesinin
Yıkılması
Girişimi

Herkül'ün 13. Görevi Üzerine

Mart 2025 in sonlarında Turizm ve Kültür Bakanlığının ev sahipliği ve davetli katılımcıların eşliğinde yapılan bir tanıtım ile Müzenin 2025 deki yıkılma girişimi öyküsü başladı. Yıllarca Antalya çevresi kazılarına katılmış Arkeolog Hocaların bile giremediği toplantı, halka kapalı bir toplantıydı ve Antalya Müzesinin kaderi sessizce ve şehirdeki muhataplarından saklı şekilde çizilmeye çalışılıyordu.

Hilmi
UYSAL

1964 yılında Cumhuriyet'in ilk ödülle seçilmiş müze binasının, 1972'de Cumhuriyet'in 50 yaşına atfen açılan bu özel mimari yapının, Cumhuriyet'in 100.cü yıllarında yıkılmasına Antalyalı bir Bakan karar vermişti. Kararın haberi bir şekilde öğrenildikten sonra şehrin neredeyse tüm meslek örgütleri, tüm demokratik kitle örgütleri Müzenin yıkılmasına karşı olduğunu açıkladı ama bu karşı duruşu tek görmeyen ve sağır olup hiç duymayan Turizm ve Kültür Bakanlığı idi. Bu gerçekten Antalya halkına meydan okuma değil de ne olabilirdi? Ama bu meydan okumayı gören vardı; Yorgun Herakles! Yani Herkül. Müzenin paha biçilmez değerlerinden birisi Perge de bulunan ve gövdesinin üstü ile başının ABD ye kaçırılıp pes etmeyen çabalar sonucu evine dönen Yorgun Herkül heykeli; Girit boğasını getirdikten sonraki yorgunluğuyla betimle-

nen heykeldeki Herakles, bu meydan okumayı gördü!

Hera'nın öfkesinin ve ilencinin kaderini belirlediği Herkül, yaptığı hatalarının bedelini bu uğursuz kaderinin vicdan azabını silebilmek için kuzeni Milet Hükümdarı Eurysleus'un verdiği, bir insanın asla başaramayacağı 12 görevi, bir insan olarak yapması gerekecekti. Aslında Eurysleus bu görevleri ülkesinin başına bela olan yaratıklarla başa çıkmak için vermiyordu Herkül'e, tersine Herkül'ün yenilgisine inandığı için veriyordu. Hatta başarıyla sonuçlandırdığı kimi görevlerini saymadı Eurysleus. Yardım alışı bahane etti. Halbuki topraklarını çoraklaştıran Stymphalos kuşlarını kovuyor ve cennet gibi gölü halka açıyor, yıllardır hayvan pisliklerinin biriktiği, kokudan yanına yaklaşılamayan Augenias ahırlarını temizliyor, Lerna

bataklığındaki Hydra canavarını alt edip Miken halkının güven içinde yaşayıp, o gölden yararlanmasını sağlıyor, Neme aslanını öldürerek yiğit erkekleri avlayıp yiyen, kadınlarını rehin alan canavarlardan halkı kurtarıyordu. Halkın topraklarını delik deşik edip tarım yapmasını engelleyen Erymanthos'un yaban domuzunu yakalıyor, gözü dönmüş Girit boğasını Miken Kralı Eurystheus'a teslim edebiliyor ve köylülerin derin bir nefes almasını sağlıyordu. Herkül öylesi zor ve olanaksız görünen görevleri yerine getiriyordu ki zekasına, arkadaşlığına, kararlılığına ve cesaretine edilebilecek söz kalmamıştı. Tarih-
te ondan bahsedilir iken "Zihni kin ve kıskançlık ile dolu değildi. İçki ve sarhoşlukla tehlikelere atılmamıştı. Sefahat ve karanlıkla yozlaşmamıştı, zihni güneş ışığı ile aydınlanmış ve etrafında olup biteni görebiliyor, gerçeği algılayabiliyordu." denilmekteydi.

Ne oldu da oldu, işte ve bu kahraman Olympostaki evinde durur gibi müzenin baş köşesinde sakın ve huzur içinde dururken Antalya halkının çağrısını duydu ve 13. görevi üstlendi.

Bu görev önceki 12 görevden çok ama çok farklıydı; Öncekiler bir kralın verdiği ödevler iken bu sonuncuyu halk veriyor, sanki halkını kâale almayan bir yöneticiye karşı yardım istiyordu. Ama görevin başarılabilmesi Herkül'ün önceki 12 görevde sözü geçen yetenek ve özellikleri gerekiyordu; Cesaret,

erdemlilik, arkadaşlarıyla dayanışma, zekâ, yaratıcılık, duru bir zihin ve gerçeğe sadakat. Görevin tanımı ise; Antalya Arkeoloji Müzesinin yerle bir edilmesini önlemektir. Müze içindeki kadim karakterlerin, müzenin ev sahiplerinin tek istediği; binanın güçlendirilerek, huzur içinde ziyaretçileriyle, Antalya halkı ile, çocuklarla, yurt dışında öykülerini duymuş ve onları ziyarete gelmiş misafirleriyle eskiden olduğu gibi, sadelik, karşılıklı sevgi ve saygı içinde iletişim kurabilmek, on-

ların hayran ve meraklı bakışları altında o güzelim öykülerini anlatabilmektir. Çünkü çizilen

resimler, yapılan tablolar, çekilen fotoğraflar ve üzerlerinde dolaşan hayranlık dolu gözler onların tarihsel olarak yaşamalarını sağlıyordu. Eğer mental konteynirlara konur ve yıllarca kapalı mekânlarda tutulurlarsa mahpus gibi mi yaşayacaklardı? Arkeologlar onları, yeryüzüne çıkarırken çelik kaslara konulsun diye mi iğneyle kuyu kazar

gibi gün yüzüne kavuşturmuşlardı?

Şimdi, Herakles'in 13. görevini başarıp başaramayacağını Antalya halkı belirliyor. Eğer Antalya halkı derin uykusundan uyanır, Antalya'nın o parlak güneşinin aydınlattığı gerçekleri görür ve belleğine sahip çıkabilirse, yani Herkülleşebilir ise bu görev neden başarılmasın?

İyi, Kötü ve Çirkin'in Antalya Arkeoloji Müzesi ile İmtihanı

Antalya Arkeoloji Müzesi'nin yıkılarak yenilenmesi meselesi Mart ayından bu yana önce Antalya kamuoyunu, hemen akabinde de ülkenin mimarlık ve kültürel miras çevrelerini meşgul etmeye başladı. Projenin oldubittiye getirilerek Mart 2025'te yapılan tanıtımını takip eden aylar içinde yaşanan gelişmeler itiraz seslerini güçlendirerek artırırken, bu itirazlara cevap bile vermeyen kamu "it ürür kervan yürür" şiarıyla yoluna devam ediyor.

Münevver
EMİNOĞLU

Elimizde 50 yılı aşkın süredir Antalya toplum tarihine iz bırakmış bir yapı var, Akdeniz yaşam biçimiyle uyumlu mimari nitelikleri ve Cumhuriyet döneminin yarışmayla elde edilmiş ilk müze yapısı olmasıyla ülkenin mimarlık tarihine geçmiş modern mimari örneği bir Doğan Tekeli-Sami Sisa-Metin Hepgüler yapısı. Likya ve Pamfilya mirasına ev sahipliği yapan uluslararası ödüllü Antalya Arkeoloji Müzesi, yüzlerce kültürel etkinliğin yapıldığı salonları, nice sohbetlere tanık olan bahçesi, arkeoloji ve sanat tarihi öğrencilerinin vazgeçilmez mektebi olması niteliğiyle Antalya'yı Antalya yapan değerlerin en önde gelenlerinden biri. Bu binayı eskidiği, yetmediği ve depreme dayanıksız olduğu gerekçeleriyle yıkıyorlar. Üç geçersiz gerekçe. Eskiye yerler eskidikçe onarılır, yetersiz olana ilave yapılır, depreme dayanıksız olan güçlendirilir; yeter ki bu müdahaleler akılla, bilimle yapılsın, projenin kavramsal kurgusuna ve estetik bütünlüğüne saygı gösterilsin. Öte yandan yüzlerce ören yerine sahip Antalya'da yılın 12 ayı süren kazılarla Müze'ye sürekli olarak yeni eser geliyor. Yani ne yapsak yetmez, 5 yıl sonra daha büyük

bina gerekir. Oysa çağdaş müzecilik artık her şeyi bünyesinde toplayan devasa yapılar yerine, daha küçük yerel müzeleri teşvik ediyor; eserlerin kendi kültür coğrafyalarında sergilenmesi öğrenmeyi ve anlamayı kolaylaştırırken yöredeki turizmi geliştiriyor, ekonomik katkı sağlıyor. Depreme dayanıksızlık gerekçesi ise aradan geçen 6 aya rağmen dedikodu düzeyini geçemedi, konu uzmanları deprem performans analizini göremediler, 'yapı güçlendirilemez'e ikna olamadılar. Hem bütün yapılar doğru teknikler kullanılarak güçlendirilemez mi?

Anlaşılan o ki Antalya Arkeoloji Müzesi de bütün ülke gibi geçmişi ve hafızayı yok sayarak, 'daha yeni, daha büyük, daha gösterişli'yi önceleyen 'yenileme sevdası'nın pençesinde. Toplumsal kültürümüzde iyi diye bildiğimiz, sahici -kendisi gibi- olmayı, tevazuyu, saygıyı unutturan bu yenileme sevdası göz karartan bir kara sevda, bir kötü sevda.

Yıkıma isyan ederek bu kara sevdaya paye vermeyen iyilerin itirazını fırsat bildim; Müze'nin kapatılmasından, eserlerin 'şantiyede' korunması aymazlığından geçtim, projenin

ortaya çıkma sürecindeki -bence- ‘iyi, kötü ve çirkin’leri alt alta dizdim:

Projenin elde edilme biçimi

Antalya gibi bir kentin yeni bir müzeye ihtiyacı varsa ilgili Bakanlığın bu ihtiyacı Antalya’nın hakettiği gibi ulusal/uluslararası mimari proje yarışması ile elde etmesi, böylelikle projeyi kamuoyuna açarak üzerinde tartışılacak zemin oluşturması ve tartışmalar sonunda en doğru olanı seçmesi beklenir, medeniyet böyle yapıyor. Tanıdık mimardan proje rica etmek Antalya’yı hafife almak, kente kendi mülküymüş gibi davranmaktır ve ayıptır, çirkindir.

İyi Mimar - İyi Mimarlık

Tanıdık mimarın [Abdurrahman Çekim-Baraka Mimarlık] çok iyi bir mimar olduğu konusunda meslek çevreleri neredeyse hemfikir. Bu elbette iyi. Ancak bazen ‘iyi mimarlık’ işverenin her istediğini yapmamayı gerektirir. “Yeni An-

talya Müzesi Projesi”nin kadim “Antalya Arkeoloji Müzesi” gibi çok önemli bir girdisi varken yok saymak, ne yazık ki “iyi mimar” nitelemesi kadar meslek etiğine de hanel getirmiştir, kötüdür. Üstelik projeyi bilabedel yaptığı iddiası doğruysa, yani mimar işverenin olmayacak isteklerini yerine getirmediğinde kaybedecek bir şeyi yoksa bu yaklaşıma anlayış göstermemiz için hiçbir neden kalmıyor. Ayrıca bedelsiz proje yapmak ülkemizde yasal mı?

Kültür Mirası, Toplum Hafızası, Gömülü Karbon

Diğer yandan, ekolojik yıkımın sonuçlarını her gün daha çok idrak ettiğimiz dünyamızda, kültür mirasını, toplum hafızasını koruma gibi nedenlerden öte, yıkıma karşı olmak için yaşamsal bir nedenimiz daha var: Yapının ekolojik değeri. Bugüne kadar yeryüzüne çakılmış her çivinin, dökülen her bir metre kub betonun, harcanan enerjinin, doğal kaynakların hızla

tükendiği dünyamızda bir ekolojik kıymeti, bir “gömülü karbon” değeri var. Zaten yapılmış ve gömülü karbon olarak yeryüzüne kazınmış bir yapıyı yıkıp, kıt doğal kaynakları yeniden israf ederek yeni bir yapı yapmak yerine artık yeni ihtiyaçlar için bile mevcudu, yapılmış olanı değerlendirmek gerekiyor. Var olan bir yapıyı yıkmakla ağaç kesmek arasında fark görmeyen çağdaş dünya kentsel yenileme/dönüşüm projelerinde artık “ekolojik koruma”yı önceliyor; yapının kültür mirası değerine bakmaksızın, mevcut olmasını yeterli bulup yıkmadan yenilemeyi, gerekiyorsa büyütmeyi ama mutlaka mevcut yapıyı kullanmayı istiyor. Elbette bu yaklaşımın benimsenmesini orman yangınının ertesi günü maden ruhsatı veren, su havzalarını pervasızca yapılaşmaya açan devletten beklemiyorum ama “iyi mimar”dan bekliyorum. Beklentimin karşılanmamış olması hayal kırıklığı. Çok kötü.

Bilgilendirilme Hakkımızın İhlali

Her akşam Müze önündeki buluşmalarımızda artık perde arkasına gizlenen Müze bahçesinde hummalı bir faaliyet olduğunu, betonyerlerin, kepçelerin, kocaman tırların bahçeye girip çıktıklarını, müze bahçesinin dar alanlarında bin bir manevra ile dört döndüklerini görüyoruz. Eserler de oralardayken herhangi bir kaza ihtimali bir yana, tek bir bilgilendirme levhası yok. Kim ne işi yapıyor, ihale bedeli, işin süresi, ruhsat tarihi nedir bilmiyoruz. Devlet eliyle kaçak inşaat mı yapılıyor? Bunu ne ‘ayıp’ kelimesi tanımlar, ne

‘uygunsuzluk’. Olsa olsa kamuyu ele geçirmiş ‘ben yaptım, oldu’culuk. Çirkin.

Girişimci- İşveren Tarafında İyi Yok

Antalya’nın 50’ye yakın sivil toplum örgütünün yanında ulusal ve hatta ICOMOS gibi uluslararası meslek örgütlerinin itirazları ay-yuka çıkmışken, onlarca karşı dava açılmışken bu kötülük, bu oldu-bitti neden, bu alelacele yıkım telâşı neden? Açıklanmadığı sürece projenin arkasındaki niyete dair şüphelerimiz de büyüyecek, itirazımız da. İşte bu çok iyi.

Son not: Bu yazıya başladığım sırada medyada bir milletvekilinin yeni projeyi methederek itiraz edenleri “istemezükçü” olarak tanımladığını söyleyen bir haber dolaşıyordu. İftiharla belirtiyorum ki “istemezükçü” olmak nezdimizde pek muteberdir. Birinci Boğaz Köprüsü inşaatından başlayarak istemediğimiz, itiraz ettiğimiz her şeyde haklı çıktık, neyi neden istemediğimizin akıl-bilim-sağduyu tarafında bir karşılığı vardı ve öne sürdüğümüz sakıncalar birer birer gerçekleşti; üstelik yanlışların yapım maliyeti kadar sosyal maliyetlerini de ödedik, ödemeye devam ediyoruz. Sayın milletvekili doğru söylemiş.

(*) Şehir Plancısı, Kültür Projeleri Yöneticisi
24 Ağustos 2025

Yıkılmak İstenen Tarih

Türkiye'nin ve Antalya'nın yüzlerce sorunu varken gerçek sorunlarla değil, "imal edilmiş" sorunlarla enerjimiz ve zamanımız çalınıyor. Bu imal edilmiş sorunları yaratanların kendilerine göre başka planları olduğu açık. Bu sorunlara en yeni örneklerden biri Antalya Arkeoloji Müzesinin durumu...

Tuncay
KOÇ

Kamuoyu 2 aydır Arkeoloji Müzesinin akıbetini konuşuyor, tartışıyor ve kendilerine Müze Savunucuları diyen bir grup yurttaş her akşam Müze önünde eylem yapıyor. Çünkü kültürü sadece isminde yazan Bakanlık, Antalya Arkeoloji Müzesi'nin yıkımını istiyor. Buna ne zaman karar verilmiş, neden gerek duyulmuş, kamuoyu tam olarak bilmiyor.

Antalya kentinin hatta Akdeniz Bölgesinin en büyük Müzesi olma özelliğini taşıyan Arkeoloji Müzesi'nin yıkılacağı kamuoyuna ilk defa Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 20 Mart 2025 tarihli bir toplantısı ile duyurulmuş. Tarihe dikkatinizi çekerim. 18 Mart 2025 akşamı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı İmamoğlu'nun diplomasının "geçersiz" olduğu duyurularak iptal edilmiş, 19 Mart sabahına ise Belediye Başkanları dâhil 100'den fazla kişinin gözaltı kararlarıyla uyanmıştık. (Bu olaylara 19 Mart Darbesi diyoruz) Yani toplumun gözü kulağı bu olaylar ve arkasından patlayan eylemlerde olduğu bir sırada, kerameti kendinden menkul Bakanlık Bürokratları, özel davet ettikleri üç beş kişi ile Antalya Kentinin gözbebeği konumunda ki bir Müzenin geleceğine karar vermişler, açıklamasını yapmışlardı. Müze'yi yıkmak istemelerinin nedeni "depreme dayanaksız, güvenli olmayan bir yapı" oluşu imiş.

Ancak bunu ne zaman anladıklarına dair elde kamuoyuna açıkladıkları bir belge yok. Bir bilgiye göre, Müze'de 2020 yılında karot örnekleri alınmış. Eğer o zaman yapı güvensiz idiyse 5 yıl boyunca orada çalışanları, ziyaretçileri, turistleri ve kaç bin yıllık eserleri tehlikeye mi attılar? 5 yıl boyunca tehlike vardı da ihmal mi ettiler yoksa binayı yıkmak için "deprem tehlikesi" mi imal edildi? İktidar, içeri atmak istediği kişilere "örgüt üyesi, terörist" demekte mahir. Bunu kaç yıldır görüyoruz, şimdi de yıkmak istedikleri yapılara "depreme dayanıksız, tehlikeli" diyor. Oysa konunun uzmanı inşaat mühendisleri yapı ile ilgili şunları söylüyorlar. "Kamu binalarında Deprem Performans Analizi olmadan karot testleri ile sonuca gidilemez. Bu Performans Analizi nerede? İçinde binlerce değerli eseri barındıran Müze'nin yıkılıp yeniden yapılması yerine uygun teknikle çok daha ucuza güçlendirilmesi mümkün iken neden yıkılıyor ve milyonlarca lira boşa harcanıyor?" Jeologlar ise şunu söylüyor. "Yapının jeoloji etüdları olması gerekir. Oranın zemininde sorun olduğunu düşünmüyoruz. Antalya merkezde kaç bin yıldır kayda değer bir deprem olmadığı gibi orası zemin+1 katlı bir yapı". Arkeologlar ve mimarlar ise Müze'nin yıkılmasına zaten karşılar.

Kent Belleği Açısından Önemi

20 Mart'ta yapılan açıklamalardan sonra, toplumun geneli 19 Mart Darbesi sonrası gelişmelere odaklanmışken, Serbest Mimarlar Derneği ve Antalya Kültürel Mirası Koruma Derneği (ANKA) konuyla ilgili Kültür Varlıkları Koruma Kurulu'na başvuru yaparak Antalya Arkeoloji Müzesi'nin "kültür varlığı" olarak tescilini talep etmişlerdi. Çünkü Antalya Arkeoloji Müzesi, Türkiye'nin yarışma projesi ile inşa edilen ilk müzesi olma özelliğini taşımaktaydı. Bu durum, yapıyı sadece Antalya için değil, aynı zamanda Türkiye'nin Müze Mimarlığı Tarihi ve mimarlık kültürü açısından da önemli bir referans noktası kılmaktaydı. Antalya Arkeoloji Müzesi Türkiye Cumhuriyeti Mimarlık tarihinde yarışma sonucunda birincilik kazanarak inşa edilmiş bir eserdir. 40 farklı proje içinde

1964 yılında birinci gelen bu eser, Doğan Tekeli, Sami Sisa ve Metin Hepgüler gibi mimarlığın duayen isimlerinin imzasını taşımaktadır. Öte yandan anılan eser, 1988 yılında Avrupa Konseyi'nden aldığı "Yılın En İyi Müzesi Özel Ödülü"yle sergileme adına uluslararası bir başka başarıya daha imza atmıştır.

Antalya Arkeoloji Müzesi, sadece eski eserlerin teşhir edildiği bir yapı olarak planlanmamış, aksine, projesi incelendiğinde ve dönemin yarışma verilerine göre bünyesinde kütüphane, depolar, geniş bir bahçe, açık hava amfisi, avluya bütünleşik bir kafeterya ve bir konferans salonu barındırdığı görülmektedir. Ayrıca, küçük bir güzel sanatlar sergi salonuna da sahip olması, yapının kültürel çeşitliliğe verdiği önemi de göstermektedir. Müze Binası, tasarlandığı dönemden itibaren sosyal, kültürel

ve eğitsel bir kurum olarak bu çok yönlü yapıyla kente hizmet vermeden öne çıkmaktadır. Bu fonksiyonlar sonucu zaman içinde Müzenin kültürel ve kamusal bir mekân haline gelmesi nedeniyle, 80'lerden itibaren bulunduğu bölge "Müze Durağı" olarak anılmaya başlanmıştır. Bu durum, yapının "işlevsel" ve "hatıra" değerini artırmakta, onu salt bir yapı olmaktan çıkarıp yaşayan bir kültür odağı haline getirmektedir.

Antalya Müzesi açıldığı 1972 yılından günümüze dek (16 Temmuz 2025'de Bakanlık'ın idari kararıyla kapattılar) kullanımda olan ve halen Türkiye'nin en önemli arkeolojik koleksiyonlarına ev sahipliği yapan bir kamusal yapıdır. Erken Cumhuriyet dönemi mimarisini yansıtmakta olup ayrıca müze işleviyle kültürel sürekliliğin önemli bir temsilidir. Kapatılana dek, başta arkeoloji bölümü öğrencilerinin uygulamalı eğitimlerinin gerçekleştirildiği, bahçesinde akademik çalışmaların devam ettiği bir eğitim mekânıdır. Binada zaman içinde bazı fiziksel yenilemeler yapılmış olsa da bu durum, yapıdaki tarihsel, toplumsal ve işlevsel değeri ortadan kaldırmamaktadır.

Hukuki Süreç

İşte bu gibi nedenlerle ve Antalya Arkeoloji Müzesi için daha önceden yapılmış mimari yönden bilimsel çalışmalarla, Müze binasının tescilli Kültür Varlıkları Koruma Kurulu'ndan talep edilmişti. Kurul ise verdiği kararla, orijinal mimari projenin daha sonra yapılan ek ünite ve restorasyonlarla bozulduğu gerekçesiyle tescil talebini reddetti. Eğer talep kabul edilseydi, Müze binası yıkılamayacaktı. Bu olumsuz karara karşı TMMOB Mimarlar Odası Genel Merkezi tarafından Antalya 4. İdare Mahkemesi'ne dava açılmıştır.

Koruma Kurulunun olumsuz kararına Yüksek Kurul nezdinde itiraz eden ANKA'nın itirazına da Temmuz ayı içinde redd kararı gelince aynı

yönde ikinci bir dava da ANKA derneği tarafından açılmıştır.

Tüm bu süreç devam ederken Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler Daire Başkanlığı'nın 08.07.2025 tarih ve E-65543643-152.01-6983278 sayılı yazısı ile "Antalya Yeni Müze Yapımı I. Etap ve Eser Taşıma İş'i" kapsamında gerçekleştirilecek çalışmalar sebebiyle müzenin geçici süreyle ziyarete kapatılmasına ilişkin yazı Antalya'ya ulaşmış ve Müzemiz 16.07.2025 Çarşamba günü saat 08:30 itibarıyla ziyarete kapatılmıştır. Müzenin kapatılması ve taşınması işlemi her ne kadar basında yer alan depreme dayanıksız olduğu yönünde bir tespitin varlığına ilişkin soyut bir gerekçeye dayandırılrsa da bu tespitin neye dayanarak yapıldığı ve alternatiflerin araştırılıp araştırılmadığına dair belgeler yetkililer tarafından paylaşılmamıştır. Bu konuda Antalya Valiliği'ne de gidilmiş, çeşitli sivil toplum örgütleri her akşam Müze önünde buluşarak, Müze ile ilgili bilgilerin bir an önce kamuoyuna açıklanmasını istenmiş olmasına rağmen hatta resmi talep dilekçelerine bile, bu yazının yazıldığı Ağustos sonu itibarıyla resmi hiçbir açıklama ve cevap verilmemiştir.

Kamusal bir alan ve kültürel varlık niteliğinde olan, kentin dokusunu ve tarihselliğini temsil eden, toplum hafızasında sosyal yaşamında özel bir yeri olan müzenin taşınması ve kapatılması hususuyla ilgili bir kamusal değerlendirme süreci yürütülmeksizin verilen kararda idarenin şeffaf, gerekçeli ve hukuka uygun bir işlemi bulunmadığı nedenleriyle Müzenin kapatılma işlemine de davalar açılmıştır. Antalya Müzesi'ne ve kültür varlıklarına ilişkin böyle bir girişimin katılım ilkesi gözetilmeksizin tahliyesi ve yıkımına karar verilmesi kültür varlıklarının korunmasına ilişkin Anayasa, yasal düzenlemeler ve uluslararası sözleşmelere açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Anayasa'nın 63. maddesinde, "Devlet, tarih, kültür ve ta-

biat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.” hükmüne yer verilmiştir. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre kültür varlıkları, “geçmişten gelen ve bugünün toplumuna miras kalan bütün kültürel ifade biçimlerini” içermektedir. Bu anlamda Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre, kültür varlıkları sadece taşınır veya taşınmaz eserleri değil, aynı zamanda toplumsal belleği, kimliği ve tarihsel sürekliliği taşıyan varlıkları da ifade etmektedir. Kanuna göre bu varlıklar kamu malı sayılmaktadır. Dolayısıyla Antalya Müzesi’nin ve içerisinde bulunan eserlerin kamusal mal olarak mutlak biçimde korunması Devletin sorumluluğundadır. Bu husus ulusal mevzuat hükümlerinin yanında tarafı bulunduğumuz uluslararası sözleşmelerin de gereği niteliğindedir. Türkiye, Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin çok uluslu sözleşmeleri onaylamış ve taraf devletlere getirdiği pozitif yükümlülükleri kabul etmiştir. 1970 UNESCO Sözleşmesi, 1985 Granada (Mimari Miras Koruma) Sözleşmesi 1989’da, 1992 Valletta (Arkeolojik Miras Koruma) Sözleşmesi 1999’da, 1954 Lahey (Savaş Halinde Kültür Mirası Koruma) Sözleşmesi 1965’te Türkiye tarafından onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmeler kültür mirasının korunmasını, zarar görmesini önlemeyi, hatta savaş/dâhilinde korunmasını öngörerek Türkiye’ye kültürel mirasa yönelik güçlü koruma tedbirleri alma sorumluluğu yüklemektedir. Müzenin kapatılma işlemine dair açılan davalar da devam etmektedir.

Neden Yıkılmak İsteniyor?

Antalya Müzesinin bir risk durumu olduğu varsayılrsa dahi güçlendirme ve iyileştirme yoluyla fiziksel devamlılığının sağlanması gerekirken, yapının kültür varlığı niteliğiyle bağdaşmayan kapatma, taşınma ve yıkım gibi kararların doğ-

ru ve hukuki olmadığını anlatmaya çalıştık. Bu kararların hukukiliği yerine idarenin (ki burada iktidar anlamalıyız) amacının burada ne olduğu sorgulanmalıdır. Açıktır ki Antalya kent belleğinde yeri olan ve çok değerli bir arazi üzerinde bulunan Müze yıkılacak, içindeki binlerce tarihi eser taşınmak zorunda kalacak ve eserler taşınma sırasında çeşitli risklere maruz kalacaktır.

Devletin gelirlerinin düşmesi nedeniyle tasarruf yılı ilan edilmiş bir zamanda, bu nedenle okullara hijyen malzemesinden bile tasarruf edilen bir dönemde yeni yapılacak Müzenin önce 2,5 milyar TL’ye (yaklaşık 63 milyon dolar) sonra bazı haberlere göre 3,5 milyar TL’ye (yaklaşık 87 milyon dolar) mal olacağı söylendi. Yapının çok daha ucuza güçlendirilmesi, binanın korunması ve böylece içindeki eserlerin de çok daha az riske maruz kalması imkânı dururken iktidarın ya da kültürü sadece isminde olan Bakanlığın neden bu yola girdiği Müze Savunucuları için soru işaretleridir.

Kentin tarihi birkaç siyasetçinin ve birkaç bürokratin eline kalmış durumda ve imal edilmiş sorunlarla ülkenin gündemi ağırlaştırılıyor. Yurttaş sorumluluğu da giderek ağırlaştırıyor.

Bir Hafıza Mekanı Olarak Müze

Yunan mitolojisine göre; Tanrılar tanrısı Zeus ile tarihin korunması için kelimeler icat eden ve ezber yapan, hafıza ve dil tanrıçası Mnemosyne'nin; 'Muse' ya da 'mousa' olarak adlandırılan dokuz kızı vardır. Bunlar ise Yunan mitolojisindeki şiir, tarih, dans, tiyatro vb. yaratıcılık alanlarının ilham perileridir.

Nazire
ÖZTÜRK

Müze sözcüğü de ilham perilerinin evi anlamındaki yunanca "mouseion" kelimesinden geliyor. İşte bu dokuz ilham perisinin heykellerinin de içinde yer aldığı Antalya Arkeoloji Müzesine neden sahip çıkmamız gerektiğini,

sadece bu mitolojiden yola çıkarak da anlamak mümkün olsa gerek.

Peki, Antalya halkı müzesine neden sahip çıkmalı ve neden yıktırmamak için direnmelidir? Çünkü; Antalya Arkeoloji Müzesi; Antalya'ya

Antalya yapan, “Kent” kimliğine büründüren simgesel yapılardan biridir. Çünkü; mimari bir proje yarışması ile inşa edilen ilk müzedir. Modern Müzecilik anlayışının ilk örneğidir. Kütüphanesi, konferans salonu, çeşitli sergi alanları ve bahçesiyle topyekun bir kültür merkezi olarak tasarlanmış, bu yönüyle, 1988 yılında Avrupa Konseyi tarafından “Yılın Müzesi” özel ödülünü almıştır. Ayrıca; tüm dünya ülkelerinde “her şey mümkün, güçlülere yenebiliriz” düşüncesinin hüküm sürdüğü, özgürlük rüzgarlarının estiği, anti-emperyalist ve anti-kapitalist eylem ve söylemlerinin yükseldiği 1960’lı yıllarda inşa edilmiştir. Eşitlikçi, katılımcı, topluma ve doğaya karşı sorumlu olduğunu hissettiren yatay mimarisiyle de zamanın ruhunu yansıtan bir yapıdır.

20. Yüzyılın ikinci yarısındaki kentin/kentlinin sosyolojik, ekonomik ve siyasi gelişmelerine tanıklık eden bir dönem mimarisidir ve yukarıda bahsedilen tüm özellikleriyle mimari, kültürel ve tarihsel bir belge niteliği taşımaktadır.

Müzeler, kentle ve kentli ile iç içedir ve kente-kentliye ait olan şeyleri yansıtan, içindeki kültür varlıklarıyla beraber birer hafıza mekanlarıdır. Aynı zamanda kentin geçmişini, coğrafyasını ve tüm yaşamışlıkları ile kenti ve kentliyi temsil ederler.

Her kentin ayrı bir kimliği ve dokusu varken giderek birbirine benzeyen tek tipli, renksiz binalar ve mekanlarla sıradanlaşıyoruz. Antalya Arkeoloji Müzesi bu şehrin kültürünü ve kimliğini yansıtan bir değer olarak kalmalıdır. Yıkılarak, yok edilerek toplumsal hafızada boşluklar oluşturulmamalı, kültürel ve tarihsel

süreklilik kesintiye uğratılmamalıdır. Öte yandan bina restore edilerek güçlendirilmeli, yeni alanlar açılarak kentin orta yerinde; kültürün, felsefenin, edebiyatın, sanatın, sosyal aktivitelerin, entelektüel faaliyetlerin merkezi haline getirilmelidir.

Kentler üzerinde belirleyici bir güç olmaya çalışan, halkın taleplerini görmezden gelen ve derin bir demokrasi krizi yaşatan iktidar, kentin yapı ve mekanlarından beslenen kapitalist sistemin neoliberal politikalarını dayatmaktan vazgeçmeli, süreç şeffaf ve katılımcı bir anlayışla yürütülmelidir. En nihayetinde demokrasinin kuralları işletilmeli, halkın sesine kulak verilmelidir.

Yıllardır depreme dayanıksızlık gerekçesiyle kapatılan ve açılmayan 35 müzenin 36. olan Antalya Arkeoloji Müzesine sahip çıkma meselesi; hukuksuzluğun hukukunu yaratan iktidarın bir yandan sömürüye, kara, ranta ve talana dayalı neoliberal politikalarına, bir yandan da geçmişi unutturma, hafızadan silerek kendi tarihlerini yazma politikalarına karşı direnen halkın unutturmama mücadelesidir.

1972’den bu yana Antalya’nın kolektif hafızasında yer alan ve genciyle yaşlısıyla kendinden bir parça bulan Antalya halkı da yurttaşlıktan gelen hakkını kullanmalı, kente dair yapılacak her şeyin, yaşamları üzerinde doğrudan etkide bulunacağının farkında olarak müzesine sahip çıkmalıdır.

(*) Mülkiyeliler Birliği Antalya Şube Başkanı

Antalya Müzesi'nde Yaşayanlar

İdris
ÖZYOL

Yıkılmasın diye
önünde her gün
eylem yapılan
Antalya Müzesi,
sadece barındırdı-
ğı eserlerle değil,
yaşattığı karakter
ve öykülerle de
benzersiz.
Hadi müzenin
salonlarında,
vitrinlerinde ya-
şayan isimlerin
bir kısmını birlikte
ziyaret edelim.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, yani devlet, Antalya Müzesi'ni yıkmakta inat ediyor. Sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri, dernekler, akademisyenler, sanatçılar, siyasetçiler, Antalyalılar, yani halkımız da her gün müze önünde eylemde. Çünkü Antalya Müzesi yaşayan ve yaşatan bir müze... Bu kentin, bu bölgenin binlerce yılını birbirine bağlıyor. Üst üste binen tarih katmanları Antalya Müzesi'nin salonlarında, vitrinlerinde kendini anlatıyor. Müzenin kendisi de bir tarih katmanı zaten. 1973'te açılan müze binası Cumhuriyet'in 50. yılını temsil ediyor. Cumhuriyet dönemi mimarisinin önemli bir anıtı, eseri, ürünü aslında... Yıkma konusundaki bu ısrar, bu inat da muhtemelen bundan kaynaklanıyor. Cumhuriyet döneminin bağlarını kopartmak, hafızasını silmek, yok etmek istiyorlar. Fakat müzede sergilenen geçmiş, bu günlük siyasetlerin hiç birinin kalıcı olmadığını; kalıcı olan şeylere de doğanın, tarihin, insanlığın karar verdiğini gösteriyor.

NEANDERTAL ÇOCUĞU

Antalya Müzesi, insanlığın büyük yürüyüşünün duraklarından biri... Soluklanma alanı. Müzede yaşayan geçmiş 60 bin yıl önceye kadar gidiyor. Belki daha da eski. Bir Neandertal çocuğunun kafatası kemikleri bunlar. İki parça kemik... Türkiye'de bulunan ilk ve tek Neandertal kemiği. Neandertal başka bir insan türü. Başka bir ırk değil; başka bir tür. Günümüzden 250 bin yıl önce yeryüzünde dolaşmaya başladılar. Yaklaşık 60 bin yıl önce de soyları tükendi. Karain Mağarası'nda bulunan bu çocuk kafatası parçası Orta Paleolitik döneme tarihleniyor. Bizim buralardaki Orta Paleolitik dönem, 300 bin ile 60 bin yıl öncesi... Yani mağaranın E gözünde bulunan bu Antalya çocuğu en az 60 bin yaşında.

FİLDİŞİNDEN BİR ANNE

Müzede yaşayanlardan bir diğeri de iki çocuklu bir anne. Fildişinden bir anne bu... 1987 yı-

lında Elmalı'daki Bayındır Tümülüsü'nden geldi. 7 santim boyunda. Fakat boyundan büyük bir şöhrete sahip... Ana figür, yuvarlak yüzlü, gülümseyen çehreli ve poloslu bir kadın. Polos, doğuya, bizim buralara özgü bir başlık. Beli kemerle sıkılmış uzun kollu ve yakalıklı bir entari giymiş. Başını ve vücudunu, polosuna enli bir bantla tutturduğu uzun bir çarşaf-la örtmüş. Çarşaf polostan çıkarak sırtından etek uçlarına dökülüyor. İki üst ucu da kolların altından geçirilip karın üzerinde düğümlenmiş. Boynunda taşlı bir kolye, her iki kolunda da bilezikler var. Ayakları çıplak. Oğlunu sol omzuna ata biner gibi oturtmuş. Sağ eliyle de küçük kızının elini tutuyor. Kızın saçları 5 uzun örgü halinde beline iniyor.

TANRIÇA LETO VE İKİZLERİ

Çocuklarıyla birlikte bize gülümseyen bu kadın, MÖ 7 ya da 6. yüzyıllara tarihlendi. Bu konuda tartışmalar halen sürüyor. İlk değerlendirmeler Frig karakteri olabileceği üzerinde yoğunlaştı. Ekrem Akurgal, bu yontuyu Geç Hitit eseri olarak niteledi. Elmalı annesi, Hitit tanrıçası Kubaba'yla (Friglerde Kibele) karşılaştırıldı. Bir kısım bilim insanı ise, çocuklu kadının Lidyalı ustalarca yapılmış olabileceği görüşünü ileri sürdü. Bu türde fildişi yontu anlayışı ve işçiliğin Geç Hitit, Frig ve Lydia dünyalarına yabancı olduğunu belirten Fahri Işık ise, heykelciğin MÖ 600'lü yıllarda İonialı ustalarca yapıldığını söylüyor. Ona göre heykelcik tanrıça Leto'ya ait.

Omzunda Apollon oturuyor; elinden tuttuğu çocuk da Artemis.

PERGE'NİN KIZI MAGNA

Elmalı annesinden Perge'nin kızına gelelim. Zamanda 800 yıllık bir atlama bu. Roma çağında Perge'nin İtalik kökenli iki ünlü ailesi vardı: Cornuti ve Planci aileleri... İki ailenin kesişim noktası da Perge'nin kızı Plancia Magna. Plancilerin kızı, Cornutilerin gelini... Hem babası, hem eşi, hem de oğlu senatör. Yani senatör kızı, senatör eşi ve senatör annesi... Böylesi bir erkek iktidarı arasından sıyrılıp tarihe imzasını atan güçlü bir kadından bahsediyoruz. Birçok yazıtta ondan, "kentin kızı", "Artemis rahibesi" gibi sıfatlarla bahsediliyor. Bu güçlü kadın, İmparator Hadrian döneminde, MS 2. yüzyılın ilk çeyreğinde etkin oldu.

GÜÇLÜ BİR KADIN FİGÜRÜ

Plancia Magna'nın adı, Perge'de finanse ettiği yapılar sayesinde günümüze kaldı. Güçlü bir kadın olarak Perge'yi şekillendirdiği dönemi MS 120-126 arasına yerleştirilir. Eşinin resmi görevleri nedeniyle Perge'den ayrı düşen Plancia Magna, eşinin ölümü sonrasında memleketine döndü. Perge dışında uzun yıllar geçirmiş, yaşlanmıştı artık. Perge'nin ünlü Helenistik Kuleleri'ni düzenleyip, Oval Avlu'yu yaptırdı. Oval Avlu'ya hem Perge'nin efsanevi kurucularının (ktistes), hem de kendi babasının, oğlunun heykellerini yerleştirdi. Tabii kendi heykelini de... O heykel şimdi müzede sergileniyor. Oval Avlu'nun arkasına da Hadrian onuruna tak inşa ettirdi. Hadrian'ın Antalya'ya ilk gelişinde Perge'ye uğramadığı, doğal olarak da bu takı görmediği düşünülüyor. Fakat muhtemelen MS 131-132 tarihleri arasındaki ikinci gezisinde Perge'ye uğradı ve bu takı gördü. Plancia Magna'nın o tarihlerde çok yaşlı olsa da, yaşadığı düşünülüyor.

SURİYELİ AURELIA PAULINA

Perge'nin bir başka güçlü kadını da Aurelia Paulina. O da şu an Antalya Müzesi'nde yaşıyor. Suriye'de doğdu. Sillyon'dan Aquilus adında bir Anadolu soylusuyla evlenerek buralara geldi. İmparator Commodus döneminde (MS 177-192), eşiyle birlikte Roma vatandaşlığı aldı. Aurelia ön ismi oradan geliyor. Perge'de Artemis'in baş rahibesi oldu. Plancia Magna'dan ilham alan Paulina, kentin girişine büyük bir nymphaeum (anıtsal çeşme) inşa ettirdi. Son günlerde restore edilmeye başlanan bu büyük yapı Septimus Severus Çeşmesi diye anılıyor. Böyle anılmasının sebebi de Paulina'nın bu çeşmeyi İmparator Septimus Severus, eşi Julia Domna, oğulları Caracalla, Geta ve Julia Dom-

na'nın diğer akrabalarına ithaf etmiş olması. Julia Domna ayrıntısı oldukça önemli. Çünkü tıpkı Aurelia Paulina gibi, İmparatoriçe Julia Domna da Suriye kökenliydi. Muhtemelen Paulina kendini imparatoriçeye bağlıyordu. Nitekim Antalya Müzesi'nde sergilenen heykelinde de Suriye giysisiyle bizi uğurlar. Göğsünü kaplayan ağır takılar ve Artemis'i simgeleyen büyük bir istiridye kabuğu dikkat çekicidir.

HADRIAN'IN ERKEK GÖZDESİ

Müzedede yaşayan başka bir isim de Antinoos'tur. Kaz çobanı Antinoos MS 111 yılında Claudopolis'te (Bolu) doğdu. Hadrian'ın 123-124 yıllarında Bitinya'ya yaptığı gezi sırasında Antinoos'la tanıştığı ve onu yanına aldığı düşünülüyor. Bütün seyahatlerinde yanında taşıdığı Antinoos'un Nil nehrinde ölmesi üzerine, Hadrian'ın günlerce yas tuttuğu söylenir. Öyle ki sevgilisi Antinoos'un öldüğü yerde Antinopolis diye bir kent bile kurdurdu. Onu tanrı ilan ederek heykelini diktirdi, adına tapınaklar yaptırdı ve portresini sikkelere bastırdı. Hadrian'a her fırsatta şakşakçılık yapan, seyahatleri onuruna anıtlar diken, tapınaklar inşa eden, böylece Roma'dan ayrıcalıklar kapmaya çalışan çeşitli kentlerin soyluları da bu fırsatı kaçırmayıp Antinoos'un heykellerini diktirip adını sağa sola verdiler. Bunlardan biri de Perge'dir. Perge kazıları sırasında 1992 yılında bir dükkânda bulunan Antinoos büstü Antalya Müzesi'nde sergileniyor. Müze çok sayıda Hadrian heykeli de sahip.

TROYA'NIN BABASI PRİAMOS

Anadolu'nun en acı, trajik öykülerinden biri durur Antalya Müzesi'nin duvarında. Homeros anlatır bu hikâyeyi. Azra Erhat'a göre, "Anadolu'nun ilk ulusal kahramanı" olan Hektor'u öldüren Achilles, cesedini arabasının arkasına bağlayarak Troya surları etrafında 7 kez dolaştırır. Ölüsünü de geri vermez. Troia Kralı

Priamos, oğlunun cenazesini almak için Achilleus'un çadırına gider. "Oğullarımdan şehri ve halkı koruyacak yalnız Hektor'um kalmıştı. Ölüsünü olsun almak için geldim Akha gemilerinin yanına. Tanrılara saygı göster ve babanı düşünerek bana acı" diye yalvarır. Önünde diz çöker, elini öper Achilleus'un. Acıdır. Üstüne bir dolu yazı yazılmış, şiirler söylenmiş, sanatın her dalında işlenmiş bir acı.

AUGUSTUS'UN GENÇ TORUNU

Roma İmparatoru Augustus'un 24 yaşında ölen torunu Gaius Caesar da Antalya Müzesi'nde yaşıyor. Veliht Gaius Caesar, Finike'deki Limyra'ya geldiğinde son derece bitkindi. 5 ay önce Ermenistan'da aldığı ve başta pek ciddi görünmeyen yara onu ölümün eşiğine getirmişti. Zihinsel dengesi tamamen bozulmuş, vahşi bir umutsuzluk ve korku nöbeti içinde

kıvranıyordu. Augustus, onu İtalya'ya dönme-ye ikna etmek için elinden geleni yaptı. Boşunaydı. Genç Gaius, MS 21 Şubat 4'te Limyra'da öldü. Cenazesi Roma'ya götürüldü. Velihtin kentlerinde ölümünü fırsat bilen Limyra soyluları da, simgesel bir mezar (kenotaph) dikti. Roma'daki Ara Pacis Sunağı'yla yarışacak cinsteki bu frizlerden birinde görülen figürün Gaius Caesar olduğu düşünülüyor.

'YÜZÜ OLMAYAN KOCA' LAHDI

Tam adıyla söylersek, Aurelia Botiane Demetria Lahdi... Perge'de 1997 yılında kaçakçılar tarafından satılmaya çalışılırken son anda tespit edilen lahit, kapağındaki yarım kalmış erkek yüzüyle dikkat çekiyor. Lahdin sahibi kadının, uzun yüzdeki yazıtta, "Ben Aurelia Botiane Demetria. Bu lahdi kendim için yaptırım. Oraya sadece kendi cesedimin gömülmesini ve

ölümünün hemen akabinde lahdi varislerim tarafından demir ve kurşunla kapatılmasını istiyorum” diye konuşması, servet ve güç sahibi bir kadın figürünü dünden bugüne taşıyor. Yan yüzünde Aurelius Demetrius, Aurelius Eutykhes ve Aurelia Theodora gibi isimlerin yer aldığı lahde, Hristiyanlık döneminde ise ‘hububat deposu yöneticisi’ ibaresi eklenmiş. Yani lahit daha sonra da başka gömüler için kullanılmış. Lahdin ön yüzünde sütunlar içerisinde giyimli kadın, yaşlı adam ve genç erkek figürleri; arka yüzünde ise Troya Savaşı’ndan sahneler görülüyor.

MANAVGAT’IN YEDİ BİLGELERİ

Manavgat’taki Lyrbe antik kentinde, kütüphaneye diye tanımlanan yapının zemininde bulunup Antalya Müzesi’ne getirilen ‘Yedi Bilgeler Mozaği’, az bilinen eserlerden biri. Aslında ismi çok da doğru değil. Çünkü mozaikte ‘Yedi Bilgeler’den sadece Solon var. Mozaik ortasında üç figürün bulunduğu ana sahne ve etrafında yer alan toplam on altı panodan oluşuyor. Ana sahnenin büyük bölümü zarar görmüş olmasına rağmen, üst kısmında yazan isimler yardımıyla, İlyada ve Odysseia destanlarından iki figür olduğunu anlıyoruz. Figürlerin ortasında ise Homeros yer alıyor. Bu ana sahnenin etrafındaki 16 panoda yer alan isimlerden sadece 10 tanesi görülebiliyor. Bunları 1 epik şair (Hesiodos), 5 filozof (Pherekydes, Pythagoras, Anaksagoras, Herakleitos ve Diogenes), 3 tarihçi (Thukydidis, Herodotos ve Ksenophon), 1

hatip (Demosthenes), 1 devlet adamı (Solon) ve 1 kanun koyucu (Lykourgos) diye sıralayalım. Mozaik hem en geniş ünlüler geçidini barındırması, hem de Homeros’lu ana sahnesi ile benzersiz durumda. Ayrıca yaklaşık 2 bin yıl önce Manavgat’ın Bucakşeyhler köyünde anıtsal bir kütüphane ve bu kütüphanenin zemininde de Homeros’tan Herodot’a, Hesiodos’tan Solon’a kadar 17 ismin işlendiği bir mozaik bulunması, üstünde yaşadığımız toprakların kültürel zenginliğine, parlak geçmişine, devasa birikimine ve umut barındıran geleceğine büyük bir kanıt.

KAMOAS AİLESİNİ TANIYALIM

Antalya Arkeoloji Müzesi’nin bahçesinde duran lahit, bize yaklaşık 1800 yıl önce Konyaaltı’nda yaşamış toprak zengini bir ailenin hikayesini anlatıyor. Yani taş bizimle konuşuyor. Hisarçandır bölgesinde bulunup müzeye getirilen bu lahdi yaptıran Marcus Aurelius Kamoas ve ailesi, belli ki Antalya’nın yerlisi. Sonradan Roma vatandaşları olduklarını Kamoas’ın ikinci ismi Aurelius’tan anlıyoruz. Eşinin adı Aurelia Orematis, kızının adı Aurelia Tyida, annesinin adı Aurelia Nagis ve ağabeyinin adı da Aurelius Kougas... Babası Moles, dedesi ise Kougas. Mezarın üstünde, dede Kougas hariç bütün aile fertlerinin yan yana büstü var. Adeta bir aile fotoğrafı... Kamoas’ın kızı Aurelia Tyida’nın kucagında bir çocuk duruyor. Bu bebek muhtemelen torun.

Isparta Müzesi'ne Ne Oldu?

Hepimiz Yıkım Yorgunuyuz!

“Tüm dünyanın uygarlık tarihini biçimlendiren Anadolu neolitiği, antik çağ kültürlerini etkileyen Akdeniz deniz ticaretinin en önemli duraklarını ve üslerini barındıran Tunç Çağı'nın zengin mirası, Geç Ortaçağ, Bizans, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinin birbirini etkileyerek günümüze ulaşan kentsel doku, rengârenk dokunmuş değerli bir ipek halı gibi ayaklarımızın altından kayıp giderken betonarmeden dönüşüm devşiren bir siyasetin de esiri haline getirildik.”

Yusuf
YAVUZ

Isparta Müzesini tamamen yıkmadan bir yıl önce Bakanlık müze binasının onarımı için bir ihale yapıyor. ‘Isparta Müzesi Onarımı Teşhir, Tanzim ve Çevre Düzenlemesi İş’ için 21 Aralık 2017’de ihale yapılıyor. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın yaptığı ihaleyi Barbaros Mühendislik İnş. Oto Emlak Yakıt Nakliye Turizm ve Sanayi Ticaret Limited Şirketi kazanıyor.

İhaleyi kazanan firma ile idare arasında 2 Şubat 2018 tarihinde yapılan sözleşmeye göre yapılacak işin bedeli 7 milyon 225 bin 711 TL. O dönemin kuruna göre bu tutar yaklaşık 2 milyon dolar civarında. Şubat 2018’de asgari ücret 1450 TL, en düşük işçi emeklisi maaşı ise (2000 öncesi) 1545 TL olarak görünüyor.

Onarım ihalesi yapılan ve 7.2 milyonluk ihale sözleşmesi yapılan Isparta Müzesi, aynı yıl içinde yıkıldı. Yeni müze binasının 2021 yılında yatırım programına alınacağı ve kente yeni bir müze kazandırılacağı açıklandı. Ancak Temmuz 2025 itibari ile halen bu konuda somut hiçbir adım atılmış değil.

Bu para ile o dönemde 4982 çalışanın asgari ücret üzerinden aylık maaşı, ya da 4676 işçi emeklisinin aylık maaşı ödenebiliyordu...

O dönemde Isparta Müzesi’nin onarımı için ihale yapılan ve çalışmalar başladıktan sonra yıkılan Isparta Müzesi için ayrılan bu paranın akıbetini sorduğum bir yetkili, “sözleşme iptal edildi, sadece yüklenici firmaya küçük bir miktar ödeme yapıldı” yanıtını verdi.

Mevzuat gereği sözleşmenin iptalinden kaynaklı küçük bir rakam olduğu belirtildi. Yine de kültürel miras ve müzecilik konusunda bir yönetim sorunu olduğu ortada. Baştan bilimsel ve teknik veriler ışığında atılacak adımlarla ilerlemek yerine, yalpalayarak ilerlemek hem kamu zararına yol açıyor hem de toplumu yoruyor.

Kültürel mirasımız ve bir yanıyla insanlığın hepimize ‘emaneti’ olan bu mirasın korunup toplumla buluştuğu, toprağın hafızasının, üzerinde yaşayan insana aktarıldığı müzeleri bir ihale kalemi olmaktan çıkarıp, asli amacına uygun bir yönetim anlayışıyla yönetmemiz gerekiyor. Ülke genelinde ziyarete kapalı 35 müze olduğu düşünüldüğünde, ziyaretçi sayısına ve gişe gelirine odaklanan kültürel miras politikasının da değişmek zorunda olduğu ortaya çıkıyor.

Ürgüp Müzesi de 2023’ten bugüne kapalı Örneğin küçük ve butik bir müze olan Ürgüp

Müzesi, kent merkezinde ve insanların kolayca ulaşım yarım saat içinde gezip görebileceği bir müzeydi. Ürgüp Müzesi Aralık 2023'den bu yana güçlendirme gerekçesiyle kapalı. Aynı tarihte kapatılan Niğde Müzesi de aynı şekilde güçlendirme çalışması için kapatılmış. Neolitik'ten Beylikler dönemine bölgenin binlerce yıllık mirasının sergilendiği, İhlara Vadisi'nde bulunan mumyaları, Karamanoğulları mirası olan Karamanlıca mezar taşları ve yazıtların ziyaretçilerle buluştuğu butik müzelerden biri olan Niğde Müzesi de açılacağı günü bekliyor. Hepimiz yıkım yorgunuyuz!

Bugün kapalı olan birçok müzenin inşa sürecine bakıldığında, bir iki yıl içinde inşa edilen binalar olduğu görülüyor. Ancak 'güçlendirme' ya da 'onarım' gibi işlemlerin yıllarca sürmesi düşündürücü. Sahillere yakın turizm bölgelerindeki ören yerlerinde tiyatro, tapınak, sütunlu cadde ve çeşme gibi 'turistik obje' olarak

görülen arkeolojik varlıkların ayağa kaldırılması için milyonlarca liralık bütçe ayrılması elbette çok önemli. Ancak Anadolu'nun kültürel mirası yalnızca Helenistik ve Roma dönemine ait taş mimari kalıntılardan ibaret değil. Tüm dünyanın uygarlık tarihini biçimlendiren Anadolu neolitik, antik çağ kültürlerini etkileyen Akdeniz deniz ticaretinin en önemli duraklarını ve üslerini barındıran Tunç Çağı'nın zengin mirası, Geç Ortaçağ, Bizans, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinin birbirini etkileyerek günümüze ulaşan kentsel doku, rengârenk dokunmuş değerli bir ipek halı gibi ayaklarımızın altından kayıp giderken betonarmeden dönüşüm devşiren bir siyasetin de esiri haline getirildik.

Yıkıla yıkıla hafızası silinen halkın bunca tepkisinin bir nedeni de işte bu yıkıcı politikalar karşısında yorgun düşmesi. Hepimiz yıkım yorgunuyuz...

antsanat

Sanatçılar ve Kent Bileşenleri Antalya Müzesi İçin Birleşiyor **Antalya'da “Müzesiz Kart” Çağrısı**

Antalya'da son dönemde kamuoyunun gündemini meşgul eden konulardan biri, Antalya Arkeoloji Müzesi için verilen yıkım kararı. Bu karar, yalnızca kentin kültürel mirası için değil, aynı zamanda kamusal alanın geleceği için de kaygı uyandırıyor. Kent içindeki uzmanlar ve vatandaşlar yapının yıkılmadan güçlendirilme ihtimali ve yanına eklenebilecek yeni yapı kompleksi ile kapasite artırımının sağlanması üzerinde duruyor.

Eğer yapının yıkımı şart ise de yeni yapı yapılabildiği kadar eserlerin yerinde muhafaza edilerek, yapılan yeni yapıya aktarımını talep ediyor. Dolayısıyla kent halkı hem eserlerin güvenliğinden hem de müze için verilen yıkım kararından endişe duyuyor ve Kültür Turizm Bakanlığının tek başına aldığı bu kararı eleştirerek konunun paydaşı olduğunu hatırlatıyor. İşte bu noktada sanatçılar, tasarımcılar ve

farklı disiplinlerden kişiler bir araya gelerek, kent içinde 30'dan fazla sivil toplum kuruluşunun yer aldığı Müze Çalışma Grubu'nun yürüttüğü faaliyetlere ve müze önündeki eylemlere destek vermek amacıyla “Antalya Müzesi için Yaratıcı Eylemler” adlı bir ekip kurdu. Sanatın ve yaratıcılığın dönüştürücü gücünden hareket eden ekip, müze için verilen karara karşı geliştirilen eylemleri görsel ve kavramsal bir

düzleme taşımayı hedefliyor. Antalya merkezli sanatçıların yanı sıra farklı şehirlerden de destek gören bu oluşum, kısa sürede “yaratıcı dayanışma”nın önemli bir adresi haline geldi. Bu kapsamda geliştirilen en güncel proje ise “Müzesiz Kart”. Antalya Müzesi Yaratıcı Eylemler ekibi ve Müze Çalışma Grubu’nun ortaklaşa başlattığı açık çağrı, tüm sanatçıları, tasarımcıları, sanat profesyonellerini, arkeologları, hak savunucularını ve kamusal alanın geleceğine dair söz söylemek isteyen herkesi kapsıyor. Katılımcılardan, “Müzesiz Kart” adını taşıyan özgün tasarımlar üretmeleri bekleniyor.

Kartların üretiminde bazı teknik çerçeveler belirlenmiş durumda:

Dijital üretimler için: 80x50 cm, 150 dpi

Fiziksel üretimler için: 8x5 cm (veya 8x5 oranında), 300 dpi taranmış

Kartlarda en az bir yüzünde “Müzesiz Kart” ifadesi yer almalı. Ön-arka iki yüzey tasarlanabilir veya tek yüzey kullanılabilir.

Çağrının en önemli ilkelerinden biri ise tasarımların toplumsal cinsiyet eşitliği gözeti-

lerek hazırlanması. Irkçı, cinsiyetçi, sağlamcı, yaşçı, homofobik, transfobik, göçmen ve mülteci karşıtı, hedef gösterici veya ötekileştirici hiçbir ifadeye yer verilmemesi özellikle vurgulanıyor.

Katılım koşulları ve duyurular, projenin Instagram hesabı @muzesizkart üzerinden takip edilebiliyor. Antalya Müzesi için Yaratıcı Eylemler ekibi, katılım koşullarını sağlayan her tasarıma ve tasarımcıya eşit bir mesafede durmayı ilke edinerek katılımcı bir sanat projesi inşa etmeyi hedefliyor. Müzesiz Kart hesabı zamanla tüm tasarımların arşivlendiği, kamuoyunun Antalya Arkeoloji Müzesi veya kullanıma kapalı diğer müzeler özelinde söz söyleme ve kendini görsel bir dille temsil etme imkanını bulduğu bir platforma dönüşmeyi amaçlıyor. Her yeni katkıyla kendini güncelleyecek olan bu platform açık bir yapıt gibi, farklı yorumlara olanak tanıyan ve bunların hiçbirinin bir ötekine baskın olmadığı eşitlikçi ve çok sesli bir ortam yaratmayı hedefliyor. Müzesiz Kart, kent mekanının sunduğu heterojen yapıya atıfta bulunarak çoğul, özgürlükçü, bağımsız ve yaratıcı

bir dil geliştirmeyi benimsiyor. Antalya Müzesi’nin geleceği üzerine yürütülen tartışmalar sürerken, “Müzesiz Kart” yalnızca bir tasarım çağrısı değil; aynı zamanda bir müzenin, kentin ve kamusal alanın değerini birlikte yeniden hatırlama girişimi olarak öne çıkıyor.

Tasarım: Yağmur Uyanık

antsanat

► Kapak Konusu

**Selahattin Tonguç'u
Unutmayacağız**

Tonguç anlatıyor: “Ben Hamamcı Nuri’nin Oğlu Selahattin!”

Çocukluğum, Gençliğim, Yetiştığım Ortam ve Hayallerim

32 yaşında Antalya Belediye Başkanı seçilmiş, yaptıkları ve yapmaya yeltendikleriyle sayısız tehdit almış, 7 suikast atlatmış bir Cumhuriyet çocuğu, devrimciydi o.

Birkaç sayfaya sığmayacak bir yaşam Selahattin Tonguç’unki. Yine de 2020-2025 yılları arasında araştırmacı Göktuğ Özgül’le biyografik kitabı için yaptığı 50 saatlik ses kaydının bir özetini aşağıda bulacaksınız.

Ben, Nuri’den olma, Hatice’den doğma Selahattin Tonguç. Hamamcı Nuri’nin oğlu. İnsan kendi doğumunu bilmez ya, 2 Mart 1941’de Antalya’nın Kaleiçi’nde, Barbaros Mahallesinde, dedem Hamamcı İbrahim Efendi’nin konağında dünyaya gelmişim. Geniş taşlık, yüksek tavanlı hayat, cumbalı odalar. Dedem fötr şapkası, elinde bastonu ve şık giyimiyle tam bir Cumhuriyet tutkunuydu. Dedem Cumhuriyet Hamamı’nın işletmecisiymiş. Geniş ailemizi, harama el sürmeden, bu hamamın geliriyle doyurmuş. Çocukluğum Kızılarsaray’da geçmiştir. Tek parti dönemiydi ve İkinci Dünya Savaşı yılları. 1946’ya kadar sürmüş ekmek karnesi uygulaması, hayal meyal hatırlarım. Gaz maskesini sadece gazetelerde gördük. Karatma geceleriye, bittikten yıllar sonra dahi konuşuldu. Tüm bunlara neden olan yurtların insanları, yıllar sonra turist olarak sahillerimize gelerek, barış ve huzur içinde birlikte tatil yapacak, denize gireceklerdi. Türkiye’de bu kentin adını ve varlığını pek az insanın bildiği o günlerde, Adalya’dan Antalya’ya dönüşmüş, kasabadan hallice, şehir demeye bin şahit bir yerde büyüdüm. Babam Cumhuriyet Hamamı’nı işletirdi. Kar-

deşler arasında tek okumamış olan oydu. Hepsisi tahsil görürken, hamamın gelirinin büyük kısmını onlara göndermiş. Fakat bunu kabul etmezdi. Efsane vali Haşim İşcan dönemi, devletin ormandan kontrollü odun kestirme işine makta denir. Babam uzun süre, Ömer Melli’yle birlikte Manavgat’ın dağ köylerinde makta işi yaptı. Elmalı sedir ormanlarına da gider miydi, bilmiyorum.

Babam Nuri Tonguç’un bazı işler için zamanında belli ki açık artırmayla alınmış bir Ford otomobili vardı. Babamın diyorsam elbette otomobil sürmeyi biliyorsa tanıdıklar da kullanır. Her şeyin imece olduğu günler. Örneğin İsmet İnönü, birkaç kez o otomobille giriş yapmıştır Kapaezaltı’ndan Antalya’ya. Bas 1, kaldır 2, yazardı. Tekerler ahşap! Korkuteli civarına gideceğimiz vakit, sabah gün ışımadan, haydi o tekerleri ıslat. Kepezüstü’nü çıkarız biraz ileride ülkem gibi ıssız bir çeşme başında mola verilir. Tekrar tekerler ıslatılır. Islatınca şişer ve bir süre daha idare eder.

Babamın bir de Harley Davidson motorsikleti vardı. Yoktu diyene rastlayamazsınız. Bir çalıştı mı gürültüsünden durulmazdı. Makta işçileriyle, şehrinim tahtacılarıyla -ki o arkadaşlarım ya da yongacılar derdi- ava çıkmış, içmiş, bazı geceler sabaha karşı eve dönerdi. Zaten o

Babam Nuri ve Annem Hatice

motorun sesine tüm sokak şöyle bir yataktan doğrulur, harp mi çıktı dercesine. Uyuyanları uyandırır. Çocuklar kalkın. Keklik ya da turaç avlamıştır. Hanım şunu al bi zahmet. O gün artık onun yahnisi yenir.

Babamın böyle başka işlere gittiği günler, hamam kapanır mıydı? Bizim hamam bir kentin kapısı gibiydi, benim bildiğim hiç kapanmadı. Cumhuriyet Hamamı'nın soğukluk ya da ılıkılık denir, o kısmı çok muntazamdır. Akşam ezanından sonra dahi köylerden gelip hanlarda yer bulamayan müstakil insanlar, binek hayvanına da barınak aramayanlar, ya ücretsiz ya gönlünden ne koparsa, hamamın soğukluğunda konaklardı.

Doğuda Elektrik Santrali son bina fakat şehir, Vali Konağı'nda (Işıklar Öğretmenevi) biter. Batıda Meteoroloji Yapısı fakat Kadınyarı'nda şehir bitmiş sayılır. Kuzeyde ise Şarmpol'ün üstünde bitiyordu kent hudutları. Halkevi, Elhamra Sineması, Antalya Lisesi, (halk şimdi Karaali-oğlu diyor) İnönü Parkı, birkaç lokanta, birkaç kahvehane... Antalya hepi topu bu kadar.

Biri vefat eder, cenaze Paşa Camisi'nden kal-kar, Andızlı Mezarlığı'na kadar, görenlerin iyi

niyet temennileri ve dualarla el üstünde götürülür o tabut. Cena-zenin o küçük kalabalığını ve tabutu gören esnaf ya kalabalığa katılır yardım eder tabutun bir ucundan tutar ya da dükkânının kapısında şapkasını önüne alır ve bir çeşit saygı duruşuna geçerdi.

Zanatkârların merkezi Eski Demircileri'yi. Hacı Şaban'ın boyacı dükkânında kırmızı, mavi, mor, sarı, yeşil yün çileleri ebruli bir renk cümbüşüne çevirirdi çevreyi. Atarabaları, tatar arabalarını o boyardı. Civar illerden de gelenler olurdu ona. Yemeniciler Çarşısı'nda Morali Zeynel, İkikapılı Han'da

İkizler Yorgancısı... Kaybolan meslekler, renkli simalar saymakla bitmez. Kanlıçay, mezarlığa kadar gelir, değirmenler çalışırdı.

İşte 1940'larda sıtmadan veremden kırılan, her yerinden sular arıklar akıp, içecek temiz suyu olmayan, kışın sert ve nemli, yazın cehennem sıcağı; memurların sürgün yeri "cehenneme beş kuruş" Antalya, böyle bir yerdi.

Muratpaşa Cami'nin bahçesindeki havuzda öğrendik yüzmeyi.1947-48'de İstiklal İlkokulu'nda başladı okul hayatım. Deniz Baykal da dördüncü sınıf öğrencisiydi, bizlere abilik yapardı. Tahir Dağyar müdürümüz, Müzeyyen Hanım ve Bedia Hanım öğretmenlerimizdi. Ortaokulu, Antalya Lisesi'nin küçük binasında tamamladım.

1958'de büyük olaylar yaşandı. "Kıbrıs Türk-tür" mitinginde Cumhuriyet Meydanı'nda mahşeri bir kalabalık. "Diktatorya'ya Hayır" yürüyüşünde lise ikinci sınıf öğrencisi olarak Demokrat Parti'yi protesto ettik. Muammer Aksoy hoca bizi sakinleştirmeseydi büyük bir linç hareketi olacaktı.

Antalya Lisesi üçüncü sınıfın birinci döneminde karneme tam on bir tane zayıf yani bir

gelmişti. Eşraf çocuklarıyla yaramazlık yaptık, ama biz orta tabaka bir aileyiz, okumam lazımdı. O zamanlar beni kan tuttuğunu bilmiyordum ve Tıbbiye'ye gidip doktor olmak en büyük hayalimdi. Bu arkadaş grubundan uzaklaşmalıydım. 1958 Şubat'ında amcam Demokrat Parti'den Burdur Belediye Başkanı Zeynel Abidin Tonguç'un yanında liseyi bitirmek için Burdur'un yolunu tuttum.

Burdur'da "haçı koynunda" lakabıyla ünlendim. Antalya'dan sonra hem Burdur, hem de okul bana çok küçük görünmüştü. Bir dönemde Burdur'da notlarımı düzelttim. Tamamı 7-8-9 oldu. Antalya'dan gelen notlarımla buradaki notlarım arasındaki fark müdür muavinini şaşırtmıştı. Önceki karnemde on bir tane bir gören Müdür Muavini İbrahim Bey, arkadaşlarımla yanında bana, "Sen nasıl bir adamsın? Senin gibilere haçı koynunda derler" dedi. Okulda "gerçek niyetini, kimliğini veya durumunu gizleyen, aldatmaca yapan, rol yapan" anlamında haçı koynunda birisi olarak ünlenmiştim. Bu deyim mezun olunca ya kadar benimle anıldı. Felsefe ve tarih derslerinden ikmale kaldım. Yalvardım. "Geçemezsem serseri olurum" diyerek hocamı ikna ettim ve 1958'de Burdur Lisesi'nden mezun oldum.

İlk sigaramı da o yıl içtim - amcamın sayesinde şaraba batırılmış Sipahi bulmuştum. Ne bileyim ki bu günde üç pakete kadar çıkacak, hayat boyu sürececek bir alışkanlığın başlangıcı olacağını...

Üç amcam Tıbbiye'de okumuşlar - kentte onlara "Üç Tıbbiyeli Kardeş" denmesi ailemizin gururuydu. Dr. Burhanettin Onat, Dr. Sabri Aksoy ve amcam Dr. Sadri Etem Tonguç, İtalyan işgali döneminde, İtalyan Hastanesi'nin kentli-

den ödenmesi mümkün olmayan ücretler istemesi karşısında, Türk yurttaşlara ücretsiz muayene duyurusu yapmış üç vatanperver. Bu, Antalya Gazetesi sahibi, Rodos sürgünü Mehmet Emin Efendi'nin (Adison) ve oğlu Mazlum Adison'un anılarında da geçer. Diğer amcam Dr. Hüsamettin Tonguç, uzun yıllar Kaş Sıtma Savaş tabipliği, Antalya İl Sağlık Müdürlüğü gibi görevlerde bulunmuş. Bir diğer amcam Zeynel Abidin Tonguç ise çocukluğumda Bur-

dur Sağlık İl Müdürü, gençliğimdeyse Burdur Belediye Başkanıydı. İşte, ben de doktor olma hayali kurdum bu üç amcamı izleyerek.

Ailede üç amcamın doktor olması, bu mesleğe karşı büyük bir heves duymama neden olmuştu. Hep doktor olmak istedim ama olmadı. 1958'de İstanbul'a gittiğimde, amcam Sadri Etem Tonguç'un sanatçılarla dostluğunun renklendirdiği bir dünyaya girdim. Yakın dostlarının "kafacı Sadri" dediği amcam, aynı zamanda mason locasında Büyük Üstad'dı.

Kadıköy'de Süreyya Operası'nın yanındaki muayenehanesi zamanın ünlülerinin uğrak yeri idi. Dâhiliyeciyi olmakla kalmamış, çok sevi-

1957, Antalya Gençliğinin "Diktatoryaya Hayır" Yürüyüşü

len, vazgeçilemeyen birine dönüşmüştü. Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Münir Nurettin, Selahattin Pınar, gibi dönemin büyük isimleriyle dostluklar kurmuştu. Bu insanları ben de gördüm. Sohbetlerinde sessizce bir kenarda bulundum. Todorî'nin meyhanesinde Sakallı Celal, İngilizce edinebilmek için tanıştığım İstanbul Üniversitesi'nde Mina Hoca (Urgan) ve İstanbul'da bulunduğum vakitler boyunca vapur iskelesinde buluşup birlikte karşıya geçtiğimiz Vedat Günyol gibi sayısız isimle daha beni o tanıştırmıştır. Bu insanlardan hiç fark etmeden çok şeyler öğrenmişim. Sonra anlayacaktım.

İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'ne başladım ama asıl hedefim Tıp'tı. Bir yandan üniversite, bir yandan zengin bir cemiyet hayatı yaşarken, ülke adeta kaynayan bir kazana dönüşmüştü. Öğrenci olaylarının tam ortasında buldum kendimi. İnönü'nün el yazısıyla yazılan bildirilerini teksirle çoğaltıyor, kamyonların arkasında sabaha kadar dağıtıyorduk. 1960'ta bir otobüsten atlayıp sivil polisten kaçmaya çalıştım. Kilometrelerce koştum. Yerleşim

yerleri bitti, Kızıltoprak'ta tarlalara girdim. Bir sotede nefesimin yatışmasını bekledim. Herif hala oralardaydı. -ki asıl hikâye daha uzundur ve hayatımın en heyecanlı anlarından biridir. Mahmut Esat Karakurt'un küçük kardeşi Ferit Karakurt, en yakın arkadaşlarımdan biri. Gece olmuş bunlar iskambili bırakmıyorlar. 27 Mayıs 1960. Gece yarısı Kadıköy'deki evden Antalya Belkıs Festivali için Antalya'ya gitmek üzere evden çıktım. Haydarpaşa'dan trene bineceğim. Sokakta hiç kimsecikler yok. "Boşuna gitme, ihtilal oldu" dedi polisler. Mecbur gece yarısından sonra eve döndüm. Evdekilerin nihayet, iskambil oyunları bitmiş, Ferit benim yer yatağıma kıvrılmış. Evde yatacak yer yok. Ama en önemlisi ihtilal olmuş, içim içime sığmıyor. Uyandırdım Ferit'i. Kalk ihtilal oldu. Fenerbahçe Kalamış'tayız. -Apartmanımızda Zekeriya ve Sabiha Sertellerin de dairesi var. Fakat tüm bu baskı ortamında yurt dışındalar. Hiç görmedim onları. On yıllarca dönemediler ülkelerine zaten.- Sadece birkaç metre ötede, iki bakanın evi var. Ferit'le ikimiz hiç ama hiç

1958 Kıbrıs Mitinginde Mahşeri Kalabalığın Bir Bölümü

konuşmadan, sanki önceden anlaşmışçasına ceketlerimizi giyip çıktık. Birlikte komşu bakanların zillerine bastık, “Uyanın, kalkın, ihtilal oldu! Hesap vereceksiniz! Radyoyu açın da görün bilmemneyinizi! (Küfür savurduğumuzu da anımsarım. Gençlik işte!) Ertesi gün halk sokaklardaydı, davullar çalıyordu ve polis artık hiçbir şey yapmıyordu. Tam bir şenlik havası! Aynı yıl hayatımın en büyük dayasını yedim. Kadıköy’de tramvayla eve giderken askerler beni de aldı. Bodrumda Ali Fuat Başgil hakkında küfür ettiğim için dayak yedim, morarmış halde Sansaryan Han’daki Emniyet Müdürlüğü’ne götürüldüm. Oradaki işkence araçlarını gördüğümde ne durumda olduğumu anladım. Kan görmeye dayanamadığımın da bu tür bir durumda bir yerlerde farkına vardım işte. Demek ki asla doktor olamayacaktım.

1960 sonbaharında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne başladım. İstanbul’u özleyor, her hafta sonu trene biniyordum. Bir yıl sonra nihayet aradığım kültür ortamını Ankara’da da bularak İstanbul’a gitmeyi bıraktım. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası’nın konserleri, Devlet

Opera ve Balesi’nin gösterileri vazgeçilmezimdi. Ev arkadaşım, sonradan büyük bir medeni hukuk profesörü olacak Aydın Zevkliler’dir.

Ankara’da Antalyalılar Kültür Derneği’ni kurduk. Dört yıl başkanlığını yürüttüm. Her yıl Bulvarı Palas’ta Portakal Gecesi düzenledik. Antalya Piyazı’nın sosunu buradan götürüyorduk. adım atacak yer kalmayacak kadar kalabalık oluyordu. Yılda bir kez, Antalya’yı anlatan Güneş ve Tarih Dergisi’ni çıkarıyor, geziler düzenliyordum. Farkında olmadan siyasetin alt yapısını örüyormuşum meğer.

Kırkgöz mevkiinde, Karain’i gören bir yerde, Yağca Köyü’nde dedelerden kalma bir çiftliğimiz vardır. Denize girmeye vakit bulamıyor, Kırkgöz’ün gâvur arklarında serinliyordum. Anadolu’da insan yaşamını yarım milyon yıl geriye götürecek olan, bu coğrafyanın en kutsal yeri Karain Mağarası’nın kazısına başlanmıştı. Sıkıldıkça motorsikletle, İsmail Kılıç Kökten hoca ve öğrencilere, çalışanlara ayran ve azık götürüyordum. Yazları çiftlikte çalışıyor, yetiştirdiğim karpuzları satarak para kazanıyordum. Bu şekilde kışın Ankara’da rahat

ediyordum. Kafeteryalara, pastanelere, konserlere gidecek parayı böyle böyle biriktirdim.

Münazara takımındaydık, Uğur Mumcu da bizlerden bir alt sınıftaydı ama en başarılı üyelerden biriydi. Kantin konuşmaları adeta ikinci bir eğitimdi bizim için. Doğu Perinçek, Hasan Fehmi Güneş, Ahmet Kumruluoğlu gibi sınıf arkadaşlarımız, müdavimlerimizdi.

Bülent Nuri Esen, Faruk Erem gibi efsane hocaların öğrencileri olmuştuk. Ord. Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta hocamız bize “Bu ülkeye borcunuz var!

Siyasete atılmalı, ülkenin gelişmesi için emek vermelisiniz” demişti. Bu sözler beni etkiledi, 17 yaşında Antalya Gençlik Kolları’nda bulduğum CHP’ye yeniden üye oldum.

1965’te Ankara yıllarım sona erdiğinde, hayatımın temellerini atmış, siyasetin ve kültürün ne demek olduğunu öğrenmişim. Amcamdan aldığım sanat sevgisi, hocalarımdan öğrendiğim vatan borcu bilinci ve yaşadığım olayların verdiği tecrübeyle geleceğe hazırdım. 1960 Anayasası gerçekten çağdaş bir anayasaydı ve gençliğin umutlarını yeşertmişti. Farkında olmadan siyasete kayıyor, baba ocağım Antalya’da siyaset yapmanın alt yapısını örüyordum.

1965’te Hukuk Fakültesini bitirdim ve Antalya’da avukatlık stajına başladım. Süleyman Özgül’ün yanında başladığım bu serüven, beni hem mesleğimle hem de hayatla tanıştıracaktı. Antalya, Burdur ve Isparta’nın birleşik barosuna kaydım 212 numarayla yapıldı. Cumhuriyetten 1966’ya kadar bu üç şehirdeki iki yüz on ikinci avukat bendim.

Avukatlık günlerimin en unutulmaz anılarının

Bir Ömür Hayat Arkadaşım Ayşe Tonguç ile...

dan biri, Cüneyt Arkın ile bezik arkadaşlığımı. Film çekimi için Antalya’ya geldiğinde tanıştık. Akşamları Tatoğlu Otel’de bezik oynardık. O dönem her akşam sohbet ve oyun, belki bir ay sürdü bu dostluk.

1966 kışında Bucak’taki duruşmalara giderken korkunç bir kaza geçirdik. Babamın eğri bacak Skoda kamyoneti beş takla attı. O kamyonetten, Süleyman’la ikimiz tek sıyrık almadan çıktık. O gün ölümün o kadar korkulacak bir şey olmadığını anladım. Bu deneyim bende hiçbir zaman sönmeyen bir cesaret uyandırdı.

Asıl dönüm noktam Antalya Adliyesi’nde yaşandı. Bir hâkimin ilk celsede daha ben ağzımı açmadan “yaz kızım, karar...” diye başlamasıyla, “kapıda şu kadar para aldığınız konuşuluyor hakim bey. Şimdi siz bu söylentiye haklı çıkarınız.” Diyerek bu adaletsizliğine dayanamayıp sandalyeyi havaya kaldırmıştım. Baro başkanı, Zeki Şeremet Bey son anda müdahale edip beni kurtardı, ama ben hakimden özür dilemedim. Türk yargısına zarar verdiğini söylediğim o hâkimle bir daha karşılaşmadık o dönem.

Zeki Bey, “Selahattin, hemen askere git. Meslekten men davası açacaklar. Git ve bir süre unutulmuş ol.” Dedi.

1966 Kasımı’nda Ayşe Erdal ile evlendim. Babası Ahmet Erdal, Robert Koleji mezunu, yüksek tahsilini ABD’de yapmış bir mühendisti. TC Karayolları’nın kurucuları arasında yer almış, Karayolları 3. Bölge Müdürü olarak Kon-ya, Antalya, Burdur, Isparta illerini yönetmiş; Bolu Kereste fabrikası, Ereğli Demir Çelik, Burdur Şeker Fabrikası ve ülkenin çeşitli ille-rinde Sümerbank fabrikalarının kurulmasın-da başrol oynamıştı.1955’te Antalya Dokuma Fabrikası kontrol amiri olarak bir süre Antal-ya’ya yerleşmişti. Cumhuriyet döneminin sa-nayileşme ve altyapı geliştirme çalışmalarında etkin rol oynayan, ülkenin kalkınmasına katkı sağlamış önemli bir teknokrat ve girişimciydi. Sadece eşim değil, bir ömür hayat arkadaşım olacak, benle tüm sıkıntılara sabır gösterecek olan Ayşe Erdal da eğitim yaşamına Antalya’da başlamış ve İstanbul Kız Lisesi’nde okumuş-tu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne

devam edecekti ki evlilik planımız, bu ihtimali ortadan kaldırdı. Yaşamımın en büyük üzüntü-lerinden biridir.

Ayşe sadece maddi olarak zorlu, sıkıntılı yıl-larımızda değil, yaşamımızın en güzel günleri olan, iki çocuğumuz Ebru ve Çetin’in yetiş-mekte olduğu ve benim belediye başkanı ol-duğum dönem, kapımıza gelen tehdit mektup-larına, tehdit etmeye gelen ve yapacaklarını kelimelere döken kişiler karşısında cesaretle boy gösterecek, düşleyemediği kadar sabırlı ve vakur bir insan olacaktı. Yaşadıklarının ay-rıntısını hala dahi bilmem, ne bana ne çocukla-ra bu dehşet anlarını anlatmaz çünkü.

Düğümüz Antalya Halkevi Salonu olarak bili-nen Belediye’de oldu, Gece yarısı düğüne as-kerler gelip ertesi sabah kıtaya teslim olmamı söylediler. Kıbrıs krizi nedeniyle ordu teyak-kuzdaydı.

Askeri kura çekiminde Doğubayazıt’ı çektim. Adını bile duymamışız. Ağrı’nın dondurucu soğuşuna gittik. Eşim Ayşe ve kayınvalidem İsmet Hanım da geldi. Üç günlük tren yolcu-luğundan sonra, is ve kömür

içinde vardığımız bu kasaba-da, bambaşka bir Türkiye’yle karşılaşacaktım.

Orada gördüğüm yoksulluk tarif edilemezdi. Eksi 30 de-recede, askeri kamyonların döktüğü çöplere akın eden, soğuktan morarmış üstü başı yırtık pırtık, giysileri noksan, o soğukta yarıçıplak, ayakka-bısız ayaklara çaputlar sarmış insanlar. Bu insanları çöpten uzaklaştırmak ve onları biraz daha açlığa mahkûm etme pa-hasına, bu insanlık dışı res-mi yok etmek için, bu resmi çizenlere değil, havaya silah atması emri verilen askerler.

Bir Ömür Hayat Arkadaşım Ayşe Tonguç ile...

Teğmendim. Bir komutanın üstüne yürüdümümü hatırlarım. (Bunlar ve fazlası, hazırlanan biyografik kitabımda “Doğubayazıt Halkı: Yüce Dağın Hayaletleri” adıyla yer almakta.) Bu manzara karşısında aklımlı yitirdim. Sanki başka bir ülkedeydim. Sınırın karşısında Şah'ın İranının ihtişamı varken, bu tarafta sadece sefalet vardı.

Yaz olunca, parsa toplamaya ağı çocukları yaşadığı ülkelerden dönermiş buraya. Akşamları bazen kahvehanelerde ağı çocuklarıyla sohbet ederdik. Batıda, İstanbul, Paris ve Londra'da yüksek tahsil görmüş, batı dillerini ana dilleri gibi konuşan, mitolojiden ve edebiyattan anlayan bu gençler, sabah ihtişamlı kıl çadırlarının içinde tam bir derebeyine dönüşerek, kuyruk olmuş köylüden koyun paralarını topluyorlardı. “Doğuda hâkimiyet bizde, ekonomik güç bizde. Bu halkın sadece manevi desteğe ihtiyacı var. Onlar biz olmadan bir gün dayanamazlar.” Bu sözler, ülkenin temel sorunlarının kaynağını açıklıyordu.

Bu yaşadıklarım, bana sadece hukuk değil, hayatın gerçeklerini de öğretti. Ağrı Dağı'na karşı geçirdiğim o bir buçuk yıl, benim siyasete girmemde birinci derecede etkili oldu. O çöplere koşan insanları gördükçe tüylerim diken diken oluyor. Doğubayazıt halkının yoksunluğu, aklımdan bir an olsun çıkmayacak ve beni yaşamım boyunca daha adil bir düzen için mücadeleye itecekti.

Hamile eşimi İstanbul'a göndermek zorunda kalmıştım. 1969 Martında askerlik görevimi tamamladım, Nisan ayındaysa baba oldum. Canım kızım Ebru dünyaya gelmişti. Hemen ardından baba ocağı Antalya'ya döndüm ve Muratpaşa Camisi'nin alt tarafında, Kızılsaray'da çocukluğumun geçtiği eve yerleştim. Hemen işe koyulmalıydım. Elbette ideolojilere ilgim vardı ama önce bir baltaya sap olmalı, ailemi geçindirmeli ve bir düzen kurmalıydım. Siyaset mi? Yöneticilik mi? Güldürmeyin beni!

antsanat

Uğur Mumcu ve Doğu Perinçek.
Masada arkası dönük kişi Tonguç.

1973 – 1980 Tonguç Dönemi

Toplumcu Belediyecilik ve Antalya

O belediye başkanı olduğunda, Şarampol, Bahçelievler ve Yenikapı arasındaki kentin adı Antalya'ydı. Hiç kimselerin bilmediği belediye hizmet sınırsaydı, Kepezaltı, Büyük Liman, Düden çayı ve Lara plajı arasındaydı. Dışarı hizmet götürmekse tutuklanmak demekti. Yine de Selahattin Tonguç efsanesi kısa süre içerisinde -Karaoğlu'dan bağımsız olarak- kentin bu dar sınırlarını aştı.

Göktaş
ÖZGÜL

Bugün, bir askeri darbe hüneriyle, binlercesi gibi görevden el çektiliğinin üzerinden yarım asır geçmişken, görev hudutlarının ötesinde, Akseki'nin bir dağ yolunda ıssız bir toprak yol kenarındaki çeşmede yaşlı bir Yörük kadınından ya da Elmalı'nın sedir ormanlarındaki tahtacı obasında bir adamdan işitebiliyorsunuz Tonguç adını. Peki, nasıl oldu bu? Hamamcı Nuri'nin oğlu Selahattin, nasıl önce Tonguç, sonraysa Antalya'ya umut oldu?

O'nun 1977 Antalya Belediyesi Yıllık Hizmet Raporuna yazdığı cümlelerle: "Antalya'da, insan sağlığına ve mutluluğuna, hızlı gelişmenin ve ekonomik toplumsal değişimin gereklerine uygun düzeni, Belediye kuracak"tı artık. "Köhenleşmiş Antalya Belediyesi, yurttaşların uyarıları ve meclis üyelerinin olumlu kararlarıyla silkinmiş, gereksinimlere karşılık veren etkin bir örgüt durumuna gelecek çok ileri adımlar atacak bir düzeye yükselecek"ti. Oldu mu dersiniz? Bir süreliğine olduysa da öyle kaldı mı? Sosyologlar ve toplum bilimciler, ileride toplumcu belediyecilik diyeceklerdi. Onlar, işi

yapanlarsa belli bir adlandırmaya gitmeden sadece hizmet dediler. Selahattin Tonguç ve niceleri. Onlar Antalya'nın işçileri!

Tonguç, Hizmet Dönemini Anlatıyor

1969 yazında beklenmedik bir teklif geldi. CHP Antalya İl Örgütü kendine bir başkan arıyordu ama kimse bu görevi üstlenmek istemiyordu. CHP Parti müfettişi Arif Hüdayi Oral, seçime üç ay kala, başkan bulamadığı için avukatlık büromu geldi. 9 metrekare bir alanda konuşuyoruz: "Herkes seni işaret ediyor." İlk reddettim. Günlerce gelmeyi sürdürdü: "Kaçışın yok bu görevi sen yapacaksın."

Henüz üç aylık bir baba, dört aylık bir avukatken, evimi geçindiremezken, istemeyerek kabul ettim. Atamayla CHP Antalya İl Başkanı oldum fakat derhal il yönetimi seçimine gittik. Bir dönem yani 2 yıl sonra bırakmak üzere, CHP Antalya İl Örgütü Başkanıydım. Henüz 28 yaşındaydım.

Ankara'da İsmet İnönü'yle ilk karşılaşmam unutulmazdı. İnönü'nün konutu Pembe Köşk'teki toplantıya koşu koşu yetiştim. Paşa beni yanına çağırdı, gençliğin önemine değin-

1977 İkinci dönemi kazanmasından sonra Antalya Belediyesi'ne girerken.

di: “Siz gençler, öneminiz var. Her davranışınızla topluma örnek olacaksınız” dedi. Sakalım geceden biraz uzamış. Hemen fark ederek nazikçe uyardı: “Mazeret yok, siz öndersiniz.” 1973’te beklenmedik bir başka teklif geldi: belediye başkan adaylığı. Cumhuriyeti kuran parti örgütü, demokratik seçimlerde, bu kentte bir kez dahi başkan çıkaramamış. Hiç umut yok. “CHPnin Antalya’da şansı yok. Belki bir ihtimal, sen...”

Genç bir ekiple Antalya için projeler hazırlamaya başladık: avukat Gürkut Acar, avukat Malik Günal, avukat Fahri Tugay, avukat İsmet Şekercioğlu, mimar İrfan Sancalı ve makina mühendisi Kemal Berktaş. Ekibin en yaşlısı bendim ve 32 yaşındaydım. Kenti geliştirme ufkuyla, mahalle mahalle, ev ev, kahve kahve dolaşıp projelerimizi anlattık yurttaşla. İlgi arttıkça umudumuz da çoğaldı. Dr. Avni Tolunay

iki dönemdir belediye başkanıydı ve üçüncü kez aday oluyordu.

Seçim sürecinde unutulmaz birçok olay yaşadık. Bunlardan biri de, Bülent Ecevit’e suikast girişimiydi. 27 Eylül 1973. Isparta Mitingi için konvoydaydık. Deniz Baykal, Rahşan Ecevit ve Bülent Ecevit’in içinde bulunduğu arabayı ben kullanıyordum. Isparta’ya girişte büyük bir saldırıya uğradık. Arabayı havaya kaldırıp indirdiler, ilk saldırı geçip bitip, sahneden konuşmaya başladığındaysa, taş sopa yağdırdılar. Ecevit kürsüden inmedi, biz de yerimizden kıpırdamadık. Omzumun ucuna büyük bir taş değdi geçti. Ağır yaralananlar oldu. Bu, Ecevit’e yapılan ilk suikast girişimiydi. Antalya’ya dönerken yol boyu köylerde çiçeklerle karşılandık. Aynı gün bir yanda tekmeleniyorduk, öte yanda karanfillerle selamlanıyorduk.

Ankara Hukuk’tan hocamız Ord. Prof. Tahsin

Bekir Balta'nın sözleri hâlâ kulaklarımdaydı: "Bu ülkeye borcunuz var gençler, ne şekilde olursa olsun ödemeye çalışın." İşte ben de borcumu ödemeye çalışıyordum. 9 Aralık 1973'te sandığa gittik. 95 bin nüfuslu kentte %42 oy almıştım. CHP ise Antalya'da demokratik seçimlerle ilk kez bir belediye başkanı çıkarmış oluyordu.

Henüz 32 yaşındaydım. Genç ekibimizle kapı kapı dolaşarak; Akdeniz'i, yalıyarları ve Beydağları dışında her şeyiyle bir Anadolu kasabası olan Antalya'yı değiştirmek için projelerimizi anlatmıştık, Antalya her anlamda "yenilik" demişti. Sonuçta seçimi kazandık ve bu hizmete başladık. Ekibimi oluştuyordum: Antalya Belediyesi meclis üyelerinden yol arkadaşlarımız Esat Uluhan, İlhami Tankut, Semih Sancar ve Gürkut Acar, bu 7 yıllık süreçte en büyük destekçilerim olacaktı.

Ve ekibimi oluşturmaya başladım: Temizlik İşleri ve Fen İşlerini farklı günlerde genişçe bir alana topladım. Bir masaya çıktım: "İşini iyi yapana tek söz ettirmem. Siyaset bu kapıdan içeri giremez. Benle birliktesiniz." dedim. Onlar işçileri Antalyanın!

Ve kaymakamlıktan bizler için istifa eden, hakkı ödenmez Antalya Belediyesi Başkan Yardımcısı Metin Kavakalanlılar, hem İmar hem Fen İşleri Müdürü Tuncer Sezgin, Basın büromuzun kurucusu Erol Ülgen, ESO müdürü Tayyar Evgen, Emlak Müdürü Yılmaz Oy, Muhasebe Müdürü Cemal Şahankaya; Personel Müdürü Cenani Çimrin; Hukuk İşleri'nde Osman İçli ve Semiha Neşşar, Kültür Müdürü Hasan Özbek, Yazı İşleri Müdürü ve Başkâtip Erol Atalay; sekreterimiz Zehra Akbaş, bir belediyeye ilk kez çevre sağlığı müdürlüğü kuracak olan Tokan Engin, uygar bir kent imar planı yapması

için, a sınıfı şehir plancılar Zühtü Can ve Müzeyyen Can ilk aklıma gelenler.

İlk iş olarak sayım yaptırdım. Her şeyi... bildiğiniz, aklınıza gelebilecek her şey. Çalışan, demirbaş, motorlu makine... 320 memur, 434 işçi. Fakat ortada pek bir kimse yok. 5 halk otobüsü var, 2si bozuk. Yıllardır trafiğe çıkmamış. Birkaç kamyon dışında ağır vasıta yok. Bir yol yapım makinesi yok kurumun. Gayrimenkulleri belli değil. Kira almak unutulmuş. Çalışanlar mevzuattan bîhaber. Şehir Şarmpol, Varyant ve Belediye Binası'nın arasından ibaret görünüyor fakat kent merkezinin yerel yönetim hizmet sınırı nerede başlar nerede biter, çünkü hizmet alanı dışında iş yaparsan valinin seni tutuklatma yetkisi var.

TRT binası açılışında, TRT Genel Müdürü İsmail Cem ve diğer konuklarla.

Elektrik bağlanmış fakat halk kullanmıyor, çoğunluk gaz lambasıyla idare ediyor. Su boruları götürülmüş fakat su yok. Tankerlerle her hafta bir mahalleye su. Balbey'deki beş katlı iş bankası'ndan önce, Vali Konağı'ndan (Işıklar Öğretmenevi) sonra asfalt yok. Yollar toprak. Altyapı sıfır. Halkın hizmet diye bir talebi de yok.

Kaleiçi'nde çöplerin katırlarla toplandığı, çırakların garsonlarının terlikle veya çıplak ayak dolaştığı; motorlu araçların - atların yolun bir

kenarında bırakılıp günlerce terk edilebildiği, dondurmanın süt kazanını caddedeki su arığına soğuturken, aniden hesapsızca oradan bir saman kamyonunun geçebildiği, yol üstünde saatlerce kafana göre istediğin yükü doldurup boşaltabildiğin; isteyince yolu kapayabildiğin yani, hava sıcaksa berberin yahut tamircinin hizmetini keyfince kaldırımda gördüğün... saymakla bitmez ki... Böyle bir kent!

Esnaflık, belediye çalışanının türlüşüne lakap takmış, onları görünce dükkânının kapısına çıkıp taklidini yapmakta. Belediye'nin saygınlığı? Öyle bir kavram nâmevcut. Belediye kendini hiç kavramsallaştırmamış, düşünmemiş. Belediye çalışanları, hangi yasa maddelerine göre iş yapmakta olduklarını dahi öğrenmemiş. Özetle çok büyük bir boş vermişlik hâkim. Bir standard oluşturmaya çalıştım. Herkese terzihanede üniforma diktirttik. Zabıta, bekçi, sürücü, aşçı ve daha fazlasına... Zabıta, esnafı dinlemeye, denetlemeye, yanlış uymaya başladı. Bakkal, manav, kasap, fırın, restoran, pansiyon... Çalışanlarımla ve yurttaşlarla toplantılar yaptım. Yurttaşla bir iletişim oluştu. Notlar aldım. Burayı geçiyorum. Sonuçta Antalya Tapu Müdürlüğü ve Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nden bilgiler aldık. Aylarca sürdü bu araştırma. En büyüğü, Düdenbaşı'nda yani Düden şelalesinin kaynağında 200 dönüm olmak üzere, belediyenin fark edilmeyen sayısız arazisi ve gayrimenkulü olduğu ortaya çıktı. Belediye'nin gayrimenkulü sayılınca taşınmazlar 150yi buldu. Otobüs sayısını hızla çoğalttık, ESO'nun gelirleri arttı; belediye imar işlemlerindeki

Antalya Film Festivali'nde bir gösterim öncesi, projeksiyon odasında.

bağışlarla gelir elde etti. Belediye, kendi atölyelerinde fidanını yetiştiren, kent moblesini, mazgal kapaklarını imal eden bir kuruma evrildi. Taş kırma şantiyemiz ve asfalt üretim tesisimiz oldu. İtfaiyemiz, Mainz ve Hellbron'da eğitimler aldı. İşhanları yaptık ve dükkânlarımızı kiraya verdik. İlk kez net aylık bilindir sabit gelirimiz oldu. Yüzlerce iş makinası satın aldık. 7 yıl içinde Antalya Belediyesi, Türkiye'deki belediyelerle değil, kıtasındaki diğer belediyeleriyle ve dünyadakilerle ölçülecek bir duruma gelmişti. Çünkü yolsuzluk, hırsızlık bitti. Kentte ranta geçit verilmedi. O nedenle sayısız suikaste uğradım. Balkonuma kurşun yağdı, CHP il binasında bomba patladı, Zorunlu kamulaştırmalara başlayıp, kent merkezinde yaya ve araç trafiğine yer açtık. Çünkü sadece Antalya'yı uygar bir kente dönüştürmek vardı ufkumuzda. Belediye demek ilk önce hizmet sonra imar demektir fakat rant değil, imar. Uygar bir kent imar planı yaptırmak için de kolları sıvadık fakat dönemimizde hizmet adı altında neler yapılmış, artık ben su-

sayım ve canlı tanıklar, gazeteler, belediye raporları ve askeri müfettiş raporlarının özetleri konuşsun:

Tonguç'un Farkı Neydi?

1868'den 1973'e kadar Antalya Belediyesi temel belediye hizmetleri olan temizlik, yol bakımı ve su temini gibi günlük ihtiyaçlara yönelik edilgen bir yaklaşım benimserken, yerel esnaf ve ticaret odaklı dar kapsamlı ekonomik politikalar izliyor, sınırlı bütçe ile küçük çaplı projeler gerçekleştiriyor ve merkezî hükümetin emri doğrultusunda hareket ediyordu. Kültür, sanat turizm işleriyle ilgilenmeme, kalkınma için doğal alanları kullanma ve yukarıdan aşağıya karar verme süreçleri bu dönemin temel teamülleri idi.

Selahattin Tonguç'un kendi sözleriyle "has-belkader" 1973-1980 yılları arasında iki dönem Antalya Belediye Başkanlığı görevini üstlendiği dönemde ise bu geleneksel yaklaşımlar köklü bir değişime uğradı. Tonguç döneminde imar plan çalışmaları yapıldı, Atatürk (Turizm) Parkı kamulaştırma mücadelesi verildi, falezleri ve sahili koruma çalışmaları gerçekleştirildi. Günlük ihtiyaçlara edilgen bir yaklaşım yerine, 20-30 yıl sonrasını düşünen stratejik planlama benimsenirken, belediyenin kültür-sanat işleriyle ilgilenmemesi teamülünü kılarak Antalya Film Festivali'ni uluslararası bir kültür-sanat şenliğine dönüştürdü. Antalya'da yapılacak projelerin bölgenin doğası, tarihi ve yeşilini bozmaması gerektiğini vurgulayan bir yaklaşım benimsendi ve turizmi kentin ana ge-

Yeni alınan her iş makinası, Antalya Belediyesi önünde sergilenirdi ve halk izlerdi. Antalyanın işçi heykeli, Antalyalı işçilerle!

lir kaynaklarından biri yapma hedefi güdülerek geniş ufuklu bir kent politikası oluşturuldu. Başkanlığı süresince altyapı yatırımları, şehir planlaması ve sosyal projelerle adından söz ettiren bu dönem, sivil toplumla işbirliği içinde çalışan, katılımcı belediyecilik anlayışıyla Antalya'nın 105 yıllık belediye tarihinde ilk kez modern, çevre bilinçli ve demokratik değerleri benimseyen bir yönetim tarzını hayata geçirdi.

İşçi Dostu, Halkçı Tonguç

CHP'nin çok partili düzende Antalya'da başkan çıkaramadığı bir dönemde, 1973'te 32 yaşında Antalya Belediye Başkanı seçilen Selahattin Tonguç, kasası boş bir belediye devraldı. İşçilerin ilk maaş borcunu kişisel borçla ödedi. Genel-İş sendikasıyla sözleşme masasına oturdu. İmar izni olmayan Vali Konağı inşaatı ve Konyaaltı varyantı üzerine yapılmak

istenen 20 katlı devlet oteli inşaatını mühürleyerek işe başladı.

Tonguç, Belediye Meclisi toplantılarını canlı yayınlattı. Rüşvet teklifini belediye hoparlörlerinden halkla paylaştı. Van-Çaldıran Depremi'nde depremzedelere yardım etti. Gıda maddeleri ABD ambargosundan bulunmaz olup karaborsaya düşünce, Tanzim Satış Mağazaları açtı.

Tonguç ve ekibi; uygar bir sebze hali, otobüs terminali, kent meydanı yaptırdı. Belediyelere ayrılan bütçenin ancak maaşlara yettiği, belediye kanunu nedeniyle satın alım yapamadığı bir dönemde, belediyesine kendi hüneriyle onlarca iş makinesi sağladı. (Ekskavatör, buldozer kepçe, greyder, konkasör, damperli kamyon, silindir, sondaj makinesi ve fazlası.)

Kentin altyapısını kurdu; adresler Kalekapısı'nın arkası, Cami'nin yanı gibi tarif ediliyordu. Hiç-

bir caddenin, sokağın adı yoktu; cadde ve sokak isimlerini belirleyecek komisyonu topladı.

Ülkenin ilk sahil kamulaştırmasını yaparak Konyaaltı Halk Plajı'nı açtı. Türkiye'de ilk kez, kıyı koruma kanununa dayandırılan "Kıyılara ve sulak alanların 150-500m yakınına imar yapılamaz" ilkesini de barındıran, Antalya Kent İmar Planı, aynı zamanda bir çevre koruma imar planıydı. Bu planda kamusal alanlar ve çok geniş bırakılan yeşil alanlar dikkati çekmekteydi.

Döneminde, Antalya İtfaiyesine Almanya Mainz ve Heilbronn'da eğitimler verildi. ODTÜ ve TÜBİTAK akademisyenleriyle çalıştı. Çevre sağlığı, geri dönüşüm, deniz kirliliği gibi o dönemde kimsenin duymadığı sözler etti. Kaptan Cousteau'yu ağırladı. Uğur Dündar'la kıyı yağmasını önlemek için bir dizi televizyon programında yer aldı.

Antalya Film Festivali kurallarını evrensel bağlama oturttu. Festival yönergesi oluşturmak için kurul topladı. Festival'e Âlim Şerif Onaran, Onat Kutlar, Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Ruhi Su, Yılmaz Güney gibi isimleri çağırdı. Köylere tiyatro götürdü. 1979 Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Yılında, yıl boyunca Çocuk Meclisi topladı.

Türkiye'yi devlet eliyle planlı turizmle tanıştıran Güney Antalya Turizm Projesi'nin Fahri Koordinatörlüğünü 1974-1980 arasında sürdürdü. 1978'de Akdeniz Belediyeler Birliği kurucu başkanı oldu.

Enerji Bakanlığı başkanlığında yapılan toplantılarda, Kepez Elektrik AŞ Yönetim Kurulu Başkanı olarak, elektriğin %100 kamulaştırılması; belediyelerin ve bağımsız denetçilerin elinde olması gerektiğini belirtti. (Arbede çıktı. Yaralanarak, toplantıdan uzaklaştırıldı.) Yunan toplumuyla barış dedi. Halkın toplanma hakkı, eğlenme hakkı ve mutlu olma hakkı dedi. Belediyenin yıllık raporlarında, "şehri rant sahiplerinden ve mutlu azınlıktan alarak halka verdiğini" söyledi. Özerk bir yapı istedi;

merkezî yönetimden onay beklemeden ihtiyaca göre bir yönetim ufku oluşturdu. TBMM'de hakkında soru önergesi verildi, Partisi CHP ve Ecevit'le dahi sık sık ters düştü; suikast girişimlerine uğradı.

"Toplumcu belediye" kavramı Türkiye'nin büyük kentlerinde Vedat Dalokay, Ahmet İsvan, Ali Dinçer, Erol Köse, Reşat Tabak ve Ege Bağatur ile Antalya'da onla somutlaştı.

Teamülde olmadığı halde tarih sahnesine çıkan Kenan Evren'in Genelkurmay Başkanı olmaması için en büyük mücadeleyi veren kişi oldu. Bu yüzden, partisinin genel başkanından defalarca uyarı aldı. 1980 Askeri Darbesi'yle görevden alınarak tutuklandı. Antalya Belediyesi, 40 küsur askerî müfettişle aylarca soruşturuldu. Olumsuz tek bir dosya bulunamadı. Aylar sonra hâkim karşısına çıktı fakat yargılaması yapılmadı (kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildi).

Şoföründen az maaş almasına rağmen "İsviçre bankalarında parası var, Cannes'da villaları var." iftiralarna maruz kalan, 20 yıl sonra Belediye'den özlük dosyasını istediğinde hizmet kayıtları bulunamadı.

Tonguç Dönemi, Antalya Belediyesi'nin sadece idari bir birim olmaktan çıkıp, turizm, kültür-sanat ve çevre koruma alanlarında ufku tasarlayabilen bir kent kimliği kazanmasında kritik rol oynadı. Tonguç'un bıraktığı miras, günümüzde bile Antalya'nın kent politikalarına yön veren temel ilkeler arasında yer almakta. 24 yaşında avukat, 28 yaşında CHP Antalya İl Başkanı, 32 yaşında Antalya Belediye Başkanı Selahattin Tonguç. Biz seni çok sevdik. Antalya seni çok sevdi.

Yazarın Notu: Bu yazı, Selahattin Tonguç'un hazırlanmakta olan biyografik kitabından, yaşamının çocukluğu, gençliği, üniversite tahsil yaşamı, askerliği, avukathığı ve 7 yıllık bir belediye başkanırken, 1980 Askeri Darbesi yöne-

timince suçu açıklanmadan hapse atıldığı, 39 yaşından itibaren yaşama tekrar tutunmaya çalışarak, babasının çiftliğinde sıfırdan başladığı kısımların dışında kalan, “hizmet” bölümünün, başlıklarının bir özeti niteliğindedir. Aynı zamanda uzun süredir devam eden ve külliyat haline getirilmesi planlanan Toplumsal Yaşam ve Antalya Araştırma Serisi’nin giriş bölümünü oluşturmaktadır. Göktuğ Özgöl, Selahattin Tonguç’un yaşam öyküsü kitabını oluşturabilmek için, Antalya Belediyesi’nin 1973-1982 yılları arası yıllıklarını taradı; on yıllık yerel gazete okuması yaptı; Selahattin Tonguç Arşivi’ne

girdi ve o dönemin başka yerde bulunmayan raporlarını taradı.

Bu kitapta yer alamayacak olsa da, bu dönemi kendince anlamlandırabilmek için aralarında İlhan Tekeli, Gürkut Acar, Tuncer Sezgin, Tokan Engin, Akın Önen, Hüseyin Cahit Kerse, Müzeyyen Can, Burhan Kızılöz, Ayşe Feyizoğlu, Erhan Karaesmen, Ercan Evren, Erdem Armen, Faik Altun, Hüseyin Durtaş, Bayazıt Büyükyıldırım, İbrahim Ceylan, İsmail Ogan, Kemal Kaçaroğlu, Mümtaz Otur, Kenan Değer, Nevin Engin, Nuri Erkal, Oğuz Er-

kır, Oktay Nayman, İlyas Engiz, Özcan Kırmızıoğlu, Recep Durmasür, Recep Koç, Vural Binbir, Yaşar Tezcan, Yusuf Çelik, Zehra Akbaş, Atilla Alpöge gibi Antalya Belediyesiyle çalışmış veya hakkında gözlemler yapmış kişilerle uzun süreye yayılan sözlü tarih görüşmeleri gerçekleştirdi. Antalya’nın kültürel ortamına katkı koymuş Şanar Yurdatapan, Cihat Aral, Zehra Aral, Mehmet Aksoy, Orhan Taylan, Yusuf Taktak, Seyit Bozdoğan, Nevhiz Tanyeli, Zihni Göktay, Çetin Tunca, Feyzi Tuna, Zeynep Oral, İsa Çelik, Ali Kocatepe, Melike Demirağ, Suavi Karaibrahimgil gibi müzisyen, sinemacı, tiyatroc, köşe yazarı ve ressamlarla da sözlü tarih görüşmeleri gerçekleştirdi. Geçmişte farklı vesilelerle bir araya geldiği Hüseyin Öğütçen, Cengiz Bektaş, Uğur Dünder, Şükran Taçoy, Alev Coşkun gibi isimlerden de çeşitli alıntılarla yararlandı.)

Kemal Sunal, 14. Antalya Film Festivali’nde En İyi Erkek Oyuncu ödülünü, Selahattin Tonguç’un elinden alıyor, 1977.

Antalya Belediyesi'nin Antalya Festivali süresince toplu sünnet şöleni yapması, 1960'ların başından beri bir gelenektir. Bu geleneği 1977 yılında 200 erkek çocuğunun sünnet edilmesiyle sürdürdü. Olay, Fransız Le Monde gazetesine tam sayfa haber oldu.

XV. Antalya Uluslararası Sanat Şenliği

Sinema • Fotograf • Grafik • Resim • Müzik • Yontu • Edebiyat

Tonguç ve Altın Portakal

“1974 yılına gelindiğinde, festival tarihinde önemli bir kırılma yaşanır. 9 Aralık 1973 tarihinden 12 Eylül 1980’e kadar, iki dönem işbaşında kalacak olan Av. Selahattin Tonguç’un kente damgasını vurduğu yıllar, Altın Portakal’da en büyük atılımın gerçekleştiği süreç olarak hatırlanacaktır.”

Tuncer
ÇETİNKAYA

ardında bıraktığı 10 yıllık dönemde, pek çok sorun yaşamakla birlikte kalıcı olma adına önemli bir mesafeyi de kat eden etkinlikteki farklılaşma, Tonguç’un ilk demeçlerinde saklıdır:

“1974 yılında yapılacak festival ile daha önceki yıllardaki organizasyonlar arasında bir benzerlik bulunmamaktadır. Altın Portakal bundan sonra bir sanat gösterisi olacaktır, bunun böyle bilinmesinde büyük yarar vardır.”

Büyük Değişim

Festival adına yaşanan ilk değişim, Tonguç Dönemi jürilerinde kendisini gösterir. Artık Yeşilçam’ın kodaman prodüktörlerinin devri bitmiş, sansasyonel kararlarıyla ve “sırası gelen” mantığıyla yapılan ödüllendirme stratejileri farklılaşmıştır. Sektöre sunulan güven, 1974’e rekor sayıda filmin katılması sonucunu doğurur. Portakal, halkçı bir sinemanın peşine düşen yaratıcılar için güvenli bir liman olmuştur. Bir başka yenilik ise yarışma birincisi olan filmin, festival süresince sinema salonlarında ücretsiz gösterimi dışında, Cumhuriyet alanında, on binlerce Antalyalıya yeniden gösterilmesidir. 1974 yılından itibaren, o güne kadar önemsenmemiş bir kategorinin daha öne çıktığına tanık oluruz: Film müziği. Söz müzikten açılmışken;

70’lerin Altın Portakalları içinde Ali Kocatepe’nin bestelediği “Antalya’ya Koş” adlı şarkının büyük önemi olduğunu hatırlatalım. Kocatepe’nin; Ertan Anapa, Funda Anapa, Gökben, Esmeray, İlhan İrem ve Seyyal Taner ile birlikte seslendirdiği bu şarkının kırkbeşlik plakları festival süresince halka dağıtılacak, tüm gösteriler bu şarkı ile başlayıp bitecektir.

1975 Festivali, önceki yılın tecrübeleri ışığında, Yeşilçam’ın köklü kurallarına karşı Film Festivali Katılım Yönetmeliği’nin hazırlanma çabalarına sahne olarak başlar. 12. Altın Portakal’ın akılda kalan yanlarından biri de Aspendos’ta düzenlenen Ödül Töreni’dir. Gecede, “komando” adı verilen bir topluluk, Aspendos tarihinde hiç karşılaşılmayan olaylara damgasını vurur; sanata taşlarla saldırılır. Sesli protestoların ardından sahneye çıkan Belediye Başkanı Selahattin Tonguç grubu sakin olmaya çağırır, “Bu hepimizin festivalidir. Sizlerin eğlenmeniz için sanat toplulukları Antalya’ya gelmişlerdir. Amacımız sanata dönüktür. Görüyorum ki zaman zaman aramızdan çatlak sesler çıkmaktadır. Buna mani olun, sanata saygılı olalım” şeklinde uyarılarda bulunmuştur. Ne var ki olaylar hız kesmeyecek; önce sahneye taş atılacak, ardından da Ali Kocatepe’nin şarkı söylediği sırada seyyar jeneratörden sağlanan elektrik sık sık kesilecektir. Ödül

töreninin başlamasıyla sahneye Yılmaz Güney adına çıkan ve sanatçının mesajını okumak isteyen Fatoş Güney de saldırılardan payına düşeni alır. Güney ve organizasyonun aleyhinde slogan atan azınlık etkinlikleri sabote etmeyi başarmış, Başkan Tonguç'un hafif yaralanmasına neden olmuş, dahası Birincilik Ödülü'nün verilmesini engellemiştir.

Bütün bu yaşananlar, yeni yönetim tarafından ortaya konan sanat ağırlıklı festival etkinliklerinin, genç ve yeni bir sinemanın Altın Portakal'da yer almaya başlamasının kimi çevreleri rahatsız etmeye başladığını göstermektedir. Sonraki yıllarda, özellikle 70'li yılların ikinci yarısında da benzer saldırılar sürüp gidecektir.

“El” ve Diğerleri

1975 Altın Portakal'ı, bir dizi yeni etkinliğe imza atılmasından dolayı da önem taşımaktadır. Bunların ilki, önümüzdeki dönemde ayrıntılı biçimde değinilecek “Plastik Sanatlar Sempozyumu”nun temelini atılmasıdır. Bu doğrultuda yapılan ilk çalışma, tanınmış sanatçımız Kuzgun Acar'a aittir. Yapıt; Antalya'nın, Haşim

İşcan'ın çaba ve emeğine şükranlarını sunan ve onun emeğini simgeleyen bronzdan bir eldir ve üzerinde de İşcan'ın rölyefi vardır. Ne var ki heykele itirazlar daha ilk günden başlar. “El”in emeği, dolayısıyla da emekçiyi simgelemesi, kimilerine göre siyasi bir bakışın ürünüdür. Tamamlandıktan sonra Karaalioğlu Parkı girişine konan eserin özellikle darbe sonrasında karşılaştığı muamele bilinmektedir.

Aynı dönemde tanınmış grafik sanatçısı Mengü Ertel, günümüzde halen Büyükşehir Belediyesi'nce görsel kimlik olarak kullanılan Antalya logosuna imza atar. Kent, Yivli Minare'nin dışında kendini tanıtabilecek yeni bir simgeye kavuşmuştur. Yine 1975 yılında Güngör Türkeli'nin girişimiyle ülke genelinde bir Öykü Yarışması düzenlenir. “Yüzlerce genç ve amatör yazarın katıldığı ve edebiyat çevrelerine yeni bir soluk getiren etkinlik, bir yıl sonra “Türkiye'den Hikâyeler” adıyla kitaplaştırılır. Yarışma sonucunda ödüller şöyle açıklanmıştır: Fakir Baykurt, Asim Bezirci, Adnan Binyazar, Erdal Öz ve Sadun Tanju'dan oluşan Seçiciler Kurulu, 28.08.1975 perşembe günü yaptığı son

toplantıda kendisine verilen 170 hikâyeyi oy çokluğu ile aşağıdaki şekilde değerlendirmiştir: Birincilik: Dursun Akçam, “Haley”. İkincilik: Celal Özcan, “Top Yeri”. Üçüncülük: Orhan Pamuk, “Hançer”.

1976’ya damgasını vuran ilk olay, Süreyya Duru’nun “Kara Çarşafı Gelin” adlı filmi ile ilgili olarak, Film Denetleme Kurulu’na “sakıncalı” uyarısı yapılması ve filmin Antalya Festivali’nde yarışmaya girmesinin engellenmesidir. Bu durum önümüzdeki dönemde değineceğimiz yoğun sansür baskısının ilk sinyalleri arasındadır. Yine de Tonguç’un organizasyonu, bir yıl sonra sansürcülere gereken yanıtı verir.

Portakal tarihinde bir başka önemli dönemecin adı olan 1976’da, adı iki yıl önce konulan “Sanat Şenliği” kendini iyice göstermeye başlar. O yıl yürürlüğe konan “Afiş Yarışması” bu etkinliklerden biridir. Aynı dönemin radikal kararlarından birisi de 11 yılın sonucunda simgesel hale gelen ödüllerin değiştirilme kararının alınmasıdır. Açılan yarışmaya katılan 48 çalışma, Selahattin Tonguç’un dışında, Kuzgun Acar ve Zühtü Müridoğlu’dan oluşan Seçici Kurul tarafından incelenir ve Ayşe Erkmen’in eseri birinci seçilir. (Bu satırların yazarına göre Tonguç Dönemi Altın Portakal’ının aldığı tek yanlış karar budur.) O yılların en çok yankı uyandıran etkinliği ise kuşkusuz Plastik Sanatlar Sempozyumu olur. 1976 yılından itibaren, 1980’e kadar sürdürülen ve 12 Eylül döneminde sıkıyönetimin izin vermemesi nedeniyle yapılamayan bu çalışmanın içeriği ve anlamı büyüktür. Öncelikle resim ve heykel çalışmaları sokaklarda, halkla birlikte hayata geçirilmiştir. Ayrıca bu alanda faaliyet yürüten Türk sanatçıları, başka ülkelerden gelen katılımcılarla birlikte uluslararası bir birlikteliğe imza atmışlardır.

Ne var ki her şey görüldüğü gibi kolaylıkla yaşamda yer edinmez, sanatçılar üretimlerini tamamlayamadan bir olay ortalığı karıştırır. Bir siyasi parti liderinin kentte yaptığı

mitingin hemen ardından, sanatçılardan Mehmet Aksoy’un yontusu parçalanmış, kentin bazı duvarlarında gerçekleşen yapıtlara boyalar sürülmüş veya sloganlar yazılmıştır. Cihat Aral’ın Kapalı Spor Salonu duvarına yaptığı resim üzerine branda çekilerek kapatılması için Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü’ne Valilikçe emir verilmesi ise bardağı taşıran son damla olur. (“İşçi Analar ve Çocukları” adlı resim, dönemin Antalya Valisi Nihat Oğuz Bor tarafından beğenilmediği gibi, bizzat Vali tarafından Cumhuriyet Savcılığı’na ihbarda bulunulmuş ve Aral’ın eseri de dâhil bazı duvar resimlerinin “tahkiki” istenmiştir!) Festivale katılan sanatçılar ortak bir bildiri yayınlarak bu olayların sanat ve kültüre karşı girişilmiş bir saldırı olduğunu açıklarlar. Kışkırtılmış gruplar tarafından; resimlerin üzerlerinin boyanması, heykellerin kırılması ve kimi resimlerin kapatılması ülke genelinde yankı uyandırır ve gazete manşetlerine taşınır.

Hatırlanacağı gibi önceki yılın Portakal’ında yapımın, Film Denetleme Kurulu’na “sakıncalı” uyarısı yapılması ve sonucu Antalya Festivali’ne katılması engellenmiştir. Bir yıl sonra Danıştay kararının sonucunda Altın Portakal’a katılan, Bekir Yıldız’ın “Kara Çarşafı Gelin”, “Kaçakçı Şahan”, “Barutçu Maho” kısa öykülerinden uyarlanan film, üstün bir başarı yakalamıştır.

1977 ödülleri dikkat çeken bir diğer unsur da Kısa Film Yarışması’dır. Geçmişte sadece Behlül Dal’ın katıldığı ve ödül aldığı alan, kısa bir aradan sonra, bu kez kuralları, yönetmelikleriyle birlikte herkese açık olarak yeniden düzenlenir, ulusal düzeyde ilgi görür ve katılım hızla çoğalır. Ayrıca, Plastik Sanatlar Sempozyumu bu yıl da devam eder. Ressamlar ve heykeltıraşlar eserlerini yine alanlarda, sokaklarda yaparlar. Farklı ülkelerden ressam gelir. Resimler bu kez duvarlara değil, büyük ebatlı tablolara yansımıştır.

Portakal'da Bir Doruk

15. yılına ulaşan Altın Portakal'ın 1978 yılı etkinlikleri, Festival'in o ana kadar olan dönemi için yeni bir doruğu temsil eder.

1 – 8 Temmuz tarihleri arasında gerçekleşen Şenliğin başlamasına günler kala Belediye Başkanı Av. Selahattin Tonguç bir basın toplantısı yaparak çalışmaların hızla devam ettiğini açıklar. Tonguç yaptığı açıklamada “Uluslararası Antalya Sanat Şenliği'nin tarihine bir göz atacak olursak 1964 yılında salt film festivali olarak karşımıza çıkıyor ve 1974 yılına kadar da 10 yıl süreyle aynı çizgiyi devam ettiriyor. Oysa biz çalışmalarımız ile halkın mahrum kaldığı ve arzuladığını bulamadığı bu festivali halka dönük bir şekilde yapıyoruz. Yaptığımız çalışmalar ile Antalya'yı sanat ve kültür merkezi haline getirmeyi arzu ediyoruz” der.

1978 organizasyonu gerçekten de çok büyüktür. Faaliyetlerin sağlıklı yürütülmesi adına Antalya dışına çıkılır, İstanbul Sinematek'inin bir odasında kurulan “Antalya İrtibat Bürosu”nda, o zamanların genç tiyatro öğrencisi Işıl Kasaboğlu görevlendirilir. Bu yıl, aynı zamanda Antalya Sanat Şenliği'nin tescil edilmesi bakımından önemlidir. Teması ‘Barış’ olan Şenlikte; Resim ve Heykel Sempozyumu'ndan başlayarak, konserlere, öğrenciler arası şiir yarışmalarına, mahalle konserlerine kadar hep bu konu işlenir. Şahin Kaygun tarafından yapılan şenlik afişi de bu düşünceden yola çıkmıştır. Film karesi içinden barışa doğru uçmaya çalışan güvercin; tişörtlere, anahtarlıklara yansır, kentin tüm sokaklarına dağılır. Afiş yarışmasının ikinci konusu ‘Turistik Antalya’ başlığı, Antalya'yı yurt içinde ve dışında tanıtmayı amaçlamaktadır. Bu yarışma sonucunda belirlenen afiş, Antalya'nın tüm özelliklerini yansıtır; doğa ve deniz, Antalya'nın simgesi Yivli Minare ve tarih ile güneş tek bir çalışmada toplanır. Bu afiş, 80'lerde bile, Belediye'nin yurtdışı yazışmalarında kullanılacaktır. (Karşıdaki sayfa.)

1978 yılının inanılması güç festival programına orijinal sayfalarıyla yer verelim.

O yılın Altın Portakal'ı, ilk kez uluslararası bir yarışmaya ev sahipliği yapması bakımından önemlidir. O yıl, maden işçilerinin iş güvenliğinden yoksun biçimde sürdürdükleri zorlu yaşamları ve örgütlenme çabalarını konu alan “Maden”, hem ulusal, hem de uluslararası yarışmada birincilik ödülüne değer bulunur. Bu arada, Uluslararası Yarışma'ya katılan filmler arasında önemli yapıtların olduğunu hatırlatalım. Bunlar arasında, Ivan Nichev'in “Zvezdi V Kossite Salzi V Ochiete” (Bulgaristan), Mustafa Abu Ali (Filistin) ve Jean Khalil Chamoun (Fransa) imzalı “Tall el Zaatar”, Paula Delsol'un “Ben et Benedict” (Fransa), Ryszard Czekaja'nın “Zofia” (Polonya), Vaclav Matejka'nın “Hodina Pravdy”, Istvan Szabo'nun “Budapesti Mesek” (Macaristan), Iosif Demian imzalı “Zidul” (Romanya) ve Larisa Shepitko'nun bir yıl önce Berlin'den Altın Ayı ile dönen “Voskhozhdeniye” (SSCB) bulunmaktadır. Uluslararası jüri, şu isimlerden oluşmaktadır: Atilla Dorsay, Oğuz Onaran, Mahmut Tali Öngören, Mengü Ertel, Rita Sadoul, Benedicte Müller, Ken Wlashin, Tsvetana Maneva.

O yıllarda nüfusu yüz bini geçmeyen Antalya, 1977'de sayısı 120'yi bulan film, müzik, güzel sanatlar gösterilerine sahne olur. Etkinlik sayısı 1978'de ikiye katlanır. Yarışması süresi 9 gün olmakla birlikte, öncesinden başlayan etkinliklerle birlikte 20–25 günü bulan bir kültür ve sanat ortamı yaşanır.

1978 Festivali'nde giderilen bir diğer eksiklik de Belediye binası yanındaki eski Halkevi Salonu'nun yıkılarak, yeniden projelendirilmesi ve çok amaçlı bir salona dönüştürülmesidir. Satın alınan iki sinema makinesi ile filmler jüriye ve halka burada gösterime sunulur. Bu salon daha sonra toplantılarla birlikte tiyatro salonu olarak da kullanılacak, Devlet Tiyatroları ile varılan anlaşma ile her ay bir oyunun Antal-

Sansüre Hayır!
1-9 Eylül tarihleri arasında yapılması kararlaştırılan 16. Portakal, Film Denetleme Kurulu’nun yarışmaya katılacak olan filmlerden “Yolcular”, “Demiryol” ve “Yusuf ile Kenan”ı yasaklayarak el koyması sonucu kritik bir eşiğe gelmişken, Festival Seçici Kurulu’nun görevlerinden toplu halde istifa etmeleri neticesinde kepenkleri indirir! Bu olay, sinema tarihine “Sansüre Karşı İlk Büyük Direniş” başlığıyla geçmiştir. Tonguç ve arkadaşları, yapılamayan festivale rağmen 1980 Altın Portakal’ına hazırlıklarını sürdürürken takvimler 12 Eylül’ü gösterir. Sonrasını biliyorsunuz; ancak onun öncülüğünde geçen 7 yıl, bu ülkenin kültür tarihine adını çoktan altın harflerle yazdırmıştır.

antsanat

10. Antalya Edebiyat Günleri, 21-23 Kasım'da!

Edebiyat, yalnızca kelimelerin sıralanışı değildir; insanın karanlıkta attığı en uzun adımdır. Hikâyeler, şiirler, romanlar, masallar-hepsi bir tek sorunun yankısıdır:

-Buradan nereye?

Bugün; edebiyat pazarlamanın diline sıkıştırılmıştır. Çok satan listelerinde parlayan ama yarın unutulacak metinler, ruhun açlığını değil, tüketim iştahını doyurmaktadır. Ama edebiyat, raf ömrü olan bir mal değil, zamanın ötesine köprü kuran bir direniştir.

-Buradan nereye?

Edebiyat, unutuşun karşısında bellektir.

Sansürün karşısında nefes.

Sessizliğin karşısında haykırış.

Edebiyat, insanlığın kaybolmuş sesini, bireyin boğulmuş iç çığlığını açığa çıkarır.

Edebiyatın yönü tek değildir; bilinen ve bilinmeyen nice yoldan bireyin iç derinliklerine, toplumun bastırılmış hakikatlerine ve geleceğin henüz kurulmamış diline yönelir.

- Edebiyat yeniden derinlik kazanmalıdır. Kolay tüketilen, hızlı unutilan metinlere teslim olmamalıdır.
- Edebiyat gerçeği ifşa etmelidir. Hakikati çarpıtan her iktidara karşı, kendi dilini özgürleştirmelidir.
- Edebiyat bireyi özne yapmalıdır. Okuru yalnızca seyirci değil, kurucu bir bilinç haline getirmelidir.
- Edebiyat unutilanı hatırlatmalı, susturulanı konuşturmalıdır.
- Edebiyat geleceğin dilini kurmalıdır. Çünkü kelimeler olmadan hiçbir gelecek kurulamaz.

-Edebiyat; buradan nereye!

Buradan, hakikatin kalbine.

Buradan, insanın yaralı hafızasına.

Buradan, yeni bir dünyanın mümkün olduğuna.

Çünkü edebiyat, yönünü kaybetmez:

O her zaman karanlıktan ışığa, suskunluktan söze, edilginlikten özgürlüğe yürür.

Edebiyat; Buradan Nereye!

Türk karikatürünün ölümsüz sanatçısı Latif Demirci, Eylül'de İş Sanat'ın katkılarıyla Antalya Kültür Sanat'ta!

 TÜRKİYE'MİZ HEPİMİZİN

9. Yöreler Renkler Festivali

 6-14 Eylül 2025

 Muratpaşa Atatürk Kent Meydanı

KONSERLER **19.30**
FESTİVAL ÇARŞISI **12.00 - 23.00**

Ümit
nysal
BELEDİYE
BAŞKANI